

DISKRIMINACIJA IN DRUGAČNOST – POGLEDI IN RAZMIŠLJANJA ŠTUDENTOV

M A R E C 2 0 2 3

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VISOKO ŠOLSTVO,
ZNANOST IN INOVACIJE

Uvod

V študijskem letu 2022/2023 so se študentje dveh študijskih programov na Fakulteti za uporabne družbene študije v Novi Gorici (FUDŠ), Socialni menedžment (VS) in Psihosocialna pomoč (VS), ukvarjali z diskriminacijo in drugačnostjo. Njihovi pogledi in razmišljanja so zbrani v pričujoči brošuri, ki je nastala v okviru predmeta Participacija in pomoč v skupnosti, ki ga izvajata doc. dr. Janja Mikulan in asist. Manca Koren.

V brošuri so na celovit način zajete različne oblike diskriminacije in drugačnosti, in sicer: diskriminacija na podlagi telesa, fizičnega videza in invalidnosti; diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete; diskriminacija na podlagi rase, etnične skupine; diskriminacija na podlagi spola, diskriminacija migrantov, priseljencev; diskriminacija oseb s težavami v duševnem zdravju; diskriminacija povezana z delovnim mestom; diskriminacija oseb z izkušnjo spolnega nasilja, spolne zlorabe; diskriminacija odvisnikov; diskriminacija družin; splošna razmišljanja o drugačnosti in diskriminaciji.

Študentje so omenjene tematike obravnavali na raznolike načine. Tako so pri določenih tematikah ponudili zgodovinski vpogled v samo problematiko in/ali predstavili najaktualnejše dinamike na posameznem področju. Nekateri študentje so naredili pregled relevantne literature in virov ter ključne zakonodaje na nacionalni in evropski ravni. Številni pa so delili tudi svoje lastne izkušnje z diskriminacijo in drugačnostjo.

Pripravljena brošura je tudi ena izmed aktivnosti projekta Krepitev podpore posebnim skupinam študentov (S4S), ki se izvaja na FUDŠ in ga financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Brošura je skupek študentskih refleksij in ne odraža nujno stališč izvajalk predmeta in Fakultete za uporabne družbene študije.

Kazalo

1. DISKRIMINACIJA NA PODLAGI TELESA, FIZIČNEGA VIDEZA IN INVALIDNOSTI	
Metka Ves	7
Ema Šmigoc	9
Rebeka Jajalo	10
Nataša Arkar	12
2. DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLNE USMERJENOSTI IN SPOLNE IDENTITETE.....	
Valentina Gorobelšek.....	15
Stela Zamuda	17
Nik Kidrič	19
Anja Besednjak	21
Dora Modrijan Radej.....	23
Lina Puh.....	24
Pia Tahirović	26
Primož Jug	28
Hana Marn.....	29
Gašper Bregar	31
Roksana Flis	35
Liza Rijavec	36
Chiara Bernat.....	37
Urška Kos.....	39
Lana Bizjak.....	42
3. DISKRIMINACIJA NA PODLAGI RASE, ETNIČNE SKUPINE.....	
Ana Kastrevc.....	45
Taja Krivograd.....	47
Petra Lamut Pavlič	49
Rebeka Levpušček.....	51
Maja Jager	53
Sara Čop	55
Sandra Prodanovič	57
4. DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLA	
Nika Novak	60
Kaja Šoško	62

Urška Jesenko	64
Sandra Tjukajev Triplat	65
Lea Pavković	67
Ana Turk	69
Barbara Režek.....	71
Tanja Grmovšek	74
Lara Kerec.....	76
5. DISKRIMINACIJA MIGRANTOV, PRISELJENCEV	
Sara Dobrotinšek	79
Urban Haber	82
6. DISKRIMINACIJA OSEB S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU.....	
Tara Godec	84
Lara Milosavljević	86
Barbara Razbornik	88
Lana Drobnak	90
Gabriela Maksimović	92
Ana Štante.....	93
Patricija Furman.....	95
7. DISKRIMINACIJA POVEZANA Z DELOVNIM MESTOM	
Eva Plut	97
Tina Puhovski	98
Aneja Gomboc	100
Tina Tešanović	101
Mehmet Fatih Baglar	103
Uroš Krošelj	105
Fani Bogolin Meško.....	107
8. DISKRIMINACIJ OSEB Z IZKUŠNJO SPOLNEGA NASILJA, SPOLNE ZLORABE	
Nina Nacev	113
9. DISKRIMINACIJA ODVISNIKOV	
Marko Starc	115
10. DISKRIMINACIJA DRUŽIN	
Lidija Paurević.....	119
11. RAZMIŠLJANJA O DRUGAČNOSTI IN DISKRIMINACIJI	

Nina Majnik	123
Elona Mavriqi	125
Ita Velikonja	128
Klara Škrjanec Majc.....	129
Sara Lukan	131
Metka Ves	132
Lejla Majkić.....	136
Lavra Lavrič.....	138
Jure Umnik	141

DISKRIMINACIJA NA PODLAGI TELESA, FIZIČNEGA VIDEZA IN INVALIDNOSTI

.....

01

METKA VES

KAKO RAZUMETI ABILIZEM?

Abilizem je pogosto pokroviteljski predsodek in/ali diskriminacija, ki se osredotoča na invalidne osebe, zaradi želje, da njihovo invalidnost ozdravimo ali vsaj normaliziramo. Dejavniki, ki karakterizirajo in prispevajo k abilizmu, vključujejo nerodna, četudi ne zlonamerna vedenja, ki namigujejo, da se ljudje ob invalidnih osebah počutijo drugače, neprijetno ali tesnobno, če pride do kakršnihkoli socialnih interakcij.

Socialna in kulturna družbena norma narekuje, da se je vesti drugače ob tistih, ki niso meni enaki, dokaj sprejemljivo, če seveda ni zlonamerno – takšno, ki spominja na beli privilegij, simpatiziranje z grobo patriarhalno politiko ali zatiranje istospolnega partnerstva. Moderna zahodna družba razizem, seksizem in za tak primer homofobijo dokaj produktivno kritizira, medtem ko na abilizem redko opozarja. Kar zadeva diskriminacije invalidov ali njihove invalidnosti, gre za najhujšo obliko, kadar se iz njih norčuje, se jim posmehuje, jih oponaša ali zastrahuje oziroma psihično ali fizično zlorablja. Tovrstno vedenje naj bi predstavljalo nefunkcionalno obrambo pred negotovostjo, strahom ali celo gnusom do invalidnih oseb oziroma njihove invalidnosti, najpogosteje pa se začne že v osnovnih in srednjih šolah. Dokler ne gre za fizično nasilje, je diskriminacija invalidnih vrstnikov predolgo tolerirana, pravi Alan: "posledice nosijo v večji meri prizadeti, ne tisti, ki namerno ali nenamerno, v šali, prizadenejo ali prizadeti poskušajo". (Raskin, 2018) Kadar govorimo o fizičnem ali psihičnem nasilju nad invalidi, se najpogosteje dogaja med otroki in je, prav takšen, imenovan kot abilizem.

Abilizem, direkten in nameren ali nenameren – tak, ki je pokroviteljski, človeka z invalidnostjo definira kot takega, hkrati takšnega, ki je inherentno manjvreden kot tisti, ki invalidnosti nima oziroma mu sposobnosti, kar zadeva psihofizično zdravje, ne primanjkuje. Pri ljudeh se dogaja tudi, da svojo percepcijo na invalidnost uredijo "hierarhično", torej zmotno domnevajo, da so nekatere invalidnosti bolj sprejemljive kot druge, na primer človek, ki je brez noge rojen, in človek, ki je v svojih najstniških letih nogo izgubil. Konotacija je za abiliste v tem primeru drugačna, čeprav je posledica invalidnosti objektivno enaka. Na enak način nam je trajna invalidnost moralno bolj sporna kot začasna. Invalidnost se na podobne načine diskriminira z različnih vidikov, čeprav naj bi ljudje to počeli nezavedno. Subjektivno "stopnjo invalidnosti" ocenjujemo glede na njeno resnost, trajnost, predvidljivost, nalezljivost, vidnost. Kar je zanimivo, je, da so ženske in ljudje z višjo izobrazbo glede invalidnosti bolj pozitivno naravnani kot moški in ljudje z nižjo stopnjo izobrazbe. Nekatere religije, ki niti v dobrem niti v slabem ne predvidevajo posameznikovih aspektov na invalidnost, do invalidnosti in duševnih bolezni gojijo posebna prepričanja, kot na primer, da je to kazen za hudodelstvo – strahospoštovanja vredna Šparta in njena dobro znana špartanska vzgoja do invalidov ni imela nikakršne tolerance. Še vedno videni kot najšibkejši člani črede so invalidi pogosto zapostavljeni – diskriminirani. Abilisti invalidnim osebam pogosto pomagamo, čeprav za pomoč ne prosijo – ravnamo drugače, najverjetneje zato, ker verjamemo, da ne (z)morejo sami. Medtem ko sebi pripenjamo našitke altruističnega junaštva, invalide oropamo samostojnosti. Ob tem bi nam prišlo prav bolj salutogenetsko razmišljanje, takšno, ki spodbuja posameznikove vire moči in mu omogoča življenje, v katerem je od drugih odvisen le toliko, kolikor zares potrebuje. Kakršnokoli drugačno vedenje je abilistično, čeprav tudi tisti, ki za abilizem ne slišijo prvič, niso povsem prepričani, kje

bi mu začrtali meje. Še en problem, ki ga ima abilizem, je tak, ki se ne reflektira samo pri invalidnih osebah, temveč tudi tistih, ki ob prisotnosti prizadetih, manj zdravih, predvsem pa amputiranih ali invalidnih doživljajo negativne občutke in povečan strah pred smrtjo. Posledica takšnih kognicij prispeva k utrjevanju družbene margine, v katero abilistično spadajo tudi invalidi, poleg njih pa še duševno prizadeti, slepi, slabovidni, naglušni, nemi, starejši itd. Utrjeni odzivi do te manjšine invalidne osebe marginizirajo na enak način kot tiste bolj poznane družbene margine, osnovane na barvi kože, verski pripadnosti, narodnosti, ekonomsko-socialnem statusu, spolu ali spolni usmerjenosti.

Diskriminacijo, ki jo invalidi opazijo, kažemo na različne načine, čeprav se nam takšni načini zdijo popolnoma ustrezni, sprejemljivi. Dober primer opiše Dana, ki pogosto opaža, da se osebe na invalidskem vozičku nagovarja glasneje in bolj razločno, hkrati pa se ljudje od njih odmikajo in nerodno igrajo nekakšno naklonjenost, čeprav mimika obraza in telesna govornica sporočata tisto, kar naj bi očem ostalo skrito. Čeprav ne gre nujno za sam odpor do invalidnosti, temveč povezavo med neprijetnimi senzacijami in empatijo, moramo vedeti, da invalidne osebe to opazijo. Osebe, ki ne doživljajo nikakršne invalidnosti, duševnih ali drugih motenj, najpogosteje izražajo eksplicitno ugodna prepričanja in občutke o invalidnosti, vendar v sebi še vedno hranijo samodejna, nezavedna in tudi negativna, implicitna stališča. Govor o abilizmu opozarja na točno to – ljudje se še vedno ne zavedamo, da je naš implicitni odnos tisti, ki vpliva na naše vedenje do invalidov, in tisti, ki vsako pozitivnost, ki jo izražamo do invalidov (eksplicitno), nekako povozi. Možgani podležejo diskriminaciji, stereotipom in predsodkom, da lahko reagirajo hitreje in kar se da ekonomično, kar se kaže v našem vedenju, tudi kar zadeva abilizem. Takšna pristranskost nam prihrani čas in mentalno energijo, za ceno tveganja, da se konec koncev pravzaprav motimo in čeprav gre lahko za pomoč invalidu – je lahko to zmotno prepričanje, da invalidna oseba ne (z)more sama.

Dana spodbuja ljudi, da glede svojih prepričanj delujejo počasneje, bolj čuječno, v danem trenutku. Počasnejše in previdnejše reakcije zahtevajo tudi določeno mero samokritičnega vedenja z namenom, da preverimo, ali gre za zmotna prepričanja, predsodek, stereotip, diskriminacijo. S takšno samorefleksijo se lahko ognemo avtomatskim abilističnim odzivom in naredimo nekaj boljšega, kot je samo dobro – pomagamo, ne samo danes, temveč na dolgi rok.

Reference:

Dunn, D. S. (2021, December 15). Understanding ableism and negative reactions to disability. Dostopno 3. 1. 2023

<https://www.apa.org/ed/precollege/psychology-teacher-network/introductory-psychology/ableism-negative-reactions-disability>

Raskin, A. (2018, Marec 2). The Discrimination You've Never Heard Of. Dostopno 3. 1. 2023

https://www.ted.com/talks/alan_raskin_the_discrimination_you_ve_never_heard_of

EMA ŠMIGOC

DISKRIMINACIJA ŽENSK S PRENIZKO TELESNO TEŽO

Večina žensk ve, kako je, ko te zasmehujejo in »zafrkavajo« zaradi telesne teže. Morda jih družinski član, bližnji prijatelj ali naključni neznanec ponižuje zaradi prevelikega pasu ali pretankih nog. Takšne komentarje nekatere ženske prejemajo pogosteje kot druge in vodijo v večje probleme, kot je nizka samopodoba. Čeprav se veliko govori o diskriminaciji oseb s prekomerno težo, se pogosto pozablja na osebe z nižjo ali prenizko telesno težo. Kljub temu se te opazke pogosto dogajajo in so večino spregledani, prav tako se mnogi tega sploh ne zavedajo.

Okolje

Takšno zbadanje se začne že v osnovni šoli in se nadaljuje tudi na delovnem mestu. Pogosto je tako doma kot v javnosti in lahko prihaja od dobrih prijateljev ali neznancev.

Zgodovinski izvor

Lepotni ideali se skozi zgodovino redno spreminjajo, in ker živimo v kulturi, ki idealizira vitka telesa, pogosto mislimo, da to pomeni, da mora biti vsaka vitka ženska zadovoljna s svojim telesom. V resnici pa se lahko kdorkoli ne glede na telesno težo spopada s slabo samopodobo. Kljub temu, da drugi menijo, da je to komentar, je lahko za nekoga to sprožilec za motnje hranjenja.

Vpliv javnosti in medijev

Velik vpliv na to imajo tudi mediji. Veliko je novih vplivnežev, ki ustvarjajo žaljive pesmi in video vsebine v prid osebam s prekomerno telesno težo, pri čemer so popolnoma neobzirni do vitkih žensk, medtem ko pridigajo, da moraš svoje telo sprejeti in ne smeš obsojati sebe ter drugih. Primer sta lahko pesmi Anaconda in All about that bass s problematičnimi verzi, ki sramotijo vitke ženske.

Primer

Kot primer navajam dve prijateljici. Medtem ko se ena spopada s prekomerno telesno težo, imenujmo jo oseba A, ima druga problem s prenizko:

Obe prijateljici sta imeli pred sabo poln krožnik hrane, ko se oseba A pošali: "Vzemi si še več, saj si tako suha. Veš, kako je, prazen žakelj ne stoji pokonci." Ali pa sarkastične opazke, kot npr. "Da si ne boš preveč vzela, se ti bo še kje poznalo."

REBEKA JAJALO

DRUGAČNOST IN DISKRIMINACIJA

Po poklicu sem zdravstveni tehnik. Do septembra tega leta sem bila zaposlena na CSD-ju v svojem kraju, kjer sem opravljala delo kot socialna oskrbovalka. Zaradi svoje izobrazbe sem imela opravka pretežno z bolniki z demenco ali socialno ogroženimi ljudmi, ki so bili v večini primerov psihiatrični bolniki.

Dotaknila bi se problematike, ki je vezana na osebe, ki so zadolžene za vodenje programa pomoči na domu, in delavke, v tem primeru socialne oskrbovalke. Velikokrat so to osebe, ki za tovrstno delo nimajo primerne izobrazbe, ker sistem to dopušča in tako smo danes tukaj, kjer smo.

Demenca je bolezen, ki je po vsem svetu v velikem porastu in tudi naša država se tej problematiki ne more izogniti. Domovi za ostarele so nabito polni. Novi se gradijo zelo počasi. Pojavi se problem, kam s takimi ljudmi.

Velikokrat se srečujemo s problematiko pri svojcih zaradi nezaupanja v institucionalno varstvo. Svojih bližnjih ne želijo vključiti v DSO-je. Morda zaradi finančne stiske, morda zaradi občutka krivde ali enostavno, ker tovrstno ustanovo doživljajo, kakor da krati svobodo njihovim domačim. Tako starostniki ostanejo doma. V upanju, da bodo svojci in drugi poskrbeli za njih. Živimo v svetu, kjer je način življenja zelo hiter in se posledično znajdemo v začaranem krogu, kjer svojci ne morejo nuditi primerne pomoči, ki jo oseba obolela za demenco potrebuje.

Naša država v takem primeru ponuja storitev Pomoč na domu. V storitev se vključi CSD ali DSO, odvisno od institucije, kjer se storitev v kraju bivanja izvaja. Na dom pošljejo socialno oskrbovalko, ki naj bi skrbela za starostnika. Tu se pojavijo prve težave.

Za socialno oskrbovalko ni potrebne nobene dodatne izobrazbe, zadostuje osnovna šola in končan tečaj, ki omogoča opravljanje tega dela. Srečujemo se z osebami, ki so brez osnovnega zdravstvenega znanja. Ne znajdejo se v določenih situacijah, saj so za njih prevelike, pretežke. Postavljene so pred dejstvo, da imajo pred seboj osebo z izrazitimi kognitivno-vedenjskimi težavami.

Osebe z demenco lahko postanejo v vsakem trenutku agresivne. Začnejo metati stvari v ljudi, kričijo, lahko tudi fizično napadejo. To so nepredvidljivi trenutki, kjer lahko pomaga samo pravilen pristop. Vendar žal temu velikokrat ni tako. Priča smo žalostnim zgodbam, kjer starostnike vežejo, jih uspavajo, žalijo ali celo fizično obravnavajo. Ne zavedajo se, da so to nemočni ljudje, ki potrebujejo vso našo ljubezen in sočutje. V svojem poklicu sem opazila, kako se delavke izogibajo dela s tovrstnimi starostniki, saj se počutijo ogrožene na svojem delovnem mestu. Bojijo se njihovih reakcij. Ne znajo se soočiti s tovrstno problematiko. Najraje sploh ne bi delale s takim človekom. Opazila sem tudi, kako malomarno opravljajo svoje delo, predvsem nego, socialni stik s starostnikom je zelo omejen. Površno opravijo svoje delo in odidejo. Človek ostane sam v svojem domu, v pričakovanju, da bi nekdo prišel in mu nudil pomoč. Tu je zaznati veliko diskriminacijo. Takšen človek si težko sam pomaga. Nemočen je pri najbolj osnovnih opravilih, kot recimo vzeti kozarec vode, se pravilno obleči, iti na stranišče in podobno. Socialnega stika praktično nima, dokler ga spet kdo ne obiše. Zgodi se tudi, da je do naslednjega dne sam. Ali se sploh kdo vpraša, kaj počne oseba z demenco sama doma? Ali se svojci in

koordinatorji Pomoči na domu sploh zavedajo, kako zelo nevarno je lahko to za starostnika in okolico? Zato je tu znanje koordinatorja zelo pomembno. Poznavanje demence ni potrebno samo s socialnega vidika, ampak tudi zdravstvenega. Večkrat bi morali priti k starostniku na dom in opazovati spremembe. Žal temu ni tako. Zgodi se, da koordinator po prvem obisku te osebe ne vidi nikoli več. Kako žalostno. Tako smo spet na začetku, ko je oseba prepuščena sama sebi.

Svojci so prepričani, da ima njihov družinski član vso potrebno pomoč. Zaupajo v to in velikokrat niti sami ne opazijo, da je njihov svojec dejansko prepuščen toku življenja, ki se odvija okoli njega. Tudi svojci bi morali biti bolj vključeni v ta proces. Zavedati bi se morali, da storitev, kot je Pomoč na domu, nudi le minimalno pomoč in da velik del bremena nosijo ravno oni.

Ljudje so žal postali veliki egoisti. Zavedajo se samo svojih težav in stisk. Pozabijo, da jih je ta oseba, ki je trenutno zbolela, nekoč negovala, imela rada. Do njih postanejo nestrpni, nerazumevajoči, tudi žaljivi. Osebe ne gledajo več kot na svojca, ampak jim postane breme. Tako da je na koncu taka oseba dvakrat ranjena, s strani svojih najbližjih in s strani sistema.

Na tej točki bi se dotaknila nadrejenih Pomoči na domu. Kot sem že omenila, so na takih delavnih mestih zaposlene osebe, ki nimajo nobenega znanja o zdravstvu. Ker naš sistem to dopušča, ni s tem nič narobe. Vendar tu nastopi težava. Bila sem priča pretresljivim odgovorom nadrejenega glede starostnikov, ki so oboleli za demenco in niso imeli nikogar, ki bi se za njih postavil. Odgovori so bili, da to ni njihov problem, da se oni s tem ne bodo ukvarjali. Da, če tak starostnik zažge hišo, oni niso nič krivi, saj svojci vedo, kakšna je situacija in bi se lahko bolje vključevali v sodelovanje in nešteto ostalih nezaslišanih izgovorov. Velik dokaz nestrpnosti do drugačnih, do najšibkejših.

Sprašujem se tudi, kako lahko oseba s končano osnovno šolo in brez dodatnih znanj presodi, kaj je dobro za dementnega človeka, kaj potrebuje, kako mu lahko pomaga. Taka delavka potrebuje smernice. Nadrejeni bi jo moral usmerjati, dodatno izobraževati. Tudi nadrejeni bi se morali znova in znova izpopolnjevati in se zavedati njihove vloge ter predvsem odgovornosti, ko sprejmejo tako delovno mesto. Ravno oni so tisti, ki lahko v pomoč vključijo še kakšno drugo institucijo.

Vem tudi, da tam, kjer imajo starostniki zelo prisotne svojce, tako osebno kot finančno, se take problematike ne dogajajo. Takrat se na teren pošlje najbolj izobražen kader, ki ga ustanova premore in tudi prisotnost in naklonjenost nadrejenih se zelo poveča. Kako žalostno, kakšna velika diskriminacija je to do tistih, ki so prepuščeni sami sebi, ali do tistih, katerih svojci se ne znajdejo ali preprosto ne znajo nuditi potrebne pomoči, in so tako odvisni od Pomoči na domu.

Zame je to nesprejemljivo, nedopustno, velik poseg v človeško telo, njegovo integriteto. Osebe z demenco so že same po sebi zelo prizadete. V zadnjih stadijih bolezni si praktično ne zmorejo same narediti ničesar več. Odrinjene so v kot in čakajo na nekaj, kar bi moralo biti samoumevno. Pomoč.

NATAŠA ARKAR

DISKRIMINACIJA SLEPIH IN SLABOVIDNIH NA KOROŠKEM

Društvo slepih in slabovidnih stoji ob strani slepim in slabovidnim z našega območja že od leta 1948. Slepim in slabovidnim so se šele zadnja desetletja pričeli množično včlanjevati v društvo. Leta 1976 se je društvo, v katerega je bilo vključenih preko 300 slepih, preimenovalo v Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Maribor. Malo kasneje so na občnem zboru sprejeli spremembo pravil društva in med člane pričeli vključevati tudi slabovidne osebe. Danes je v Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih vključenih 804 oseb, od tega 548 slepih in 247 slabovidnih.

Koroška regija pokriva 12 občin, v katerih živijo ljudje z okvaro vida. Vključeni so v Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Maribor. Društvo izvaja šest socialnih programov, do katerih so upravičeni člani, da jim lajšajo težave in stiske ob izgubljanju in izgubi vida. In sicer programi so naslednji:

Preprečevanje in blaženje socialnih ter psihičnih posledic izgube vida (namen programa je odgovoriti na potrebe ljudi, ki se znajdejo v osebni, družinski, finančni oziroma splošni psihični in socialni stiski zaradi izgube vida. Pri tem sta najbolj izpostavljeni ciljni skupini: otroci skupaj s svojimi starši ter kasneje oslepelci (tisti, ki počasi izgubljajo ali na hitro izgubijo vid v odrasli dobi) in njihovi bližnji. Ker gre za različne vzroke izgube vida, za različne osebne, družinske, socialne in poklicne okoliščine, ker gre za različno starost ter različne psiho-fizične lastnosti osebe, kar vse pogojuje posameznikovo reakcijo na to izgubo, je kot prevladujoča metoda dela v programu potreben individualni pristop).

Usposabljanje za aktivno življenje slepih in slabovidnih (namen programa je slepim in slabovidnim osebam omogočiti uporabo tehničnih pripomočkov za boljšo informacijsko-komunikacijsko dostopnost in kompenzacijo izgube vida ter je odgovor na potrebe slepih in slabovidnih po informacijah o ponudbi pripomočkov, po pridobivanju dodatnih specialnih znanj za njihovo uporabo v slepim in slabovidnim prilagojenih oblikah, po prezentacijah in prakticiranju uporabe pripomočkov, po svetovanju glede nabave ustreznega pripomočka, po pridobivanju dodatnih možnosti financiranja nakupa dragih pripomočkov ipd).

Podpora in usposabljanje slepih in slabovidnih oseb pri uporabi tehničnih pripomočkov (namen programa je slepim in slabovidnim osebam omogočiti uporabo tehničnih pripomočkov za boljšo informacijsko-komunikacijsko dostopnost in kompenzacijo izgube vida ter je odgovor na potrebe slepih in slabovidnih po informacijah o ponudbi pripomočkov, po pridobivanju dodatnih specialnih znanj za njihovo uporabo v slepim in slabovidnim prilagojenih oblikah, po prezentacijah in prakticiranju uporabe pripomočkov, po svetovanju glede nabave ustreznega pripomočka, po pridobivanju dodatnih možnosti financiranja nakupa dragih pripomočkov ipd).

Izobraževanje in opismenjevanje in izvedba kulturnih aktivnosti za slepe in slabovidne (namen programa je slepim in slabovidnim osebam omogočiti zadovoljevanje potrebe po izobraževanju in kulturnem udejstvovanju ob vseh specifikah slepote oz. slabovidnosti. Ciljna skupina so osebe z lastnostjo slepote oz. slabovidnosti po definiciji slepote in slabovidnosti v Republiki Sloveniji, katere izrazijo potrebo po izobraževanju oz. kulturnem udejstvovanju, za katero predpogoj je funkcionalna pismenost. Izguba vida za mnoge pomeni tudi funkcionalno nepismenost. Za

opismenjevanje se uporablja individualna metoda dela z uporabnikom. Izobraževalne storitve in storitve za kulturno udejstvovanje se izvajajo po skupinskih metodah del).

Šport, šah in rekreacija slepih in slabovidnih (namen programa je slepim in slabovidnim osebam omogočiti zadovoljevanje potrebe po gibanju, aktivnem druženju in samopotrjevanju ob vseh specifikah slepote oz. slabovidnosti).

Osebna asistenca in pomoč slepi ali slabovidni osebi (namen programa je slepim in slabovidnim osebam zadovoljiti potrebo po samostojnosti, neodvisnosti, varnosti in osebni dostojanstvu. Program omogoča aktivnejše bivanje v domačem okolju in večjo socialno vključenost).

To so programi, ki se aktivno izvajajo v Mariborskem društvu, le delček tega se izvaja v zadnjih letih v Slovenj Gradcu, kjer imajo na voljo manjši prostor, v katerem lahko trenirajo govoreči pikado, tam je tudi skupina za samopomoč, v zadnjem mesecu je na voljo tudi tečaj ročnih del, kjer pletejo mreže, in tečaj italijanščine. V Koroški regiji je okoli 120 članov, ki so nemalo kilometrov oddaljeni od Slovenj Gradca, kaj šele do Maribora. Največji problem slepim in slabovidnim je mobilnost. To pomeni, da se člani ne morejo udeleževati teh aktivnosti, ki jih ponuja društvo, če nimajo lastno urejenega prevoza – torej tega, kar bi najbolj potrebovali, ni. Društvo v Mariboru sicer ima en kombi, v katerem se lahko pelje osem oseb in je na voljo za aktivnosti, ki se dogajajo samo v Mariboru. Problem nastane, ko želi več kot osem članov na dogodek v Maribor. Po Koroški regiji pa tega prevoza sploh ne nudijo, torej iz Dravograda, Črne, Mežice, Prevalj, Mislinje, Radelj, Mute, Vuzenice ... v Slovenj Gradec na delavnice člani ne morejo brez svojega spremstva. Sicer je nekaj članov, ki so mlajši od 65 let in imajo urejeno osebno asistenco, vendar jih je še vseeno zelo veliko, ki te možnosti sploh nimajo, ker nimajo pravice do osebne asistenc in so prepuščeni sami sebi in svojcem, če jih imajo. Problem slepih in slabovidnih na Koroškem je tudi v njihovi zavesti, torej o težavah spregovoriti na glas, da bi jih slišali tisti, ki bi jim lahko pomagali. Rajše se zaprejo med štiri stene in čakajo na jutri. Zelo težko jih je premakniti v aktivno življenje, ki je prilagojeno za njih. Počutje koroških članov je bilo zelo diskriminatorno, torej niso se počutili enakopravno obravnavani kot mariborski člani. Sedaj se razmere izboljšujejo, velik premik je naredila osebna asistenca, saj so člani mnogo bolj informirani in tudi mobilni, saj s pomočjo osebne asistenc lažje dostopajo do aktivnosti.

DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLNE USMERJENOSTI IN SPOLNE IDENTITETEI

.....

VALENTINA GROBELŠEK

Stigme o spolni usmerjenosti v starogrški družbi niso obstajale. Predvsem moški odnosi so bili v tistem času nekaj običajnega. Celó več, takšni odnosi so se spodbujali. Nekateri zgodovinarji označujejo staro Grčijo za pravo zlato dobo med osebami istega spola. Antična Grčija je slovela po svojih simpozijih, značilnih pivskih zabavah, kjer je dogodke opisal tudi Platon v enem v svojem Simpoziju, v katerem omenja, da je ljubezen med dvema moškima najčistejša oblika ljubezni. Za pesnico Sapfo z otoka Lesbos v 7. stol. p. n. š. je značilna ljubezenska nagnjenost do svojih učenk, kar potrjujejo sledi ženske homoseksualnosti v njenih delih. Svojo revolucionarno držo v spolnosti je antična Grčija obdržala do leta 450 pr. n. št. z uvedbo zakonov, s katerimi so postopoma prepovedali njeno t. i. razuzdanost. Sledi enakih zapisov in fragmente opise istospolnih odnosov najdemo prav tako v Rimskem cesarstvu, japonskem obdobju Hej'an, Indiji in kitajski dinastiji Han. Nekatero družbo na melanezijskih otokih so istospolna razmerja slavile bolj kot heteroseksualna. Dobro raziskane in prikazane so njihove tradicije odraščanja, ki so v osnovi zelo podobne stari Grčiji, ki so hkrati temeljile na pedagoških procesih. Povsod je bila istospolnost odobravana v dokaj podobnih okvirih, najpogosteje v višjih slojih in pri moških.

Prav tako temačen za istospolno usmerjene je bil tudi srednji vek. Dokaz je teolog Tomaž Akvinski (13. stoletje), ki je poudarjal, da so veliki grehi proti naravi in da so nenaravne pregrehe tiste, ki niso odnosi moškega in ženske. Te akte je označil za satanistične. To se je nadaljevalo v obdobju renesanse, ko je krščanska cerkev uživala vse večjo podporo. Ženske, ki so bile ujeete v istospolnem odnosu, so bile mučene in ubite. Moški, ki so bili ujeti v istospolnem odnosu, so bili kastrirani ali zažgani. Sveto rimsko cesarstvo je postavilo kazen za sodomijo – smrt. Na tisoče ljudi je bilo ubitih in iznakaženih zaradi prepričanja, da je istospolnost napačna oziroma heretična.

V 19. stoletju je bilo značilno etiketiranje homoseksualnosti kot psihološke nezadostnosti ali kot duševne bolezni, zato so ljudi pošiljali v psihiatrične ustanove, ki so bile takrat v primerjavi z današnjimi manj prijazne. Konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja je bila ponekod po Evropi homoseksualnost obravnavana kot nespodobno ravnanje, zato tudi kaznivo. V prvi polovici 20. stoletja je veljalo prepričanje, da je istospolna usmerjenost bolna in neozdravljiva. V obdobju nacistične Nemčije je odnos do homoseksualnih nazadoval. Berlin je ukinil ustanovljeni Inštitut za seksualno raziskavo (ta bi naj pripomogel k manjšemu razumevanju homoseksualnosti), ki je bil ustanovljen po prvi svetovni vojni. Pod vodstvom nacistov je bilo v koncentracijska taborišča poslanih več kot petdeset tisoč moških, označenih kot istospolnih, kjer so tudi umrli.

Družba je do danes počasi napredovala v svojem razmišljanju ter odnosu do drugačnih, a lahko rečemo, da se danes istospolne obravnava še vedno kot manjšina, šibkejša z manj pravicami, kljub temu, da nekatere države tej manjšini dajejo več pozornosti in neko svoje mesto. V Sloveniji z uvedbo Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) ter z uzakonitvijo pravice istospolnih partnerjev do posvojitve otrok družba še vedno ni enotna glede njihovega stališča. Znotraj Cerkve so še vedno posamezniki, ki označujejo istospolne za nemoralne in nevredne enakopravnih pravic. Sama sem bila priča cerkveni pridigi leta 2013,

ko se je pripravljala referendum za enakopravnost pravic istospolnih ob sprejetju novega družinskega zakonika. Med samo pridigo je župnik pozival k nasprotovanju referendumu, obsojal

istospolne umerjene in jih označeval kot manjvredne. Svoje nestrinjanje sem pokazala tako, da sem cerkev zapustila sredi pridige. Od takrat v tisto cerkev nisem več vstopila.

Če je britanska vlada omilila pogoje, ki jih morajo izpolnjevati homoseksualni moški in spolni delavci, preden lahko darujejo kri, v Sloveniji moškimi, ki imajo ali so imeli spolne odnose z moškimi, darovanje krvi ni dovoljeno. Za VB je še nedavno veljalo, da mora od zadnjega spolnega odnosa moškega z drugim moškim miniti najmanj leto dni. Z novo uredbo pa zadoščajo trije meseci. Znanstveniki se strinjajo, da je trimesečni rok od zadnje spolne aktivnosti povsem zadovoljiv.

Irska je prva država na svetu, kjer so enakopravnost istospolnih parov s partnerstvi moškega in ženske izglasovali volivci. Referenduma leta 2015 se je udeležilo 61 odstotkov volilnih upravičencev in približno 62 odstotkov med njimi jih je podprlo izenačitev pravic za vse. Med najglasnejšimi v kampanji za je bil senator David Norris, ki sam zase pravi, da je bil prvi odkriti gej, ki je po letih vztrajnosti uspel priti v senat. Za Irsko, za katero je značilna toga katoliška nagnjenost, je bil to velik napredek, saj je bila homoseksualnost do leta 1993 tam še vedno kriminalizirana.

Slovenska družba je odprta do drugačnih, kot so istospolno usmerjeni. To je dokazala že vlada z uvedbo novega zakona. Nekaj časa pa bo še moralo preteči, da bosta dvom in diskriminacija do istospolnih povsem izzvenela znotraj družbe. Razni pomisleki s predsodki, zaničevanja s kratenjem človekovih pravic so v naši družbi še vedno globoko zakoreninjeni.

Svojo pripadnost lahko istospolni pokažejo v skupnosti LGBT, ki je v Sloveniji že nekaj časa dejavna. Gre za ohlapno opredeljeno skupino lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih ljudi (LGBT) in pa oseb, organizacije in subkultur, ki podpirajo njihove pravice. Pripadnike združujejo skupna kultura in družbena gibanja. Aktivisti in sociologi LGBT vidijo vzpon skupnosti LGBT kot poravnava za heteroseksizem, homofobijo, bifobijo, transfobijo, seksualizem in konformistične pritiske, ki obstajajo v širši družbi. Izraz gejevski ponos se uporablja za izražanje identitete in kolektivne moči skupnosti LGBT. Parade ponosa so odličen primer uporabe in ponazoritve splošnega pomena izraza.

LITERATURA

<https://www.dnevnik.si/1042779163>

<https://www.moskismet.com/erotika/resnica-ospolnosti-v-stari-grciji.html>

<https://old.delo.si/sobotna/v-dvaindvajsetih-letih-od-dekriminalizacije-homoseksualnosti-do-enakopravnosti.html>

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4335>

<https://www.student.si/izpostavljeno/druzba/kratka-zgodovina-lgbt-skupnosti/?cn-reloaded=1> [https://sl.wikipedia.org/wiki/Skupnost LGBT](https://sl.wikipedia.org/wiki/Skupnost_LGBT)

STELA ZAMUDA

DISKRIMINACIJA ISTOSPOLNIH PAROV NA PODLAGI ZAKONA

Diskriminacija in nestrpnost sta dve močno povezani komponenti in v današnji družbi žal še vedno premalo obravnavani tematiki. Ena od vidnejših diskriminacij v Sloveniji se pojavi zaradi spolne usmerjenosti, na to pa so do pred kratkim pričale tudi številne razlike v zakonodaji, ki so se pojavile med hetero- in homoseksualnimi zvezami.

Diskriminacijo je bilo opazati že skozi zgodovino, kjer je v času Hebrejcev in kasneje v srednjem veku homoseksualnost veljala za enega izmed hujših grehov. V 19. in 20. stoletju je razvoj medicine prinesel kar nekaj sprememb, ki se ji je politika močno upirala. Od takrat je tudi prvič možno zaznati uporabo besede homoseksualnost. (Kuhar, 2001).

21. stoletje je ključno pri spremembah v zakonodaji, saj se je v zadnjih mesecih že marsikaj spremenilo, s čimer se diskriminacija na podlagi zakonodaje zmanjšuje, vendar še vedno ni poenotena heteroseksualnim parom.

Do julija leta 2022 se je poročene istospolne pare zakonsko obravnavalo drugače in diskriminatorno v primerjavi z ostalimi. Skleniti je bilo možno le partnersko zvezo in ne zakonske, spletni portal Republike Slovenije Gov.si (2021) pa definira razlike, ki se pojavijo ob sklenitvi ene in druge. Partnerja, ki skleneta partnersko zvezo, namreč nista oproščena do oploditve z biomedicinsko pomočjo, prav tako skupaj ne moreta posvojiti otroka.

Istospolni pari se do julija tako niso soočali le z družbenimi opazkami, temveč tudi z diskriminatornim zakonikom. Eden izmed mnogih primerov sta Katka in Katja Bogataj, ženi in sedaj tudi mami, ki sta za revijo Jana (2022) podali intervju o nosečnosti, v kateri sta omenili tudi njuno pot, ki ju je zaradi neenakosti pred zakoni na umetno oploditev peljala vse do sosednje Avstrije.

Zakonik se je do danes sicer spremenil, vendar istospolni pari s strani družbe še vedno čutijo močan pritisk in neodobravanje. V Sloveniji pa imamo kar nekaj organizacij, h katerim se lahko partnerji, bodoči starši ali mlade družine zatečejo. Ena izmed teh je Legebitra, ki za posameznike s tovrstnimi težavami in diskriminacijo na zakonskem ali kateremkoli drugem področju nudi individualno psihosocialno svetovanje, skupinske podporne skupine, izobraževanja, različne delavnice ter prosta druženja za klepet in izmenjevanje izkušenj. Od ponedeljka do petka so odprta tudi vrata njihovega mladinskega centra. (Legebitra, 2022).

Pomen sprejemanja drugačnosti je v današnji družbi ključen, saj smo ljudje individualna bitja z različnimi željami, potrebami, interesi, spolno usmerjenostjo, zunanjim izgledom ... Navsezadnje nikoli ne vemo, kdaj bomo zaradi kakršne koli drugačnosti v družbi tudi mi obravnavani drugače. Palomares (2001) namreč ugotavlja, da je pojmovanje drugačnosti pravzaprav odvisno od samega konteksta in kulture, v kateri živimo, zato je lahko v nekem kraju ali obdobju čisto vsak posameznik drugačen oz. nesprejet s strani večinske družbe.

Sama se z neenakostjo pred zakoni še nisem srečala, sem pa bila že velikokrat deležna kritik družbe, ki so izrazili neodobravanje novega zakonika, ki določa, da lahko tudi istospolni pari sklenejo zakonsko zvezo. Menim, da bi država ali mestne občine lahko nastale razlike reševale

predvsem z ozaveščanjem ljudi, torej različnimi izobraževanji, delavnicami, plakati ob cestah ... Prav tako je pomembno učenje in ozaveščanje otrok, saj se diskriminacija in neenakost začneta že v zelo zgodnjih letih. Tematike na podlagi spolne usmerjenosti bi lahko na enostaven način vpeljali že v vrtcu, kjer bi se učili npr. različnih oblik družin. Iz tega izhaja tudi pomembnost enake obravnave otrok, dijakov, študentov ... vsaka oseba je namreč po svoje drugačna in zaradi tega ne sme biti moten njen šolski oz. študijski proces. Gre za obdobje, ko se razvijamo v odrasle, zrele osebe, zato je zares zelo pomembno, da se v tem času ne ustvarjajo situacije, ki bi lahko negativno vplivale na počutje, učenje ali celo negativne temelje za prihodnost posameznika.

Ozaveščanje je pomembno predvsem zato, ker je diskriminacijo na različnih področjih zaznati že zelo zgodaj. Pomembno je, da opozorimo in ukrepamo, če smo priča kakršni koli diskriminaciji ali neenakosti. To lahko storimo na veliko različnih načinov, prav tako pa poznamo telefonske številke ali spletna mesta, kamor se lahko zatečemo po pomoč ali nasvet. Npr. anonimno prijavo zaradi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti lahko posameznik poda na spletni strani Niprav.si (<https://niprav.si/>), ki jo je razvila organizacija Legebitra, sistem pa na podlagi okoliščin predlaga najbolj priporočljive naslednje korake.

Sama neenakosti v večinski meri sicer nisem bila deležna, vendar je na tej točki pomembno poudariti, da je to samo moje osebno doživljanje in da so posamezniki, ki so z mano prehodili enako pot, morda imeli čisto drugačne izkušnje.

Viri in literatura:

- Jamnik Vidic, Biba. 2022. Najin otrok bo imel dve mami. Jana, 3. julij.
- Kuhar, Roman. 2001. Mi, drugi. Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete. Ljubljana: ŠKUC.
- Palomares, Susanna. 2001. Spodbujanje strpnosti in spoštovanja drugačnosti. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Legebitra. 2022. Kaj ponujamo? <https://legebitra.si/ponujamo/>. Dostopno 15. december 2022
- Ni prav.si. 2022. <https://niprav.si/>. Dostopno 16. december 2022
- Zavod Republike Slovenije Gov.si. 2021. <https://www.gov.si teme/partnerska-zveza/>. Dostopno 14. december, 2022

NIK KIDRIČ

Sem Nik. Plesalec, natakar, kuhar, slikar, prijatelj, sin, ljubitelj živali, gospodinja, zaupnik, čistilec, DIY mojster, globoko razmišljujoč, poln ljubezni, strahov, veselja, kot tudi žalosti, skrbi, pa tudi spontanih in brezbrzihih momentov. Rad zgodaj vstanem in rad dolgo spim. Všeč mi je poletje in všeč mi je zima. Všeč so mi moški. Prav tako ženske. Vsak pojav, stanje, strast – po svoje. Ne maram enoličnih definicij. Vse to sem. Včasih še veliko več, včasih nič od tega. In vem, da je vse to in ostalo in še več še marsikdo drug, če ne vsi.

Razumem, da je lažje – varneje si razložiti osebo, situacijo z eno besedo. Označiti. Spraviti v kalup, okvir. Obsoditi. »Si razložiti«. Vendar nismo več v gozdu. Kjer obstaja zgolj varno – nevarno. Užitno – strupeno. Dobro – slabo. Daleč stran smo, ustvarili smo si svoj svet z doživljanjem in pravili, neodvisnimi od naravnih zakonov. In veliko več stvari razumemo. Po večini imamo možnost odločanja o lastnih definicijah konceptov. O lastnem razumevanju sveta. Naša percepcija in z njo posledično naše vedenje sta v rokah vsakega posameznika. Seveda pogojena z genetiko, izkušnjami, okoliščinami ... pa vendar odvisna od naše volje. In še vedno, ali celo vedno bolj, smo priča diskriminaciji na podlagi individualnosti posameznika. Rasizem, seksizem, ksenofobija, izključevanje, homofobija, vsiljevanje stališč in namensko spreobračanje ljudi zgolj zaradi ignorantskega prepričanja, da je nekomu lasten prav – bolj prav od drugega. Navkljub zavedanju, da si dva človeka nista enaka, pa naj sta to enojajčna dvojčka ali Charles iz Londona ter Andreja iz Barcelone, si dovolimo vrednotiti in zatirati mišljenje, izgled, hobije, sposobnosti in še in še.

Vseeno pa sem z opazovanjem in izkušnjami zaznal večplastnost in plastičnost diskriminacije. Opazil sem, da ljudje prirejamo stališča glede na okoliščine, v katerih se znajdemo. Posameznik se drugače izraža na osebnem nivoju ali ko je skrit v »varnem« objemu splošne družbe in njej lastnih smernic, na kar vpliva tudi fenomen interesov za lastno korist – če bom s prirejanjem izraženega mišljenja sam na boljšem, bom to tudi storil. Boljše tu lahko pomeni eksplloativno izražanje pozitivnih stališč do določene margine, kjer posameznik s tem pridobi na popularnosti in pozitivnem mnenju o sebi. Na drugi strani pa z zatiranjem in izražanjem diskriminacije do določene skupine ali posameznika izraža superiornost in s tem spet postavi ali vidi samega sebe v boljši luči. To lahko zaznamo v intimnejših odnosih, kot je prijateljstvo, še bolj pa mogoče v sodobnem svetu na socialnih omrežjih.

Dotaknil bi se diskriminacije LGBTQ+ skupnosti, podrobneje istospolno usmerjenih moških posameznikov (čeprav se velik del nanaša na celotno skupnost kot tudi splošno družbo in odnos posameznika do drugačnosti – ravno zaradi unikatnosti individuumov, katero sem opisal v uvodnem delu), zaradi lastnih izkušenj in s tem osebnega razumevanja problematike. Sam sem mnenja, da gre pri diskriminaciji predvsem za to – izražanje ali doseganje (navidezne) superiornosti, katero pa je osnovano na strahu pred drugačnim, neznanim, zaradi dejstva, da posameznik nima te izkušnje in posledično težko razume konkreten življenjski slog.

Že v časih antične Grčije, ki jo po navadi dojemamo kot nek model življenja po svobodni volji, vsaj na primeru istospolne usmerjenosti. Če se v tematiko malo bolj poglobimo, pa temu ni ravno tako. O ljubezni med dvema ženskama se sploh ni govorilo, če pa že, se je označevala za nekaj pregrešnega. Nekako opevana ljubezen med dvema moškima ima prav tako negativen in

priokus diskriminacije, kjer je bilo družbeno sprejemljivo, vzpostavljeno, da je imel starejši moški višjega sloja intimno razmerje z mlajšim moškim, celo dečkom. Vendar se že tu izraža razlikovanje. Dečke ali mlajše moške so definirali z »vlogo ženske«, ki pa je bila sramotna, nezaželena.

Pojav lahko identificiramo tudi v sodobnem času. Del splošne družbe izraža določeno mero nesprejemanja istospolno usmerjenih moških posameznikov. Komentarji, kot so »saj nimam nič proti, ampak teh poženščenih pa res ne maram«, ali »jih sprejemam, dokler mene pustijo na miru«, izražajo dvojne standarde in ne kongruentnost posameznikov, ki se po večini označujejo za »odprte«. Nekatere države so zakonsko prepovedale istospolna razmerja. Druge omejujejo življenja istospolno usmerjenih posameznikov s kratenjem občin človekovih pravic z argumenti drugačnosti, neskladja z naravo in njenimi zakoni, vendar samo tistimi, ki so primerni za podporo teorije. Prav tako se diskriminacija odraža v sami skupnosti. Deljenje ali samodefiniranje na npr. »aktivne«, »pasivne«, »poženščene«, »bolj moške« v svoji osnovi ponuja priložnost rangiranja in s tem označevanje nekoga kot boljšega, bolj pravega od drugega, kateri je posledično lahko prikrajšan ali zaničevan.

Vseeno pa iz lastne izkušnje vem, da so dotični posamezniki, pa naj so to fizične osebe ali ljudje na vodilnih položajih, na osebni ravni sposobni velike mere razumevanja in sprejemanja. Tako sem mnenja, da je izražanje diskriminacije v kateri koli obliki zgolj floskula – projiciranje persone, primerne situaciji z namenom doseganja občutka lastne varnosti v populaciji isto mislečih. Za svet si na podlagi zapisanega želim, da bi posameznik spustil trmasto oklepanje prirejenih stališč, saj le-to dolgoročno v resnici ne služi nobeni strani.

ANJA BESEDNJAK

V današnjih časih smo preko družbenih omrežji, globalnih medijev, vsakodnevnega stika z dogajanjem v svetu izpostavljeni raznolikosti ljudi, njihovih kultur, običajev. S tega stališča nam ponujajo velik spekter možnosti za razumevanje drugačnosti, po drugi strani pa nas še vedno spremlja velik strah pred drugačnim, novim, kar po eni strani čutimo kot ogroženost lastnih vrednot in našega načina življenja.

V družbi se pojavlja veliko predsodkov in diskriminacij. Pojma sta med seboj povezana, čeprav nista povsem enaka. Predsodki vključujejo človekovo vnaprejšnje mnenje, ki je negativno in gre za nekakšno prepričanje o posamezniku, ki pripada določeni skupini. Diskriminacija pa je nepravilno vedenje, ki izhaja iz teh prepričanj. Socialna psihologija predsodke opisuje kot vrste stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, ampak jih vseeno spremljajo intenzivne emocije. Te emocije večinoma izvirajo iz nekakšnega občutka moči, večvrednosti in privilegijev dominantne skupine.

Tema, ki je deležna veliko predsodkov in diskriminacije, je istospolna usmerjenost osebe. Spolna usmerjenost je pojem, ki se nanaša na posameznikov spolni nagon oz. na preferiran spol intimnih partnerjev. Najpogostejše oblike spolne usmerjenosti so heteroseksualnost (spolno se privlačijo osebe nasprotnega spola), homoseksualnost (spolno se privlačijo osebe istega spola) in biseksualnost (spolno se privlačijo osebe obeh spolov).

Mnogi svojo spolno usmerjenost odkrijejo v obdobju pubertete oz. najstništva ali pa v času mlajše odraslosti, pogosto svojo spolno usmerjenost ljudje ugotovijo brez kakršnih koli spolnih izkušenj. Oseba lahko pri sebi opazi, da se njegove spolne fantazije osredotočajo na osebe istega spola, a pri tem moramo vedeti, da fantaziranje in razmišljanje o spolnih izkušnjah z istospolno osebo še ne pomeni, da je oseba homoseksualna ali biseksualna.

V današnji družbi je ena izmed večjih tabu tem homoseksualnost, saj po navadi posameznik, ki je istospolno usmerjen, to skriva oz. težko prizna, saj družba do tega ni tako odprta in večina tega ne sprejema. Sprejemanje ali zavračanje s strani javnosti ne vpliva na število homoseksualcev v določeni populaciji, je pa logično, da je v družbi, kjer homoseksualnost obsojajo, več istospolnih partnerjev prikritih.

Če pogledamo malo v zgodovino, je homoseksualnost obstajala v vsej zgodovini človeštva, v vseh kulturah in povsod po svetu. V večini kultur homoseksualnosti ne vzpodbujajo, nobena pa je ni tako močno preganjala kot prav zahodna od viktorijanskih časov dalje.

Do leta 1973 so imeli homoseksualnost za spolno motnjo, po tem pa so jo črtali iz seznama bolezni. V sami psihiatriji ne zdravimo homoseksualnosti, poskušamo le pomagati posamezniku, ki ima s tem hujše težave.

Osebe, ki so istospolno usmerjene, si seveda ob tolikšnih predsodkih in mitih današnje družbe zelo težko priznajo oz. sprejmejo svojo istospolnost. Težave istospolnih oseb se lahko kažejo na različnih področjih, kot so sprejetost v družbi, ustvarjanju družine, iskanju službe itd. ... Največji vpliv na vse predsodke in mite izhaja iz družbe, v kateri živimo, čeprav je predsodkov do le-teh vedno manj.

Vedno več se govori o istospolnih partnerjih, tudi sami po sebi so postali samozavestnejši in se kažejo veliko več po družbenih omrežjih, kot so se pred časom. Že v mladosti se nam lahko predsodki usidrajo globoko v našo osebnost. Zato je zelo pomembno, da otrokom v tem primeru istospolne osebe predstavimo kot del današnje družbe brez predsodkov, kot so npr., da smo ljudje ustvarjeni tako, da morata starša biti ženska in moški, da je nenormalno, da sta v paru dve puncici ali dva fanta ipd.

Prav zaradi takšnega mnenja, ki ga imajo ljudje (seveda ne vsi), se osebe, ki so istospolno usmerjene, počutijo odrinjene in neenakopravne današnji družbi, prav tako se jih večina skriva in tega ne prizna, saj se bojijo, kako bo okolica odreagirala in gledala nanje. Takšne osebe so velikokrat deležne grdih pogledov, posmehovanja, lahko pa vse skupaj vodi tudi do nasilja nad njimi. Zato moramo dati velik poudarek sprejemanju drugačnosti že od otroštva, da se o tem lahko pogovarjamo odkrito brez kakršnih koli zgražanj in predsodkov.

Vlada je pred kratkim naredila velik korak v to smer, in sicer je izenačila pravice do istospolnih parov ter jim omogočila posvojitev otrok, s tem so jim tudi omogočili, da se počutijo še enakopravnejši vsem ostalim državljanom. Seveda je ta tema dvignila veliko nesoglasij med posamezniki, saj ima vsak svoje mnenje do tega in je seveda istospolnost nekakšna tema, ki bo vedno malo v »ozadju«.

Osebno nimam nobenih predsodkov do oseb, ki so istospolne; če sem prav poštena, se z njimi niti ne obremenjujem, saj jih sprejemam kot vse ostale, nekaj jih celo poznam in se z njimi družim. Vem, da z moje strani niso bili nikoli deležni nobenega predsodka ali pa posmehovanja ipd.

Ne zdi se mi prav, da je oseba, ki je istospolno usmerjena, deležna medvrstniškega nasilja samo zaradi tega, čeprav nam v resnici ni nič naredila. Vse to so nekakšna človeška prepričanja, da so te osebe manjvredne, da so »izmečki« družbe in da so manjvredni od nas. Menim, da se bo to žal težko spremenilo in da predsodki ne bodo nikoli povsem izginili, saj bo vsak posameznik seveda imel svoje mnenje do istospolnih oseb. Mislim, da bi bilo najpomembneje že v mladosti npr. v šolah veliko govoriti o tem, da otroci, mladostniki začnejo razmišljati drugače in začnejo to sprejemati, saj bi se po tem mogoče iz generacije v generacijo mišljenje začelo spreminjati – do neke meje se je že.

DORA MODRIJAN RADEJ

Čeprav živimo v državi, ki bi naj bila sprejemajoča do oseb z istospolno usmerjenostjo, se vseeno diskriminacija proti tem osebam kaže na različne načine in v različnih situacijah. Resnica je, da smo še daleč od dejanskega sprejemanja. To se kaže na primer s komentarji ljudi, ki so nastrojeni proti istospolno usmerjenim ljudem; npr. velikokrat v družbi slišimo ljudi, ki druge zmerjajo s »pedri«, »lezbačami« ipd. Ljudje imajo okoli nas ogromno predsodkov, čeprav živijo okoli njih ljudje, ki so istospolno usmerjeni, in ker ne vedo, da so, jih sprejemajo. Če bi vedeli, da so istospolno usmerjeni, bi jih drugače gledali oz. jih ne bi sprejemali zaradi svojih predsodkov. V družbi smo še vedno priča fizičnemu nasilju in grožnjam s smrtjo ljudem z istospolno usmerjenostjo. Npr. pred leti so na paradi ponosa nekoga tako poškodovali, da je za posledicami poškodb umrl.

Veliko časa je trajalo, da smo v Sloveniji sprejeli zakon za poroko istospolnih parov. V družbi lahko zlahka opazimo, kako nastrojeni in žaljivi so lahko ljudje. In tukaj se kaže diskriminacija. S pomočjo številnih nevladnih organizacij in skupnosti za podporo LGBT osebam se njihove pravice, da bi bili enakopravni, počasi uveljavljajo. Z raznimi aktivističnimi dogodki kažejo veliko podporo tem ljudem. Že sama nalepka LGBT zastave na pravem mestu lahko tem ljudem vsaj za trenutek olajša strah in pritisk glede tega, da so drugačni. Olajšamo jim lahko strah pred homofobičnimi žaljivkami, ki jih pogosto tudi doživijo, tako od neznancev kot tudi od bližnjih. Pomen razumevanja in sprejemanje drugačnosti bi bil predvsem to, da se ti ljudje niso sami odločili, da bodo »drugačni«.

Seveda pa je najpomembnejše to, da se istospolne osebe sprejemajo takšne, kot so, so samozavestne in se družijo predvsem z ljudmi, ki jih podpirajo in sprejemajo. Država, kot tudi vsak posamezni državljan, pa se mora zavzemati za enakovredno obravnavo vseh, ne glede na njihovo spolno usmerjenost, rasto, nacionalno ali versko pripadnost.

Veliko vode bo še moralo preteči, da bomo to realizirali tudi v Sloveniji.

LINA PUH

ISTOSPOLNA USMERJENOST

Istospolno usmerjeni ljudje so v nekaterih družbah dandanes obravnavani že dokaj normalno, v nekaterih pa to še vedno predstavlja kar velik tabu.

Istospolno usmerjeni se lahko srečujejo z mnogimi diskriminacijami in nepravilnimi zakoni. Vsakdo bi mogel imeti pravico, da brez diskriminacije uživa človekove pravice, vključno s pravico, da se poroči in načrtuje družino. To določata 2. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah in 2. člen Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah. Praktično ni nobenega resnično logičnega razloga, zakaj se istospolni partnerji ne bi smeli poročiti ali ne bi smeli posvojiti otrok; tu gre zgolj za negativna stališča in predsodke. Takšne prepovedi ne služijo nobenemu legitimnemu družbenemu namenu ali nacionalnemu interesu. Veliko težav se pojavlja pri želji po otroku, saj se pogosto pojavlja mnenje, da otrok pri vzgoji ne bo dobil vsega za življenje potrebnega, če bo imel dve mami ali dva očeta, kot pa če bo imel mamo in očeta. Slednje se mi zdi dokaj kritično, saj lahko nekateri istospolni pari otroku nudijo več in so celo boljši starši kot ženska in moški partner. Pojavljala se je tudi težava, kaj bodo o istospolnih starših menili otrokovi prijatelji in če bo zaradi tega otrok deležen žaljivk, saj so otroci in mladi ponavadi »brez filtra«, nekateri pa tudi zelo kruti in nesočutni.

Večinoma je več diskriminacije pri moških, ki so istospolno usmerjeni, kot pa pri ženskah. Pri moških je to manj sprejemljivo, saj so velikokrat obravnavani kot ženske ali da niso zares možati, pri ženskah pa je velikokrat celo privlačno. Če se primerja mnenje oziroma sprejetost istospolno usmerjenih v generacijah, je veliko več nesprejemanja pri starejših generacijah, saj so bili drugače vzgojeni. V tistih časih ni bilo toliko govora o teh tematikah in pri nekaterih je tako zelo prisotna konservativnost. Pri mlajših generacijah je to bolj sprejemljivo, saj je takih ljudi vedno več, obstajajo tudi skupnosti, kot je LGBTQ+. To postaja vse bolj normalno in ljudje vidijo, da spolna usmerjenost ne vpliva na to, kakšen je človek po srcu, da ni čisto nič drugačen oziroma slabši kot istospolno usmerjeni.

Poznamo več oblik diskriminacije istospolno usmerjenih.

Neposredna diskriminacija, kar pomeni, da nekdo zaradi spolne usmerjenosti obravnava človeka slabše kot drugo osebo.

Posredna diskriminacija se zgodi, ko ima organizacija posebno politiko ali način dela, ki velja za vse, vendar istospolno usmerjene postavlja v slabši položaj. Posredna diskriminacija je dovoljena, če lahko organizacija ali delodajalec dokaže, da za to politiko obstaja dober razlog.

Nadlegovanje se pojavi, ko se zaradi nekoga istospolno usmerjeni počuti ponižanega, užaljenega ali degradiranega.

Viktimizacija je takrat, ko z istospolno usmerjenimi ravna slabo, ker so se pritožili zaradi diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti v skladu z zakonom enakosti.

Moramo se zavedati, da je ljubezen, ne glede na to, ali jo čutimo do nasprotnega spola, do istega spola ali kogarkoli. Istospolno usmerjeni se tako lahko počutijo, da so drugačni od ostalih, da se ne morejo zaupati nikomu, prikrivajo svoje občutke, se soočajo z žaljivkami s strani prijateljev

ali celo družine. Tako lahko nekateri celo živijo v zanikanju ali pa se ne počutijo dobro v svoji koži, niso zadovoljni sami s sabo, saj se razlikujejo od »normalnih«, kar lahko v hujših primerih na dolgi rok privede tudi do duševnih motenj zaradi občutkov nesprejetosti, osamljenosti, krivde ...

Konec koncev je homoseksualnost nekaj takega, na kar ne moremo vplivati, tako kot na primer na barvo las ali oči. Medicinske raziskave kažejo, da se spolna usmerjenost oblikuje do 5. leta. Homoseksualnost tako ostaja fenomen, za katerega je izvor še vedno težko razložiti.

Mislim, da istospolno usmerjenih ljudi ne bi smeli tretirati nič drugače kot heteroseksualnih, saj smo vsi ljudje, ne glede na to, do koga gojimo čustva.

PIA TAHIROVIĆ

SPREJEMLJIVOST IN ISTOSPOLNOST

Sprejemljivost kot koncept bi morala biti nekaj čisto preprostega. Vsak človek je malce drugačen, kar se lahko izraža v njegovi rasi, religiji, spolni orientaciji ipd., in ne glede na to, kakšne razlike so med ljudmi, bi moral vsak človek imeti pravico, da se ga sprejme takšnega, kot je, vendar je to zelo utopično razmišljanje. Trend družbe je razvrščanje ljudi po različnih kategorijah na podlagi zgoraj omenjenih razlik. Iz tega se formirajo največje skupine, ki nadvladajo nad drugimi. Te lahko zaradi svojega velikega števila diktirajo normo družbe. Zaradi svoje velikosti menijo, da je upravičeno vsiljevati svojo agendo drugim. Sprejemljivost velikih skupin je obvezno, manjše pa so utišane in pozabljene; če se te skušajo postaviti zase, pa so mnogokrat napadene.

Ena od teh manjših skupin v družbi so istospolno usmerjeni ljudje.

Mnogi ljudje menijo, da je homoseksualnost novodobni fenomen. To ne bi moglo biti dlje od resnice. Homoseksualnost je bila dokumentirana v zahodni družbi že pri starih Grkih. Skoraj vsaka civilizacija ima nekaj zapisov prisotnosti homoseksualnosti, od antične Grčije do Rima, viktorijanske Anglije, vse do današnjega dne. V starih časih je bila homoseksualnost obravnavna kot nekaj čisto normalnega, ko pa je cerkev začela pridobivati na moči, pa se je začel normalizirati koncept, da je istospolnost obravnavana kot velik greh. Tradicionalno cerkveno mišljenje pa se še danes uporablja za upravičevanje diskriminacije proti homoseksualcem.

V kontekstu človekovih pravic se istospolni ljudje soočajo z različnimi izzivi. Primer tega je institucionalno nasilje v sistemu zdravstvenega varstva, ki ima vseživljenjske posledice za njihovo fizično in psihično zdravje. Posledica tega je, da je pri istospolno usmerjenih ljudeh štirikrat večja verjetnost, da bodo storili samomor.

Vse države so v skladu z mednarodnim pravom o človekovih pravicah zavezane spodbujati in varovati človekove pravice vseh oseb brez diskriminacije, vendar so v sedemdesetih državah prisotni diskriminatorni zakoni, ki kriminalizirajo istospolna razmerja. Zaradi tega so LGBT-posamezniki izpostavljeni tveganju aretacije, izsiljevanj, stigem, nasilja in v najmanj petih državah tudi smrtne kazni. Po statističnih podatkih o zločinih iz sovraštva za leto 2016, ki jih je objavil nacionalni tiskovni urad FBI, je bilo 19,3 odstotka zločinov iz sovraštva v Združenih državah motiviranih zaradi pristranskosti glede spolne usmerjenosti. Še več, v obveščevalnem poročilu Southern Poverty Law Centra iz leta 2010 ekstrapolacija podatkov iz štirinajstih let pa je bilo ugotovljeno, da je za osebe LGBT veliko bolj verjetno, da bolj kot katera koli druga manjšinska skupina v Združenih državah Amerike postanejo žrtev nasilnih zločinov iz sovraštva.

Pomembno je, da se pogovor o homoseksualnosti in njihovih pravicah nadaljuje, saj ko pride do diskriminacije, je najboljši primer večletna škoda na njihovem mentalnem in fizičnem stanju, najslabši pa celo smrt.

Kaj pa lahko naredimo, da zmanjšamo diskriminacijo proti homoseksualcem?

Nastanek homofobije, diskriminacije in predsodkov lahko preprečimo, če jih odkrijemo dovolj zgodaj. Ključnega pomena je, da otroke začnemo izobraževati že pri mladih letih. Pomembno jih je učiti o raznolikosti ter uvajati lekcije o enakosti, ki obravnavajo teme LGBT+ na starosti

primeren način. Nove generacije moramo naučiti spoštovati drug drugega, ne glede na prednostno identiteto ali usmeritev. Pomembno je, da razumejo pomen prepoznavanja diskriminacije in boja proti njej.

Zagovarjati moramo pravice homoseksualnih ljudi, tako kot pravice vseh drugih, hkrati pa vse otroke poučiti, da predsodki ali kakršnokoli ustrahovanje niso sprejemljivi, ne glede na njihovo individualnost. Z ustavitvijo diskriminatornih idej in vedenj v prejšnjih letih lahko učinkovito pomagamo rešiti življenja bodočih mladih in odraslih LGBT+ ljudi.

PRIMOŽ JUG

Zatirani, a vedno prisotni.

Skozi zgodovino so se že pojavljali geji, »trans« ljudje in podobno. Prvi, za katere lahko rečemo z gotovostjo, so bili Stari Grki. Po njihovem otoku Lezbos smo poimenovali lezbijke, saj naj bi na tem otoku živele homoseksualne ženske. Tudi oblačenje v ženska oblačila se je pojavilo tam, saj so bili vsi igralci moški. Menim, da so se takrat razvili prvi tako imenovani »drag queens«. Ta odprtost do seksualnosti se je nadaljevala tudi v starem Rimu, kjer so odprto sprejeli vsako spolno usmeritev. Vendar pa se je s prihodom krščanske vere te ljudi začelo zatirati – menim, da so ljudje naredili povezavo med LGBT ter propadom Rimskega imperija. V nadaljnjih letih je bilo kakršno koli izkazovanje „drugačne“ spolne usmeritve striktno prepovedano, vendar pa so bili ljudje, ki so kazali možnost, da so »trans«, na primer na Kitajskem Hua Mulan in v Evropi Ivana Orleanska. Ti ženski sta izkazali moškost s tem, ko sta se obe podali v vojno. Ivana Orleanska je dobila naklonjenost vojske, ko je začela obračati potek vojne med Francozi in Angleži, medtem ko se je Hua Mulan pretvarjala, da je moški ter se izkazala kot dober vojak in s tem dobila naklonjenost vojske. Vendar pa sta doživeli čisto drugačna konca: Ivano Orleansko so sežgali na grmadi, uradno zaradi oblačenja v moška oblačila, vizije demonov in nepokorščino cerkvi. Hua Mulan pa je ob koncu dobila odlikovanje cesarja in možnost, da postane generalka, vendar pa je to možnost zavrnila ter se vrnila domov. Tako so tekla leta, ko so vse člane LGBT skupin preganjali v Evropi, a vendar pri otrocih niso delali razlik med fantki in punčkami, saj so do pubertete oblačili vse v enaka oblačila ter jim lase strigili na enak način. To zatiranje je začelo doživljati konec v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, vendar pa kljub temu, da so vsi iskali enakost, so bile v sami LGBT skupnosti tudi črne ovce. To so bile biseksualne osebe ali »trans« osebe. Kritiki znotraj LGBT skupnosti so trdili, da so biseksualne osebe tiste, ki se ne morejo odločiti, da so homoseksualne ali pa da skrivajo svojo homoseksualnost s tem, da so »bi«. Vendar pa je po mojem mnenju odpor do biseksualnih oseb prišel z boleznijo AIDS, saj se je ta bolezen na začetku širila le med homoseksualci, a biseksualne osebe so to bolezen prenesle na ostalo prebivalstvo. Kritiki pa so »trans« osebam pravili, da so le igrali stereotipe nasprotnega spola. Stereotipi »trans« ljudi so počasi izzveneli in LGBT skupnost jih je sprejela. Biseksualne osebe so pa še vedno črne ovce, saj jih skupnost še vedno ne sprejema takšne, kot so, ter nekateri ekstremisti menijo, da biseksualne osebe sploh ne bi smele biti del LGBT skupnosti. Kljub temu pa danes ravno zaradi vsega naštetega prihaja do dveh različnih polov: tisti, ki so del skupnosti LGBT in jo podpirajo, ter tisti, ki so proti. Menim, da je tukaj največja napaka. V želji, da bi bili sprejeti, so po mojem mnenju nastopili preveč agresivno in tako sta se ustvarila dva pola, vendar pa na žalost to pomeni, da ne prihaja več do dialoga med eno stranjo in drugo, obe strani se med sabo obtožujeta nemoralnosti. Menim, da bi se to dalo rešiti z odprtim duhom in pogovorom, ne pa na silo. S pogovorom lahko najdemo kompromis, kjer bodo člani LGBT sprejeti takšni, kakršni so. Če pa bomo nadaljevali po poti, na kateri smo, kjer sta obe strani izolirani ena od druge, se bodo začela razvijati radikalna mnenja, ki pa bodo še poslabšala razmere – tako za LGBT skupino kot za njihove nasprotnike.

HANA MARN

SPOLNA USMERJENOST IN DISKRIMINACIJA

Zdi se, da v današnji družbi kakršnakoli druga spolna usmerjenost, ki ni opredeljena kot heteroseksualnost, še vedno med ljudmi večkrat izzove zgražanje, neodobravanje in diskriminacijo. V zadnjih letih se, v primerjavi z nekaj desetletji prej, o tem sicer veliko več govori, osvešča javnost in deluje v smeri večjega sprejemanja različno spolno usmerjenih. Kljub temu pa diskriminacija še vedno obstaja in se med ljudmi izkoreninja zelo počasi.

Posledice diskriminacije so raznotere, v osnovi pa je njihov imenovalec »proces drugačenja«. Ljudje težko sprejemamo drugačnost, torej tiste stvari, ki nam niso domače, jih nismo vajeni oziroma niso »mi«. Te stvari prepoznamo kot kategorično drugačne, v tej drugačnosti pa je vedno potencialno skrita tudi možnost hierarhizacije (»mi smo več kot oni«) in stereotipnega dojetja teh »drugačnih« skupin. Proces drugačenja kot posledica diskriminacije torej pomeni v prvem koraku primerjanje z drugimi skupinami/posamezniki in takoj v naslednjem tudi že distanciranje od teh skupin/posameznikov. Gre za ohranjanje lastne identitete kot večvredne in pozitivne ter hkratno stigmatiziranje oziroma diskriminiranje drugih identitet (Kuhar, 2009). To se kaže tudi na področju spolne usmerjenosti, kjer posamezniki velikokrat postanejo tarča posmeha, zbadljivk, norčevanja, nadlegovanja in celo nasilja. Diskriminacija glede na spolno usmerjenost je zelo težko dokazljiva, ker je težko prepoznavna in prikrita. Ljudje kdaj težko opazimo diskriminatorno vedenje, žrtev pa si običajno zaradi strahu ali sramu ne upa sama ukrepati. Nesprejetost in sovraštvo do teh oseb negativno vpliva na njihovo splošno počutje, samopodobo, samozavest in lahko privede do hudih duševnih stisk posameznikov, ki pa velikokrat tudi sploh ne poiščejo ustrezne strokovne pomoči, temveč trpijo v tišini.

V Evropski uniji za zdaj obstaja zakonodaja za boj proti diskriminaciji na podlagi spola samo na področju zaposlovanja. Direktiva o enakosti pri zaposlovanju prepoveduje diskriminacijo pri dostopu do zaposlitve in samozaposlitve ter pogojih na tem področju, pri poklicnem usposabljanju ter vodenju delavskih organizacij in organizacij delodajalcev ter članstvu v njih. 18 držav članic se je odločilo, da bodo presegle zahteve zakonodaje EU-ja, zato so zaščito na delovnem mestu razširile tudi na druga področja. Tako je vsem ljudem, ne glede na spolno usmerjenost, zagotovljena zaščita na širših socialnih področjih, kot so izobraževanje, socialna zaščita, socialna varnost in zdravstveno varstvo ter dostop do blaga in storitev, vključno z nastanitvijo. Osemnajst držav članic, med katere sodi tudi Slovenija, je ustanovilo enotne organe za enakost, ki se ukvarjajo z vsemi vrstami diskriminacije. Na Švedskem se je, na primer, posebna organizacija s področja varstva človekovih pravic (HomO) ukvarjala z diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti, kar se je izkazalo za zelo uspešno pri pridobivanju zaupanja žrtev homofobije (FRA, 2009).

Kljub pravnemu varstvu se osebe pogosto odločijo, da na delovnem mestu ne bodo razkrile svoje spolne usmerjenosti, zaradi strahu pred negativnimi posledicami. Osebe, ki to razkrijejo, se pogosto srečujejo z izločenostjo iz družbenih dejavnosti, fizičnim in verbalnim nadlegovanjem ter zmanjšano zaposljivostjo. Tudi na drugih področjih, kot sta izobraževanje in zdravstveno varstvo, se te osebe še naprej srečujejo z diskriminacijo. Ustrahovanje in zmerjanje v šoli pogosto vodita do visoke stopnje osipa in v večini šol primanjkuje načrtov za soočanje s

predsodki. V zdravstvenem varstvu se te osebe lahko srečujejo s pristranskim odnosom strokovnjakov, ki jih lahko odvrnejo od iskanja zdravstvene oskrbe (FRA, 2009).

V Sloveniji je kar nekaj društev, ki delujejo na področju podpore spolno različno usmerjenim osebam. Eno takih društev je Legebitra, ki deluje na področjih človeških pravic, izobraževanja, duševnega, fizičnega in spolnega zdravja ter se zavzema za družbene in sistemske spremembe, ki temeljijo na spoštovanju spolne usmerjenosti. Nudijo psihosocialno svetovanje, delavnice in pravne nasvete posameznikom, ki se soočajo s stiskami na področju diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti (Legebitra, b.d.).

Ključno je, da se ljudi čim več osvešča in jim skuša pobliže predstaviti različne spolne usmerjenosti, ki niso nujno enake njihovim. Razna društva to že zdaj počnejo z delavnicami, predavanji, seminarji, vendar bo verjetno trajalo še vsaj nekaj let, da te informacije dosežejo vse ljudi in jim mogoče ponudijo vpogled v življenje »drugačnih« ljudi. In četudi se nam zdi, da se na področju enakopravnosti različno spolno usmerjenih oseb stanje izboljšuje, na primer z uzakonitvijo možnosti istospolne poroke in posvojitve otrok, se spremembe žal odvijajo prepočasi in v ne dovolj veliki meri. Negativna nastrojenost in diskriminacija do ljudi sta še vedno prisotni in tudi bosta, dokler ne pride do drastičnih sprememb v mentaliteti ljudi in posledično do sistemskih sprememb, ki bodo vsem ljudem prinesle enakopravne, boljše pogoje za lepo življenje. Življenje, v katerem bomo vsi »le« ljudje, brez oznak, ki bi nas definirale, in kjer se bomo zavedali, da smo si prav vsi med seboj različni, a zato nič manj vredni.

Viri:

FRA: European Union Agency for Fundamental Rights. (2009). Kako zakonodaja EU zagotavlja zaščito pred diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1227-Factsheet-homophobia-protection-law_SL.pdf. Dostopno 29.12.2022

Kuhar, R. (2009). Na križiščih diskriminacije. Ljubljana: Mirovni inštitut. <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Na-kriziscih-diskriminacije.pdf>

Legebitra. (b.d.). Kaj in kdo je Legebitra? https://legebitra.si/k_legebitra/#kdo. Dostopno 29.12.2022

GAŠPER BREGAR

TRANSSPOLNE OSEBE

Ena izmed danes najbolj ranljivih in ogroženih manjšin so brez dvoma transspolne osebe. To nam razodeva obširen izbor raziskav in anketnih vprašalnikov. 2015 U.S. Transgender Survey (USTS) – trenutno najobširnejša raziskava o transspolnih ljudeh v ZDA je odkrila, da je 81.7 odstotkov respondentov poročalo o resnem premišljevanju o samomoru v času njihovega življenja, medtem ko je 48.3 odstotkov to tudi naredilo v preteklem letu. Glede na poskus samomora jih je 40,4 odstotkov poročalo o poskusu samomora enkrat v času njihovega življenja in 7,3 odstotkov o poskusu samomora v preteklem letu (James in drugi, 2016). Te številke so najvišje izmed vseh ostalih manjšin, tudi LGBT ljudi, v primerjavi s katerimi so transspolne osebe dvakrat bolj podvržene tveganju premišljevanja o samomoru in poizkusu izvedbe le-tega (Irwin in drugi, 2014).

Menim, da je temu namenjeno premalo govora in dejanske pomoči. Vsi ljudje smo namreč velika družina in nenapisana dolžnost vsakega izmed nas je, da pomaga in ljubi svojega bližnjega. Ljubiti svojega bližnjega pa pomeni želeti mu dobro. Res je, da se definicija dobro razlikuje od človeka do človeka, a to, da je človek pripeljan do roba obupa in se spogleduje s samomorom, kaj šele, da to izvede in si vzame življenje, gotovo zaobjema vse nas. Pomembno je, da se naslovi razloge, ki pripeljejo do odločitve za tako obžalovanja vreden konec, in potem tudi uvede temu primerne ukrepe, ki se jih drži in izvaja.

Težave, ki jih občutijo transspolne osebe, se delijo na dve glavni vrsti: zunanji stresorji (diskriminacija, nepotrditve oziroma zavrženost s strani družine, nesprejemajoče okolje, zloraba, viktimizacija, zavrnitev dostopa do prikladnih toaletnih ali bivalnih prostorov) in notranji stresorji (internalizirana transfobija, negativna pričakovanja, nerazkritje) (Testa in drugi, 2017). Vse to povzroča tesnobo, zaskrbljenost in žalost, ki nato pripelje do slabega psihološkega zdravja in posledično do samomorilnih misli ter tudi poskusa samomora. Diskriminacija se lahko izkaže v obliki fizičnega ali verbalnega nadlegovanja, prav tako kot fizičnega ali spolnega nasilja. Kaže se tudi preko omejenega dostopa do zdravstvene oskrbe, ki je za transspolne ljudi izredno pomembna, posebno za tiste, ki se odločijo za medicinsko tranzicijo preko operacije ali hormonske terapije. Diskriminacija se pojavi tudi pri prostorih, ki so označeni le za moške in ženske, kot so toalete ali preoblačilnice, ki diskriminirajo proti transspolnim in nebinarnim ljudem, ki jim je preprečen dostop do le-teh. Anketni vprašalnik opravljen s strani organizacije Stonewall je ugotovil, da je 41 odstotkov transspolnih ljudi in 31 odstotkov nebinarnih ljudi doživelo zločin sovražnosti ("hate crime") zaradi njihove spolne identitete (Stonewall, 2018).

Kakšne so torej rešitve? Strokovnjaki predlagajo bolj sprejemajoče okolje za transspolne osebe: spolu primerne toalete, preoblačilnice in ostale prostore, uporabljati pravilne zaimke, biti previden pri postavljanju vprašanj občutljive narave (medicinska tranzicija, spolna dejavnost, življenje pred tranzicijo ...) kot tudi v zdravstvenemu sistemu povečati pozornost do skupin z višjo stopnjo ranljivosti psihološkega zdravja. Študije so tudi potrdile, da bo tako pri adolescentih kot pri odraslih opravljena spolu potrjujoča obravnava (hormoni in/ali operacija/ besedno potrjevanje) izboljšala njihovo psihološko delovanje in znižala spolno disforijo (van der Miesen in drugi, 2020).

Kakor koli, nekatere študije kažejo tudi na povečano tveganje težav pri psihološkemu zdravju, ki ostanejo in so lahko povezane z notranjimi ali zunanji dejavniki. Tako se kaže v raziskavi iz severnoevropskih držav, kjer je LGBTQIA+ skupnost že vrsto let v polnosti integrirana, a imajo navkljub temu še vedno visoko stopnjo samomorov in ostalih težav povezanih s psihološkim zdravjem (Dhejne in drugi, 2011). Zatiranje transspolnih oseb naj bi imelo velik vpliv na pogostost samomorilnih misli in izvedbe samomora, a feministična aktivistka Katie Roche razloži drugače:

Nekateri aktivisti za pravice transspolnih tudi trdijo, da je verjetneje, da bodo transspolni ljudje umrli zaradi samomora, ker so zatirani. Ti aktivisti argumentirajo, da družba ne prepozna transspolnih ljudi po spolu, ki so si ga izbrali, jih diskriminira in na splošno ne razume transspolnih ljudi. Rezultat tega je, da se pri transspolnih ljudeh razvijejo težave v psihološkem zdravju in jih včasih privedejo tudi do samomora. Kakor koli, ta perspektiva je zelo pomanjkljiva, saj druge zatirane skupine nimajo visokih stopenj samomorov. Na primer: moški bo veliko verjetneje izvedel samomor kot ženska. Kljub temu moški niso bolj zatirani kot ženske. Prav tako imajo tudi etnične manjšine nižje stopnje samomora kot beli ljudje. Payne izpostavi, da je med belimi ljudmi v ZDA najvišja stopnja samomora izmed katere koli etnične skupine. Če bi bilo zatiranje glavni dejavnik samomorov, bi bila stopnja samomorov pri etničnih manjšinah verjetno višja kot pri belcih in pri ženskah kot pri moških. Pretirano poenostavljeno je reči, da se transspolni ljudje ubijejo zaradi zatiranja (Katie Roche, 2020).

Nadalje se sprašujemo: kaj torej povzroča samomorilne občutke, v kolikor to ne gre pripisati diskriminaciji oziroma drugim vrstam zatiranja? Lisa Littman pravi, da je ena od napak mnogih raziskav in anket, ki govorijo v prid tranziciji in podpiranju transspolnih oseb v njihovem prepričanju ter doživljanju, ta, da v zakup ne vzamejo predhodno obstoječih težav v psihološkem zdravju. Posebno, ko se govori o otrocih ali adolescentih:

Raziskovalna študija Lise Littman o poročilih staršev o mladostnikih, ki so po začetku pubertete razvili transidentiteto, je poročala, da je imelo 63 odstotkov mladih v študiji "eno ali več diagnoz psihiatrične motnje ali nevrorazvojne motnje" pred tem, ko so oznanili, da so transspolni. Ugotovljeno je bilo tudi, da se je skoraj polovica samo poškodovala in da je 50 odstotkov utrpelo travmatičen dogodek v svojem življenju, kot je ločitev staršev, ustrahovanje ali spolna zloraba. Med mladostniki je bilo 82,8 odstotka deklet (Littman, 2018).

Potem je tu še obžalovanje, ki ga doživi mnogo transspolnih oseb, o katerem pa se redko ali sploh ne poroča. Ena izmed glavnih predstavnikov s to težavo sta Walt Heyer in Scott (Kellie) Newgent – oba sta opravila tranzicijo, leta kasneje detranzicijo. Nekatere posledice tranzicije so bile nepopravljive, kar je oba zelo prizadelo in za vedno zaznamovalo. Trenutno obveščata javnost in opozarjata na tveganja in nevarnosti, ki jih predstavljajo hitri in nenatančni zdravniški ter psihiatrični pregledi, ki odobrijo tranzicijo, hormonsko terapijo in podobne obravnave. Sta ustanovitelja detranzicijskih mrež in transspolnim osebom pomagata tudi na razne druge načine. Ne nazadnje je treba omeniti še eno najpomembnejših raziskav, ki je ugotovila, da v 80 do 95 odstotkih spolna disforija do konca adolescence izzveni sama po sebi (Cohen-Kettenis, drugi, 2008).

Reči niso črno-bele. Da bi lahko izbrali preudarno, se moramo tega zavedati. Po preučevanju strokovne literature, raznovrstnih člankov iz medijev, ostalega gradiva in branju osebnih zgodb sem prišel do sledečega zaključka: za pomoč transspolnim osebam brez dvoma potrebujemo temeljitejši, natančnejši zdravstveni sistem s strogimi kriteriji in bolj preudarnimi, skrbnimi, premišljenimi in razumevajočimi zdravniki, psihologi in psihiatri ter ostalimi zdravstvenimi delavci, ki bi klientu oziroma pacientu namenili potrebno pozornost, čas in pomoč. Raziskave so različne in rezultati le-teh včasih povsem nasprotujoči, kar lahko povprečnega človeka pošteno zmede – ravno zaradi tega ljudem ne smemo vsiljevati svojega mnenja, svoje volje in prepričanj. Jasno, lahko jih osveščamo, jim predstavimo trenutno stanje in podatke, ki so nam na voljo, vendar jim na koncu prepustimo, da vsak presodi zase in izbere pot, ki ustreza njegovim vrednotam in prepričanjem. Biti moramo odprti, ne smemo se ozkogledno držati le svojih prepričanj – kdo ve, morda so zmotna. Moje mnenje je takšno, tvoje je morebiti drugačno in v tem ni samo po sebi nič narobe, le v kolikor ne povzroča hudega bližnjemu. Bodimo preudarni in se odločimo za dobro.

Viri in literatura:

1. James, S. E., Herman, J. L., Rankin, S., Keisling, M., Mottet, L., & Anafi, M. (2016). The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey. Washington, DC: National Center for Transgender Equality. <https://transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS- Full-Report-Dec17.pdf>
2. Jay A. Irwin, Jason D. Coleman, Christopher M. Fisher & Vincent M. Marasco (2014) Correlates of Suicide Ideation Among LGBT Nebraskans, *Journal of Homosexuality*, 61:8, 1172-1191. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00918369.2014.87252>
3. Testa, R. J., Michaels, M. S., Bliss, W., Rogers, M. L., Balsam, K. F., & Joiner, T. (2017). Suicidal ideation in transgender people: Gender minority stress and interpersonal theory factors. *Journal of Abnormal Psychology*, 126(1), 125– 136. <https://doi.org/10.1037/abn0000234>
4. Stonewall (2018). LGBT in Britain: Trans report. [Online report]. https://www.stonewall.org.uk/system/files/lgbt_in_britain_-_trans_report_final.pdf. Dostopno 29. decembra 2022
5. Roche, Katie. 2020. 2+2=5: How The Transgender Craze is Redefining Reality. Independently published. <https://www.scribd.com/book/506993431/2-2-5-How-the-Transgender-Craze-is-Redefining-Reality>
6. van der Miesen, A. I. R., Steensma, T. D., de Vries, A. L. C., Bos, H., & Popma, A. (2020). Psychological Functioning in Transgender Adolescents Before and After Gender-Affirmative Care Compared With Cisgender General Population Peers. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 66(6), 699–704. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.12.018>
7. Dhejne, C., Lichtenstein, P., Boman, M., Johansson, A. L., Långström, N., & Landén,

- M. (2011). Long-term follow-up of transsexual persons undergoing sex reassignment surgery: cohort study in Sweden. *PloS one*, 6(2).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0016885>
8. Littman L. (2018). Parent reports of adolescents and young adults perceived to show signs of a rapid onset of gender dysphoria. *PLoS ONE* 13(8).
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202330>
9. Cohen-Kettenis, P. T., Delemarre-van de Waal, H. A., & Gooren, L. J. (2008). The treatment of adolescent transsexuals: changing insights. *The journal of sexual medicine*, 5(8), 1892–1897. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2008.00870.x>

ROKSANA FLIS

DRUGAČNOST IN DISKRIMINACIJA - SPOLNA USMERJENOST

Najprej naj poudarim, da je spolnost fluidna in da je pomembno, kako opredelimo svojo spolnost, nikakor pa ne smemo lepiti teh oznak drugim.

Spolna usmerjenost oziroma spolna orientacija je pojem, ki se nanaša na posameznikov spolni nagon. Najpogostejše oblike spolne usmerjenosti, ki jih srečujemo, so heteroseksualnost (posameznika spolno privlači oseba, ki je nasprotnega spola), homoseksualnost (posameznika spolno privlači oseba, ki je istega spola) in biseksualnost (posameznika spolno privlačijo osebe, ki so obeh spolov). Lahko bi rekli, da je spolna usmerjenost identiteta, s katero se človek poistoveti oziroma označuje. Od te oznake je odvisno, v kakšni interakciji smo z drugimi spoli glede na romantične težnje, intimne čustvene odnose, vedenje ter predvsem, kako dojemamo sebe v okviru družbe v primerjavi z ostalimi ljudmi. Poleg heteroseksualnosti, homoseksualnosti in biseksualnosti pa so med pogostejšimi še: aseksualnost (posameznik ne čuti spolne privlačnosti do drugih, ne glede na spol), avtoseksualnost (posameznik v večji meri čuti privlačnost do samega sebe) in panseksualnost (posameznika privlačijo kakršne koli spolne usmeritve ali spolne identitete).

Sama opažam, da v družbi druge oblike kot heteroseksualnost niso toliko sprejemljive predvsem pri starejših generacijah. Seveda smo mlajše generacije bolj ozaveščene drugačnosti, da je pomembno, da sprejmemo to, da je nekdo drugačen itd. A mislim, da veliko ljudi reče, da sprejema drugačnost, dokler niso postavljeni v situacijo, ko se v družini ali med prijatelji pojavi, da nekdo ni homoseksualec. Predstavila bom pogovor na kavi, ki smo ga imeli z družbo. Pogovor je tekel o tem, "kakšni bomo kot starši". Nekako pa je tema nanese na to, kako bi sprejeli, če bi nam sin/hčerka priznala, da je drugačne spolne usmerjenosti, kot narekujejo družba, vera ... Vsaj trije od osmih so rekli, da bi težko s ponosom rekli "to je moj sin/hči". To je skoraj polovica in to se mi zdi velik odstotek. Ostali odgovori so bili, da bi sprejeli oziroma da bi to sprejeli a s težavo, kar je meni osebno razumljivo. Pomembno se mi zdi, da se vsaj potrudiš sprejeti, predvsem pa, da podpiraš, da je vsak tak, kakršen si želi biti. Sicer se mi zdi, da se redko še pojavi diskriminacija na podlagi spola v študijskem in službenem okolju – vsaj v okolju, kjer sem jaz, a na splošno kot družba smo še vedno premalo odprti. Še vedno se dogaja fizično in psihično nasilje in menim, da bo vedno ostajal nek procent ljudi, ki ga bodo spodbujali. Pred kratkim sem zasledila zgodbo, ki se je zgodila na ulicah Beograda: fanta so pretepli, oropali in razlog je bila njegova spolna usmerjenost ter ozaveščanje drugačnosti na socialnih omrežjih. Menim, da ne smemo prenehati z ozaveščanjem drugačnosti, bolj se mora pisati o tem in ljudem pokazati, da ni nič narobe s tem, da ne ustrezaš nekim "družbenim pravilom". S tem se aktivno ukvarja tudi DIC Legebitra. To je nestrankarska civilnodružbena organizacija LGBT, ki deluje na področjih človekovih pravic, izobraževanja, duševnega, fizičnega in spolnega zdravja ter se zavzema za družbene in sistemske spremembe, ki temeljijo na spoštovanju spolne usmerjenosti, spolne identitete. Z ozaveščanjem splošne, strokovne in politične javnosti stremijo k spremembi odnosa do LGBT-oseb in k izgradnji družbe, kjer je vsaka identiteta legitimna. S priložnostnimi kampanjami želijo ustvariti sprejemajočo in odprto družbo. Kljub temu, da se je na pravni ravni v zadnjih letih marsikaj spremenilo, je stigmatiziranje v družbi še vedno prisotno, a menim, da se z majhnimi koraki lahko daleč pride.

LIZA RIJAVEC

ISTOSPOLNA USMERJENOST

Izraz *homoseksualec* so začeli uporabljati že viktorjanski znanstveniki, ki so ga tudi označevali kot simptom duševne motnje. Opredeljevali so jih kot nenormalne zaradi stigmatizacije.

Tudi če je od tega že dolgo dolgo časa, menim, da je ravno stigmatizacija še vedno prisotna v okolju, zato sem jo želela poudariti. Pozna se jo bolj na vaseh kot v velikih mestih, ni pa popolnoma izginila niti v našem največjem mestu, v Ljubljani, za katero bi lahko predvidevali, da je za različna področja bolj odprta. To sem izpostavila tudi zato, ker sem na družbenih omrežjih (s strani influencerja, ki živi v Ljubljani) zasledila, da je še vedno žrtev posmeha. Slednje vzbuja občutke neprijetnosti, zadržke do izhoda od doma in izključenost, manjvrednost ...

Poraja se vprašanje, zakaj je npr. v Ameriki to skoraj normalno, v manjši državi, kot je naša, pa še povsem nesprejeto?

Zakaj se ljudje še vedno ne "brigajo" zase in pustijo človeku, da se izraža na način, kot ustreza njemu, mu prinaša srečo in radost.

Menim, da je lahko težava tudi v začetku prehoda iz osnovne šole v srednjo, kjer pride do večjega izražanja, ampak se otroci bojijo izraziti to, kar so. Bojijo se zmerjanja, kar lahko privede tudi do hujših psihičnih težav. Menim, da bi to morali preprečevati. Za vse je neka meja; mogoče se nam zdi nenavadno, da vidimo istospolna človeka nasproti nas, ki si izkazujeta ljubezen. Potem moramo pomisliti: »Mogoče bi se jaz tako počutila, kako bi bilo, če bi bil cel svet proti meni zaradi nekih drugačnih občutkov ...«

Obstaja tudi organizacija LGBT, kjer zagovarjajo in pomagajo osebam, z različnimi pogovori, ozaveščanjem in usmerjanjem, da se lahko zatečejo po pomoč in da v situaciji niso sami.

Pomembno je, da oseba ni diskriminirana, da se tej osebi ne ponavljajo težki psihični vzorci, saj ima lahko ta oseba v prihodnosti potem težave s samozavestjo in izražanjem, kdo je.

VIRI :

<http://www.virus.dsms.net/index.php/spolnost/anatomija-in-fiziologija/istospolna-usmerjenost.html>

CHIARA BERNAT

V svojem prispevku se bom dotaknila predvsem problematike predsodkov in diskriminacije ljudi na podlagi njihove spolne usmerjenosti. Za začetek bi navedla, kaj sploh diskriminacija pomeni in zakaj se ljudje z njo srečujejo. Diskriminacija je vsako neupravičeno, neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje osebe na podlagi spola, verske/spolne usmerjenosti, rase in invalidnosti. Da lahko govorimo o diskriminaciji, je nujno, da je oseba obravnavana slabše ali neenako zaradi njenih osebnih okoliščin.

Odločila sem se za problematiko diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti ravno za to, ker se mi zdi, da gre za dokaj novo problematiko zadnjih desetletij, ki pa se iz leta v leto razvija. Lahko bi govorili predvsem o nekakšni zaostalosti Slovenije na področju sprejemanja ljudi z drugačno spolno usmerjenostjo. Za primer lahko vzamemo diskriminacijo na delovnih mestih. V večini evropskih držav, kot so Velika Britanija, Francija in Belgija, je prisotna tradicija pri upoštevanju človekovih pravic, ena izmed teh je tudi spolna usmerjenost. A Slovenija žal še ni na tem nivoju. Po podatkih iz raziskav na temo diskriminacije na delovnem mestu, pri iskanju zaposlitve, napredovanju in odpuščanju so prišli do skoraj šokantnih rezultatov. Kar petina anketiranih je doživela diskriminacijo v obliki žaljivk, posmehovanja, spolnega nadlegovanja in celo fizičnega nasilja. 14,5 % je spolna usmerjenost predstavljala oviro pri napredovanju, nekaj od anketirancev pa je menilo, da je bila njihova homoseksualnost razlog za odpustitev. Glede na številke bi si upala trditi, da je sprejemanje drugačnosti za našo državo ter nekatere državljane velik izziv in problem. Zaradi takšnega obravnavanja nekaterih ljudi se sami sramujejo svoje osebnosti ter skrivajo in se pretvarjajo, da so nekaj, kar v resnici niso. Na žalost se taka vrsta diskriminacije dogaja predvsem med starejšimi mladostniki oz. predvsem odraslimi, ki naj bi se zavedali posledic, ki jih prinašajo žaljive besede in diskriminatorna ravnanja. Problemi, s katerimi se soočajo diskriminirane osebe, se namreč ne dotikajo le problemov na delovnem mestu, ampak segajo veliko dlje. Take osebe se pogosto srečujejo tudi s psihičnimi problemi, lahko se tudi oddaljijo od družbe v samoto ter dvomijo v svojo osebnost in integriteto.

Za Slovenijo bi si upala trditi, da se največ diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti dogaja na obrobnih predelih oz. vaseh. To pa zaradi nekega tradicionalnega življenja in nesprejemanja drugačnosti na nobenem področju. Čeprav je res, da veliko vaščanov hodi v cerkev in cerkev na nek način uči sprejemanje vseh ljudi, pa se mi zdi, da so velika mesta (Ljubljana, Maribor) precej bolj odprta glede homoseksualnosti. Predvsem v Ljubljani se mi zdi, da te ljudje ne bodo čudno gledali, če boš drugače oblečen (kot bi moral biti), če bi imel lase pobarvane v modro ali pa če bi imel »pirsinge« po celem obrazu. S tem je povezano tudi sprejemanje homoseksualnosti in drugih oblik spolne usmerjenosti. Zanimivo bi bilo narediti preizkus, da bi se dve puncici (ali fanta) držali za roke in bi ju najprej postavili v Ljubljano (ali drugo urbano okolje), zatem pa recimo v vas na Štajerskem. Zagotovo je diskriminacija v Sloveniji bolj prisotna kot v drugih državah Evropske unije, ampak se na predelih, kjer se to pojavlja in kjer je to sprejemljivo, tudi pri ostalih ljudeh dogaja sprejemanje in normaliziranje takih dogodkov. Prav tako na sprejemanje močno vpliva tudi zakonodaja na temo pravic istospolnih partnerjev, ustvarjanje družin ipd. Čeprav po zadnjem zakonu oploditev in vzgoja otroka s strani istospolnih partnerjev nista dovoljeni, pa ni rečeno, da se to ne bo zgodilo v bližnji prihodnosti.

Glede na vse povedano pa se mi vseeno zdi, da je diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti prisotna ravno zato, ker take zgodbe pogosto ostanejo prikrite, proč od oči javnosti. Morda pa se take oblike pri nekaterih posameznikih dogajajo že za štirimi stenami, se pravi v krogu družine, kar zatira njihovo osebnost in prepričanje. Osebno menim, da bo vedno več ljudi iskrenih glede spolne usmerjenosti, kar pa pomeni, da bo tudi predsodkov, žaljivk in diskriminacije več. Na srečo sama nisem priča primeru diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti, ravno nasprotno. V študijskem okolju imamo kolega, za katerega vsi vedo, da je homoseksualec oz. biseksualec. Nikoli pa ga osebno nisem obravnavala drugače kot ostalih kolegov, saj se mi to zdi izredno otročje in neprimerno. To pa ne pomeni, da diskriminacija ne obstaja. To je občutljiva tema tudi zato, ker žrtve takih dejanj običajno ne spregovorijo, ker se počutijo nemočne in v manjšini. Če se to dogaja na delovnem mestu, pa molčijo iz razloga, ker si želijo službo obdržati.

Vprašanje na tej točki je predvsem, ali je diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti presegla mejo in ali jo je res treba zatirati? Strinjam se, da katerokoli dejanje, usmerjeno v razlikovanje, ni pravilno. Je pa res, da smo Slovenci zahrbtnen narod, kar pomeni, da je že res, da se predsodki pojavljajo, ampak po mojem mnenju večinoma za hrbtom ljudi, katerim so določene besede namenjene. Prepričanja in predsodki so torej morda tudi pri večini ljudi še vedno prisotni, sama diskriminacija ter neprimerno obnašanje in vedenje neposredno do npr. homoseksualcev pa ne.

URŠKA KOS

1 UVOD

Vprašanje neenakosti spolov je eno izmed največkrat omenjenih tem, ko govorimo o polemikah sodobnih družb. Pa vendar se velika večina teh debat nanaša na neenakosti med moškim in ženskim spolom, medtem ko se na tretji spol oz. transspolne osebe pozabi. Bornstein (Bornstein 1999, 23) pravi, da je razumevanje spola lahko zelo preprosto. »Nekoč je nekdo narisal črto v pesek kulture in zelo pomembno razglasil: »Na tej strani si moški; na drugi si ženska.« Čas je, da vetrovi sprememb odpihnijo to črto. Preprosto.« Na vprašanje, zakaj je transspolnost še vedno tabu tema, bi lahko odgovorili: ker presega binarni spolni sistem in v človeški naravi je, da pojme postavljamo v predalčke in spol ter spolnost sta kategoriji, kjer je želja in pritisk po kategorizaciji najmočnejša. Veliko organizacij, še posebej v zahodnem svetu, pa si prizadeva, da se temu mišljenju postavimo ob rob in vsakemu posamezniku ne glede na njihov spol omogočimo dostojno življenje (Koletnik, Grm in Gramc, 2016, 4).

2 ZAPOSLOVANJE

Odnosi na delovnem mestu so velika težava za transspolne posameznike. Prisotnost sovražnosti ali podpore ima izjemen vpliv na človekovo počutje, a če ta oseba ne sodi v binarnost, je to še večjega pomena. Razprave na evropskem vrhu leta 2006 so vključevale evropski socialni problem, obravnavali so vprašanja zaposlovanja manjšinskih skupin in ugotovili, da morajo nacionalni parlamenti nameniti več sredstev za reševanje tega problema in ljudem, ki to potrebujejo, zagotoviti dodatno pomoč pri iskanju zaposlitve. Med temi posamezniki lahko najdemo kar nekaj transspolnih oseb (Barbier, Baeten in Ghailani, 2009, 377; Holman et al., 2014, 1).

Raziskave o zaposlovanju transspolnih oseb so precej omejene, a razpoložljivi statistični podatki kažejo na žalostno situacijo. Kar 23 % transspolnih oseb čuti potrebo po zamenjavi službe zaradi diskriminacije na podlagi njihove spolne identitete, le 30 % jih meni, da jih sodelavci obravnavajo dostojno, 10 % pa jih je že doživelo verbalno zlorabo.

Raziskave Agencije EU za temeljne pravice kažejo, da imajo transspolne osebe težave pri iskanju zaposlitve. Samo 51 % transspolnih oseb je zaposlenih. Za to težavo izključevanja sta ključna dva dejavnika: (1) neustrezna zaščita pred diskriminacijo in pomanjkanje ustreznih ukrepov za spodbujanje enakosti; in (2) pravne ovire za spremembo spola in imena v osebnih dokumentih. Uspeh ukrepov za enakost pri zaposlovanju transspolnih oseb je odvisen predvsem od kakovosti pravnega sistema priznavanja spolov in zakonodaje, ki obravnava enakost spolov (Agius in Köhler, 2014, 5).

3 IZOBRAŽEVANJE

Šolo je treba predstaviti kot okolje, v katerem se učenci spoznavajo (spoznavajo tudi svoj spol), vendar se (pre)pogosto pozabi na transspolne učence, saj šolski sistemi v veliki meri predstavljajo zgolj binarni spolni sistem. Posledično se transspolni učenci soočajo z visoko

stopnjo nadlegovanja, kar je na koncu lahko ovira za uspeh v šoli (Rands, 2009, 419). "Če je področje izobraževanja zavezano pravičnosti, morajo programi za izobraževanje učiteljev pripraviti učitelje na poučevanje spola na bolj kompleksne načine, ki upoštevajo obstoj in potrebe transspolnih ljudi (prav tam). Zaradi visoke stopnje socialne transfobije (odpor do transspolnih oseb) je težko pridobiti število transspolnih oseb v izobraževalnem procesu (Rands, 2009, 421). Težava socialne transfobije je v tem, da transspolnim osebam preprečuje, da bi brezskrbno razkrile svojo spolno identiteto. Primanjkuje pa tudi informacij. Zaradi tega transspolne osebe težje izražajo svoje izkušnje in občutke. Kljub težavam pri merjenju njihove razširjenosti v izobraževalnem sistemu pa število odkrito transspolnih oseb raste (primer: Severna Amerika) (prav tam). Transspolne osebe so v izobraževalnem procesu podvržene veliko ustrahovanja in nasilju (prav tam). Transfobije niso deležne zgolj transspolne osebe, temveč vsi tisti, ki presegajo pričakovanja glede spola. Kot primer lahko navedem tožbo Marka Šapošnikovega, starša 12-letnega otroka, ki se ukvarja s tekmovalnim plesom, tožbo je vložil zaradi fizične in verbalne zlorabe njegovega otroka s strani drugih otrok v izobraževalnem procesu. Zlorabljali so ga ob domnevi, da vrsta plesa, s katerim se je ukvarjal, ni "moška dejavnost." Otroci takoj izgubljajo vero, da je šola varni prostor.

4 ZAKLJUČNE MISLI

Diskriminacija bo vedno ena izmed tistih tem, ki bo na dnevnem redu v sferi politike in v vsakdanu vseh nas, na žalost. Ureditev zakonodajne podlage še zdaleč ne pomeni odpravo problema in učinkovito implementiranje le-te. Za uspešno, perspektivno družbo je potrebno zavedanje o pomembnosti enakopravnosti in aktivno sodelovanje vseh posameznikov v smeri izboljšave naše družbe in kulture. Pomembno vlogo na tem področju ima zavod TransAkcija. Gre za nevladno organizacijo, ki si prizadeva informirati in ozaveščati, nudi podporo in ustvarjajo skupnost transspolnih oseb v Sloveniji. Na spletni strani zavoda je objavljen tudi slovar, v katerem so razloženi vsi pojmi, ki zadevajo tematiko transspolnosti. Znotraj zavoda organizirajo različne dogodke in druženja, kar je izrednega pomena za transspolne osebe, ko govorimo o njihovi pripadnosti.

5 VIRI IN LITERATURA

Agius, S. in Köhler, R. (2014). The trans crossroads trans people's EU employment rights and national gender recognition laws. Berlin: TGEU.

Barbier, C., Baeten, R. in Ghailani, D. (2009). European Briefing : Digest. Journal of European Social policy, 19(4), 377–386. doi: 10.1177/1350506809342340

Bornstein, K. (1999). Spolni izobčenci: O moških, ženskah in nas ostalih. Ljubljana: ŠKUC.

Koletnik, A., Grm, A. E. in Gramc, M. (2016). Vsi spoli so resnični: transseksualnost in cispolna nenormativnost. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.

Rands, K. E. (2009). Considering Transgender People in Education. Journal of Teacher Education, 60(4), 419–431. doi: 10.1177/0022487109341475

TransAkcija. 2022. <https://transakcija.si/>. Dostopno 26. december 2022

LANA BIZJAK

O IZZIVIH TRANSSPOLNIH OSEB

Želimo si živeti v odprti, vključujoči, opolnomočeni in nediskriminatorni družbi, ne glede na to, kakšen je naš spol, spolna usmerjenost, spolna identiteta ali pa vera, nacionalnost, rasa in vse druge karakteristike, ki so vključene v to. Odločila sem se, da bom v področje izzivov transspolnih oseb v prvi vrsti ugriznila zaradi svoje želje po tem, da se tudi sama izobrazim o razlikah med biološkim in družbenim spolom, o spolnih identitetah, spolnih vlogah, spolnem izražanju ter s kakšno problematiko se na tem področju srečuje naša družba. Članek govori o tem, kakšen je danes položaj ljudi, ki so transspolne osebe v Evropi. Kje smo na tem področju dobri in kje moramo stvari izboljšati.

"Bo fantek ali punčka?", je pogosto vprašanje, ki ga zastavimo osebam, ki pričakujejo otroka. Vedno bolj moderne postajajo "gender reveal parties". To so zabave, na katerih se razkrije spol otroka pred rojstvom. Nekako je del procesa življenja, da bi otroka vzgajali v skladu z določenimi spolnimi vlogami in stereotipi z namenom, da bi ga uspešno vzgojili v žensko/moškega. Kaj pa če otroku ni všeč roznata, ki mu jo ponujamo? Kaj če bi nek fantek raje treniral balet kot pa nogomet? Ker mnogokaterim otrokom starši zares ne prisluhnejo, ampak se raje držijo nekih načel, je transspolnim osebam lahko neprijetno že v otroštvu in puberteti. Sploh v preteklosti je bila to tabu tema, danes pa se o tem govori nekoliko več.

Človek ima biološki spol in družbeni spol. Pogosto se pri transspolnih osebah uporablja izraz "izbrano ime" oziroma v ang. "preferred name". Torej nekaj, kar preferiramo, ampak to v resnici ni preferirano ime, ampak je pravo ime dotične transspolne osebe. In to je tudi ime, s katerim transspolne osebe želijo, da se jih naslavlja.

Na žalost biti transspolna oseba ne pomeni samo raznolikosti, ampak pogosto tudi diskriminacijo in nasilje. Najbolj se to občuti na zdravstvenem in pravnem področju. Transspolne osebe ne morejo zamenjati podatka o spolu v osebnih dokumentih brez obvezne zdravstvene in psihiatrične obravnave. Izjeme so države: Norveška, Danska, Malta, Irska, Belgija in Luksemburg. V teh državah je menjava podatka o spolu mogoča že na osnovi samoidentifikacije. V ostalih evropskih državah pa sta zdravstvena in psihiatrična obravnava obvezni, če želijo spremeniti podatek o spolu, ne glede na to, ali si želijo medicinske tranzicije ali ne. V zdravstvu so transspolne osebe diskriminirane, ker morajo za potrditev spolne identitete skozi dolgotrajne postopke pridobitve diagnoze motnje spolne identitete. Problem pa je tudi, da velik delež zdravstvenega osebja še vedno nima dovolj znanja o transspolnosti in se pogosto tudi neprimerno vede. Zaradi "neujemajočih" se označevalcev spola v dokumentih so transspolne osebe velikokrat žrtve neprimerne obravnave s strani policije, ker ne verjamejo, da so osebni dokumenti osebe pravi. Slednje pomeni težave pri prečkanju meje in tudi težave pri dostopu do drugih pravic, kot sta socialno varstvo in zaščita pred nasiljem (TransAkcija).

Nekaj predlogov, kako lahko vsak izmed nas doprinese k izboljšanju sprejemanja transseksualnih oseb v družbi:

- Pomembno je, kako se s transspolnimi osebami pogovarjamo in kako jih naslavljam.

Že otrokom lahko dopuščamo, da izbirajo sami igrače, barve (modra, rožnata) in ob tem ne komentiramo: »Modra je za fantke, rožnata pa za punčke.«

- Vzpostaviti varen prostor. To pomeni, da se dela na preventivi in ne na kurativi. Da ne pričakujemo, da na delovnem mestu ali kolektivu ne bo nobenih LGBT oseb. Pomaga lahko na primer že nek mavričen plakat, ki je izobešen nekje v podjetju, kjer piše stavek "ljubezen je ljubezen". Tako damo pripadnikom LGBT skupnosti vedeti, da smo tukaj že slišali za LGBT. Tako lahko sklepajo, da če jim nek sodelavec ali sodelavka reče nekaj homofobnega, se lahko obrnejo na nadrejenega in bo on odreagiral.

- Delati na tem, da se izobrazijo kader, predvsem vodstveni kader. Ne samo o LGBT, ampak tudi o drugih manjšinah, recimo muslimani, temnopolti itd. Za varen prostor je potrebno že samo to, da če se skupina sodelavcev pogovarja o tem, kaj so počeli čez vikend in en moški sodelavec reče, da je bil v Kranjski Gori s svojim fantom, se na to odreagira normalno, brez neke neprijetne tišine – v smislu: "O super, ali je bilo vreme lepo?"

Prav je, da naslavljamo in odpiramo takšne tematike, da dobimo vpogled v to, s kakšnimi izzivi se v življenju srečujejo osebe, ki so pripadniki LGBT skupnosti. Srečujejo se z mnogimi izzivi, da lahko živijo življenje, ki ga želijo živeti – nekaj, kar je nam mogoče nekaj samo po sebi umevnega. Moramo se boriti za družbo, ki bo temeljila na enakosti in sprejetosti, kjer spolna usmerjenost, spolna identiteta, spolni izraz ne bodo podlaga za drugačno obravnavo. Z ozaveščanjem družbe pripomoremo k ustvarjanju okolja, kjer se LGBT osebe ne bodo počutile ogrožene zaradi svoje spolne identitete.

DISKRIMINACIJA NA PODLAGI RASE, ETNIČNE SKUPINE

03

ANA KASTREVC

DRUGAČNOST ETNIČNE SKUPINE

cigàn -ána m (à á)

1. pripadnik iz Indije priseljenega ljudstva, navadno brez stalnega bivališča

Gre za oznako etnične skupine, ki se v sodobnejšem času opušča, ker se jo pojmuje za izrazito diskriminatorno. Zaradi negativnega prizvoka, ki ga vsebuje ime Cigan, se je v novejšem času začelo uporabljati ime Rom, ki izhaja iz romskega jezika in pomeni poročen mož in človek.

O izvoru te etnične skupine obstajajo številne legende in miti. Njihov prihod v Evropo naj bi segal v 14. in 15. stoletje. Zaradi svojega nomadskega načina življenja in drugačnosti, ki so jo prinesli iz svoje pradomovine, so bili kmalu označeni za sumljive, nezaželene. Temnejša polt pa je njihov položaj le še poslabšala, saj v Evropi velja za široko razširjen predsodek manjvrednosti. Najhujše preganjanje pa so indijski nomadi doživeli v 17. stoletju. Na območju Avstro-Ogrske so v času Marije Terezije uveljavili ukrepi o prisilnem naseljevanju Romov, o prepovedi uporabe romskih priimkov ter o prepovedi porok med Romi. Opuščali naj bi svoje navade, jezik, običaje ter se preživljali z obdelovanjem dodeljene zemlje. Določene so bile tudi stroge kazni v primeru uporabe romskega jezika. Kasneje, v času 2. svetovne vojne, so jih poskušali popolnoma uničiti. Številni so bili izgnani na prisilno delo v taborišča, več sto tisoč jih je bilo ubitih. Večina oblasti je želela Rome izgnati, ukiniti njihov nomadski način življenja in ravno zaradi tega se je nezaupanje Romov do zunanjega sveta stopnjevalo in se še danes.

Romi se pri nas delijo na Dolenjske, Gorenjske in Prekmurske Rome, ki se med seboj jezikovno in kulturno razlikujejo. Druga največja skupina so Dolenjski Romi, ki so se naselili na območju Krškega in Novega mesta. Njihova situacija je mnogo slabša od ostalih skupin, saj imajo izredno slabo izobrazbo, pa tudi znanje slovenskega jezika je pri njih precej slabše. Sama prihajam iz Novega mesta, bolj natančno 500 metrov stran od največjega romskega naselja v Novem mestu. Gre za naselje, kjer Romi živijo v barakah, imajo precej slabšo infrastrukturo, kot smo navajeni, in menim, da imamo prav zato vedno nek strah, ko se peljemo čez njihovo naselje. Z njimi sem obiskovala tudi osnovno šolo in že tam so bile med nami in njimi razlike očitne. Najbrž je tudi to pripomoglo k temu, da jih nismo tako sprejeli, kot bi bilo prav. Romi so vedno imeli svoj avtobus za pot v šolo in iz nje, pri večini predmetov so imeli prilagojena spraševanja in teste, imeli so svoje učitelje za nekatere predmete, večina jih ni prišla dlje od 6. razreda in tako dalje.

Je res, da so nekateri Romi izstopali in so ves čas povzročali težave, kradli copate, se topli ... Vendar se je to potem preveč posplošilo na vse romske učence in smo se zato »izogibali« vseh, ne samo tistih nekaj kritičnih primerov. Sem pa opazila, da je moja osnovna šola v zadnjem času postala precej bolj Romom prijazna šola, kot je bila v času mojega šolanja. Zaposlili so kar nekaj učiteljev iz romske skupnosti, vključeni so v razne šolske prireditve, na katerih pokažejo svoj tradicionalni trebušni ples itd.

Sama sem se začela vključevati v razne organizacije npr. Društvo za razvijanje prostovoljnega dela, kjer nudim pomoč otrokom, ki prihajajo iz romske skupnosti, in lahko rečem, da sem preko teh inštrukcij bolj spoznala njihovo kulturo in tako razbila marsikateri predsodek, ki sem ga imela do njih (slaba koncentracija, slabo znanje slovenskega jezika, slaba splošna razgledanost).

Romi pa ne občutijo diskriminacije samo v izobraževalnem sistemu, ampak tudi na trgu dela, zdravstvu, pa tudi znotraj romskih skupnosti, predvsem ženske. Med Romi se zaznava večgeneracijsko brezposelnost, saj mlajši menijo, da jim za preživetje ni treba delati. Po drugi strani pa je veliko delodajalcev omejenih in ne želijo sprejemati delavcev iz romskih skupnosti. Tukaj bi si morali oboji priti nasproti. Romi bi se morali bolj potruditi že v samem času šolanja, da bi si pridobili neko stopnjo izobrazbe. Delodajalci pa bi morali to upoštevati in na njih gledati kot na človeka, ne pa kot pripadnika romske skupnosti.

Zaradi pritiska družbe se Romi večkrat počutijo nezaželene in tako odreagirajo na način, ki ne-Romom velikokrat ni všeč. Menim, da bi morali vsi skupaj, tako mi kot Romi, postati strpnejši drug do drugega, si pomagati, biti prijatelji in samo tako bi razlike med nami lahko izginile.

TAJA KRIVOGRAD

1. UVOD

„Vsi ljudje se rodijo svobodni ter imajo enako dostojanstvo in pravice. Dana sta jim razum in vest, in bi morali drug z drugim ravnati v duhu bratstva.“

(Splošna deklaracija človekovih pravic, 1. člen)

Tema, ki sem si jo za pisanje prispevka izbrala, je rasizem. Zanimiva tema, o kateri se zagotovo ne piše in govori dovolj. Ljudje še dandanes diskriminirajo, uporabljajo žaljivke proti drugim ravnim skupinam ter jih zaničujejo.

Družbeno gibanje, ki se imenuje Black Lives Matter, je začelo delovati leta 2013. Organizacija se večinoma bori proti policistom, ki po nepotrebnem izvajajo nasilje do temnopoltih ljudi.

Organizacija je začela z množičnimi protesti okoli leta 2020, ko je v ZDA prišlo do smrti temnopoltega moškega.

Protestov se je udeležilo že približno 15 do 26 milijonov ljudi, zaradi česar je gibanje Black Lives Matter največje gibanje v zgodovini države.

Gibanje je prisotno po celem svetu.

2. DISKRIMINACIJA

Neenako obravnavanje drugega človeka glede na raso, spol, versko usmerjenost ... se imenuje diskriminacija. Diskriminacija omejuje ali onemogoča uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

V veljavnih predpisih Republike Slovenije se diskriminacija šteje kot nadlegovanje.

3. RASIZEM

Rasizem ljudje razlagajo kot skrajni vidik negativnega nacionalizma. Predsodki temeljijo o rasnih med ljudmi, kar pa se izraža z dejanji in vedenjem. Izvor rasizma je v veliki meri povezan s kolonializmom.

Na internetu, v knjigah, učbenikih je veliko teorij oziroma razlag, kaj rasizem sploh je. Vsem tem definicijam pa je seveda skupno, da je to diskriminacija.

3.1 Začetek rasizma

Glede na to, da je rasizem trenutno posebno aktualna tema, pa njegovi začetki segajo zelo daleč v zgodovino. Grki, Rimljani in Egipčani so že trgovali z belim blagom, razlog pa sta bila v veliki meri nerazvitost ljudstva in revščina. Ljudje so morali prodati svoje družinske člane kot sužnje, da so lahko preživeli.

V 14. stoletju so Evropejci uvozili na tisoče temnopoltih ljudi, za katere so menili, da so manj sposobni in manj inteligentni.

4. KOLONIALIZEM

V najbolj splošnem pomenu besede je kolonializem določena vrsta odnosov med prebivalci, človeškimi skupnostmi. Ti odnosi temeljijo na enakopravnosti. Odnosi so hierarhizirani tako, da ena človeška skupnost prevlada oziroma uveljavi nadzor nad drugo skupnostjo ali večjim številom le-te.

Kolonializem zagotovo ni zaključen proces in ga je mogoče izslediti tudi v današnjem času, čeprav današnjega kolonializma ne moremo vedno primerjati s kolonializmom iz preteklosti.

5. VIRI

Amnesty international, Rasizem

Participacija in pomoč v skupnosti; doc. dr. Janja Mikulan, 2022

Participacija in pomoč v skupnosti; asist. Manca Koren, 2022

PETRA LAMUT PAVLIČ

DRUGAČNOST IN DISKRIMINACIJA

Rdeči križ Slovenije (RKS) je nevladna organizacija, katere dejavnost temelji na pomoči oz. oskrbi za druge.

Temeljna načela Rdečega križa in Rdečega polmeseca (mednarodno) so:

- Humanost
- Nepriistranskost

Gibanje ne dela nobene razlike po narodnosti, rasi, verskem prepričanju, socialnem razredu ali političnem prepričanju. Prizadeva si, da bi ublažilo trpljenje posameznikov, in pri tem ga vodijo samo njihove potrebe, prednost pa daje najnujnejšim primerom.

- Nevtralnost

Da bi ohranilo zaupanje vseh, se gibanje ne opredeljuje v sovražnostih in se nikoli ne vpleta v politična, rasna, verska ali ideološka nasprotja.

- Neodvisnost
- Prostovoljnost
- Enotnost

V vsaki državi je lahko samo eno društvo Rdečega križa ali Rdečega polmeseca. Dostopno mora biti vsem. Svojo humanitarno dejavnost mora opravljati na celotnem ozemlju.

- Univerzalnost

V nalogi bom izpostavila drugačnost in diskriminacijo na področju narodnosti, vere, rase in ideološkega prepričanja.

Zaposlena sem v omenjeni organizaciji, kjer se vseh teh načel moramo držati in jih tudi izpolnjujemo. Naši uporabniki tako niso samo domačini in Slovenci, ampak tudi z drugih delov Evrope. Največ jih prihaja iz Albanije, Kosovega, Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije in Ukrajine. Velikokrat se srečujejo med sabo v skladišču pomoči, med njimi pa prihaja do neželene in neugodne komunikacije, kar se izkaže kot njihova narodna zavest. Trudimo se, da jim pomagamo po najboljših možnih močeh, jih skušamo naučiti večino načel, ki jih moramo upoštevati v naših prostorih, pa vendar se v praksi to zelo težko izvaja. Uporabniki so nevedni, nepodučeni in ne želijo sprejemati kulture države Evropske unije, zato med njimi velikokrat prihaja do diskriminacije, kar se kaže z načinom komunikacije z nami in uporabniki.

Slovenija, država članica EU-ja, mora na področju narodnostne diskriminacije postoriti ogromno. Najprej je treba Slovence izobraziti o sprejemanju drugačnih, nato pa tuje državljane obvezno vključiti v minimalno mesečno izobraževanje o načinu in kulturi življenja v državi, v katero so prišli.

Želim si, da bi ljudje čimprej in čimbolj ozavestili drugačnost med nami, ki jo je vedno več, tudi zaradi odprtih meja, ki s sabo prinašajo svojo kulturo in nataliteto. Svet bo lepši, prijaznejši in raznolik, ne bo nasilja zaradi nestrpnosti in diskriminacij.

REBEKA LEVPUŠČEK

RASNA DISKRIMINACIJA

Rasna diskriminacija je postala velik problem v današnji družbi, saj preveč ljudi zaradi tega trpi. V Sloveniji tega še vedno na srečo ni prav veliko, se pa iz leta v leto povečuje. Na splošno je na svetu preveč diskriminacije in drugačnosti. Svet se iz dneva v dan spreminja in tudi mišljenje ljudi se spreminja, ljudje so začeli misliti samo nase in ne sprejemajo več drugačnih od sebe. Velikokrat nesprejemanje drugačnosti privede do psihičnega nasilja, kar je narobe in popolnoma nesprejemljivo. Rasna diskriminacija se pojavlja že med otroki ali mladostniki, saj ko otroci vidijo ljudi, ki so drugačni od njih, jim je vse skupaj čudno in se velikokrat začnejo izražati nesramno. Včasih že ena sama beseda zaboli in pusti pečat na ljudeh, sploh na otrocih. Rasna diskriminacija se lahko kaže na različne načine. Eden izmed njih je tudi ta, da v določene objekte, na primer v bare, določeni ljudje nimajo vstopa (Romi, temnopolti ljudje), češ da niso člani kluba. Seveda je to samo izgovor, saj nočejo imeti takih ljudi v svojih barjih. Na tak način so ljudje prizadeti, ne čutijo se sprejete in tako so tudi čustveno prizadeti, kar seveda ni prav. Morali bi sprejemati tudi drugačne od sebe, saj nikoli ne veš, kam te življenje pripelje in v kakšni situaciji se boš znašel. Med odraščanjem otrok bi morali starši v vzgojo vpeljati neke smernice glede diskriminacije, da bi jih naučili, kaj je prav in kaj narobe. S tem bi po mojem mnenju preprečili marsikatero nasilje in žaljenje, saj bi otroci in mladostniki na to gledali drugače in bi sprejemali med svoj krog ljudi tudi drugačne od sebe.

Leta 1960 je v Južnoafriški republiki policija ubila 69 ljudi na miroljubnem protestu proti apartheidu, zato se je OZN šest let kasneje odločil, da bomo 21. marca obeleževali dan boja proti rasni diskriminaciji. Za to so se odločili, da bi bilo na svetu več strpnosti in sožitja med ljudmi. V Sloveniji na Humanitasu izvajajo projekt »Širimo solidarnost«, v katerem sodelujejo osnovne in srednje šole po Sloveniji. Šole sodelujejo tako, da pošiljajo razne razglednice s sporočili in fotografijami o strpnosti in medsebojnem spoštovanju. Razglednice pošiljajo naključno izbranim sovaščanom iz njihove lokalne skupnosti. Cilj tega projekta je spodbuditi kritično razmišljanje in solidarnost med osnovnošolci in dijaki, ki potem to znanje prenesejo naprej. V letu 2021 so v mesecu januarju v Sloveniji izvedli usposabljanje za učitelje in profesorje ter jim na zanimiv način prikazali razumevanje kritičnega branja in fotografije. Najbolj so to delavnico usmerili v razbijanje stereotipov. Tako so učitelji in profesorji pridobili novo znanje, ki ga lahko predajajo naprej novim generacijam študentov. Pri projektu »Širimo solidarnost« poleg Slovenije sodeluje še 5 evropskih držav, in sicer Hrvaška, Poljska, Italija, Španija in Francija.

Moje mnenje je, da če bi vse šole sodelovale pri takih projektih, bi bilo rasne diskriminacije veliko manj, saj bi otroci gledali na to drugače. Bili bi odprti za nova spoznanja in razumevanje drugačnosti, v svojo družbo bi sprejemali tudi drugačne od sebe. Lahko bi se izvedlo tudi kakšne delavnice, kjer bi ljudje različnih ras pripovedovali svoje zgodbe in kaj so skozi čas doživljali. Veliko ljudi si zatiska oči pred resničnimi situacijami, dokler jih ne z njimi soočiš. Menim, da si vsi ljudje zaslužimo priložnost in predvsem toplino sočloveka.

VIRI:

- Jasminka Dedič, 2003. » Prepoznavanje rasne diskriminacije in boj proti njej » https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_rasna_diskriminacija.pdf
- Humanitas, Novice. 2021. » Ob 21. marcu, dnevu boja proti rasni diskriminaciji, slovenski otroci poslali sporočila o solidarnosti » 23.3. <https://sloga-platform.org/ob-21-marcu-dnevu-boja-proti-rasni-diskriminaciji-slovenski-otroci-poslali-sporocila-o-solidarnosti/>

MAJA JAGER

Diskriminacija je vsako neupravičeno dejansko ali pravno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje ali opustitev ravnanja zaradi osebnih okoliščin, ki ima za cilj ali posledico oviranje, zmanjšanje ali izničevanje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, drugih pravic, pravnih interesov in ugodnosti. Da lahko govorimo o diskriminaciji, je torej nujno, da je oseba obravnavana slabše ali neenako izključno zaradi njenih osebnih okoliščin. (Zagovornik.si b.l.) V Sloveniji je diskriminacija prepovedana. Vsak, ki je bil ali je diskriminiran, se lahko za nasvet obrne na Zagovornika načela enakosti. (Zagovornik.si b.l.) V Sloveniji to področje natančno ureja Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg) (Pirs.si b.l.).

Okoliščine, v katerih se pojavlja, so lahko osebne: spol, narodnost, rasa ali etično poreklo, jezik, vera ali prepričanje, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, spolna identiteta, spolni izraz, družbeni položaj, izobrazba ali katera koli druga osebna okoliščina. (Zagovornik.si b.l.) Pojavlja se na različnih področjih diskriminacije: dostop do zaposlitve, zaposlitveni pogoji, socialna zaščita in podobno. Ločimo več vrst diskriminacije: neposredno, posredno, nadlegovanje, spolno nadlegovanje, pozivanje k diskriminaciji, navodila za diskriminacijo in še razna druga. (Zagovornik.si b.l.)

Želela bi se dotakniti rasne diskriminacije, ki jo opažam v svojem kraju. Doslej sem mislila, da sem se z rasizmom srečevala le skozi zgodovinsko literaturo. Ko sem odraščala, tega v svoji okolici nisem nikoli zaznala/začutila, kaj šele, da bi pomislila nanjo. Vsi smo bili enaki. Nikoli nisem slišala v svojem ožjem krogu kakšne grde, poniževalne besede bodisi za drugače, za priseljene ljudi in podobno. Da pa je rasna diskriminacija še kako prisotna, sem doživela (želela ali ne) v najstniških letih skozi zunanjo (širšo) okolico predvsem s pomočjo elektronskih medijev. Ob videih, ki sem jih videla, so mi tekle solze. In kot strela z jasnega sem se začela zavedati, kakšen velik problem je to na svetovni ravni. Nekako pa sem bila umirjena, saj so te države daleč oddaljene od nas. Mar ne? Torej pri nas tega ni. Narobe. Prav nič ni oddaljena. Še kako pereča tema je to nekaj zadnjih let, sedaj, tukaj, predvsem za prebivalce ob meji. Z rasno diskriminacijo bi lahko primerjali pandemijo Covid, in sicer na osnovi hitrosti širjenja ob tako imenovanih valih imigrantov, s katerimi smo se srečevali leta in se še.

Živim v Novi Gorici. Na meji v Rožni Dolini skoraj vsakodnevno prečka mejo ali išče zatočišče na stotine migrantov. Stopnja rasne diskriminacije se v dneva v dan veča.

Razloge zato pripisujem več faktorjem: zgodovinski (občutek varnosti), prepričanja (verska, družbena), predsodki, naval mladih moških (strah pred spolnimi zlorabami hčera, vnukov), socialna varnost (delo na črno, nezaposljivost njihovih žena, vsak izmed njih bo pripeljal svojo ženo in imel najmanj tri otroke), jezik (izguba maternega jezika) in podobno.

Družbena obravnava rasne diskriminacije na evropski ravni je ogromna. Namreč vse države članice so leta 2000 soglasno sprejele dva zakona ali direktivi, ki prepovedujeta diskriminacijo. Ampak kljub temu že opažam prikrito rasno diskriminacijo tudi na osnovi predšolske vzgoje. Rešitve vidim v čim večjem ozaveščanju, odvzemu strahu, pozivu k multikulturalizmu in nenazadnje predvsem nas staršev, kakšne vrednote bomo učili naše otroke, ter v skupnem seštevku vseh faktorjev, kako bomo vplivali na njihovo lastno identiteto. Vsekakor pa ne smemo

zanemariti dejstva, kako zelo velik vpliv na to temo imajo mediji. Mirovni inštitut je v te namene izdal priročnik o diskriminaciji za novinarje.

K spodbujanju uresničevanja načel enakih možnosti in enakega obravnavanja v medijski dejavnosti prispevajo tudi raziskave medijske politike in medijskih vsebin, med njimi raziskave Agencije Evropske unije za temeljne pravice (nekdanji Center Evropske unije za monitoring rasizma in ksenofobije, www.fra.europa.eu), raziskave v okviru Evropske mreže za manjšine in medije Online/More Colour in the Media (www.olmcm.org) ter raziskave Evropskega programa za spremljanje in zagovorništvo (www.eumap.org). Večina teh raziskav naslavlja ustvarjalce medijske politike, medijske hiše in njihove upravljavce ter vsebuje vrsto priporočil glede odpravljanja spornih medijskih praks in glede politike upoštevanja načel enakih možnosti, enakega obravnavanja in kulturne raznolikosti. Na območju Slovenije deluje Mirovni inštitut kot nevladna organizacija, ki že vrsto let objavlja raziskave s tega področja, dostopne tudi na spletni strani <http://mediawatch.mirovni-institut.si>. Med njimi je že omenjena raziskava v okviru projekta Mediji za državljane s priporočili, ki naslavlja ustvarjalce medijske politike in medijsko skupnost v Sloveniji. Priporočila so objavljena na spletnem naslovu <http://mediawatch.mirovni-institut.si/media4citizens/priporocila.htm>. Mirovni inštitut ureja tudi spletne strani o pojavljanju diskriminacije v Sloveniji, kjer lahko dobite dodatne informacije o tej problematiki: <http://www.antidiscrimination.etc-graz.at/cms/index.php?id=102>. (Kogovšek in Petković 2007, 64)

Moj kratek zaključek je, da moramo najprej ozavestiti, da je drugačnost pravica. Pomagajmo najprej naši družbi do tega spoznanja na lokalnem območju. Žalosten, a vendar realen zaključek pa je tudi ta, da verjetno ni družbe, ki bi bila »imuna« (če sem prej primerjala hitrost širjenja pandemije Covid s hitrostjo rasti rasne diskriminacije v času vala imigracij) na kakršnokoli diskriminatorno obliko.

VIRI IN LITERATURA:

PIS Pravno-informacijski sistem. »Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD)« <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7273> . Dostopno 15.12.2022

Republika Slovenija, zagovornik načela enakosti. »Kaj je diskriminacija« <https://zagovornik.si/o-diskriminaciji/kaj-je-diskriminacija/> . Dostopno 15.12.2022

Kogovšek in Pedovič 2007. O diskriminaciji: Priročnik za novinarke in novinarje. Ljubljana; Mirovni inštitut. <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Prirocnik-o-diskriminaciji-final-all.pdf> . Dostopno 15.12.2022

SARA ČOP

Kaj meni pomeni drugačnost? Drugačen in individualen je vsak človek na tem svetu, vsak, ki se drugače oblači, smeji, razmišlja, ima svoje vrednote in načela ter prepričanja. V tem smo si vsi popolnoma različni. Gledano z drugega vidika pa smo vsi enaki, vsi smo ljudje, za preživetje potrebujemo vodo in hrano, hrepenimo po dobrinah, da bi zadovoljili svoje potrebe. Pa vendar velikokrat slišim, če bi bili res vsi enaki, potem bi bil svet samo enobarven.

Danes poznamo precej nevladnih organizacij, ki se borijo proti rasizmu, diskriminaciji in neenakosti. Ustanovljen je bil celo Evropski center za spremljanje rasizma. In če soseda ali prijatelja danes vprašamo, kaj meni o rasizmu, sem prepričana, da bo najmanj eden mnenja, da je rasizma zelo malo ali pa ga skoraj ni več ter da je to le še del zgodovine. Če pa malo bolj podrobno opazujemo dogajanje okoli sebe v vsakdanjem vrvežu, dobimo popolnoma drugačen odgovor.

Prihajam iz okolja, kjer je romska problematika že večletni izziv. Ko v Google vpišemo ključno besedo Romi, nam prikaže ogromno informacij, ki nam jih ponujajo mediji. Na žalost pa so to večinoma novice o nasilju, kriminalu ipd. Ob prebiranju vseh teh novic pa smo zgroženi nad dogajanjem, za katerega v prvi vrsti krivimo državne institucije. Brez poglobitve v situacije in kakršnega koli znanja in informiranosti o problematiki si dovolimo kritizirati vse, kar je v povezavi z Romi. To razumem kot diskriminacijo in rasizem. Naj bo to na cesti, v trgovini, vrtcu ali šoli, povsod so deležni prezira in negativnih komentarjev. Začne se že pri otrocih. Ne glede na to, ali svoje otroke vzgajamo z mislijo in zavedanjem, da smo vsi enaki, še posebej nedolžni otroci, že kmalu po vstopu v šolo opazijo razlike. Bodisi po zunanem izgledu bodisi po vedenju in tonu glasu. Velik vpliv na opazovanje pa imajo tudi okolje, sošolci, učitelji ... In če med naše vrednote uvrščamo tudi mir in enakost, potem smo se dolžni tako tudi vesti, razmišljati, predvsem pa čutiti. Brez predsodkov!

Imam hčer, ki obiskuje drugi razred osnovne šole. Nekega večera se je odločila, da bo vsaki izmed sošolk naslednji dan v šoli podarila po en list iz pobarvanke. Opazovala sem jo med štetjem listov in zasledila, da ni omenila dveh sošolk (Rominj). Ko sem jo vprašala po tem, pa ni našla razloga, zakaj jima ne želi dati del pobarvanke. Kasneje mi je le odgovorila, da se ti dve sošolki tako ali tako z nikomer ne družita, v šoli pa veliko manjkata. Po moji razlagi o enakosti med otroki in pogovoru je z veseljem dala liste v mapo tudi za njiju. Ker ju ni bilo v šoli, jima ju je pospravila v njune predale v razredu. Ko se spomnim na to situacijo, sem zelo ponosna nase, še bolj pa na hčer, da je uspela razumeti mojo razlago ter da bo z mojo pomočjo tako delovala tudi v bodoče.

Kadar razmišljam o takih dogodkih, se mi poraja misel, da je to problem, ki je romskim otrokom položen že v zibelko. Že otroci jim ne dajo možnosti za druženje in skupne igre.

Prebrala sem tudi del raziskave, v kateri lokalna pediatriinja izpostavlja težave, s katerimi se soočajo romski otroci, krivdo pa vidi predvsem v njihovih starših. Moje kritično mnenje pa je, da tako romskim otrokom kot njihovim staršem mi (večinsko prebivalstvo) ne dajemo dovolj možnosti in podpore, da bi se lažje vključili v našo družbo. Vse to pa počnemo, ker ne razumemo njihove kulture, narave, vedenja in zgodovine. Smo polni sovraštva, ker smo preveč usmerjeni v slaba, negativna dejanja, ki se dogajajo okoli nas in so povezana z Romi. Nikakor ne zagovarjam nasilja in kriminala, pa vendar se je treba vprašati, zakaj vse to počnejo? Sem mnenja, da je

razlog veliko globje kot v prisposodbi, da jim policija ter druge državne institucije tako ali tako ne morejo nič, da lahko počnejo, kar se jim zazdi, dobijo vse socialne transferje, ki so jim na voljo, kljub temu, da nekateri ne znajo niti pisati, kaj šele izpolniti vlogo. Ne rabijo plačati ne elektrike ne vode.

Za to smo zaslužni mi, večinsko prebivalstvo. Mi smo jih odrinili na rob družbe, mi jim ne dajemo možnosti za srečno otroštvo, mi jim ne dajemo zaposlitev. In ker se tega ne zavedamo, bosta diskriminacija in rasizem do Romov le še naraščala. Ko uporabljam izraz »mi«, s tem nikakor ne mislim nas kot malih dobrosrčnih ljudi, ki vidimo smisel v življenju, se borimo skozi izzive, ki nam jih na pot postavlja družba. Ampak nas kot večinsko prebivalstvo, vse od zgodovine do danes. Na eni strani imamo zagovornike človekovih pravic, ki se borijo za to, da ima sleherni človek v državi zadovoljene najnujnejše potrebe za preživetje, na drugi strani pa ljudstvo, ki s svojim delovanjem na vseh področjih države ne dopušča Romom, da bi v večini živeli dostojnejša življenja, delovali kot mi, se izobraževali, zaposlovali, ukvarjali s športom, predvsem pa izražali in bili uslišani.

Iz okolja, kjer živim in delujem, sama zelo redko zasledim, bodisi v trgovini ali kateri drugi ustanovi, Roma, Rominjo, ki bi bil/a tam zaposlen/a. Sicer obstajajo primeri, ampak so izjemno redki. Večkrat tudi slišimo od ljudi: »Pa saj niti ne želijo delati«. Sama sem sicer mnenja, da tudi ne zmorejo in ne znajo, saj tako, kot sem že navedla, niso sprejeti že v zgodnjem otroštvu. Tudi nevladne organizacije, društva, socialne službe, ki jim želijo pomagati, jim vedno znova dajejo občutek podrejenosti in svoje nadvlade, kar je popolnoma rasistično in diskriminatorno vedenje. Če bi sprejeli v našo družbo vse otroke določenega romskega naselja, jim na najboljši možen način prikazali delovanje naše družbe, vse, kar je lepo, igro, šport, kulturo, pesem, znanost, umetnost, jih naučili, kako delovati za lastno srečo in mir v življenju, sem prepričana, da bi bili rezultati neverjetni. Potrebovali pa bi najbrž več generacij, eno za drugo itd., da bi bili rezultati sploh doseženi.

Naj še povem, da sem ta prispevek pisala popolnoma sama in brez uporabe drugih virov. Vse napisano so moja stališča in mnenje, za katerim trdno stojim. Ne morem obsojati drugih ljudi za njihova ravnanja, naj bo to sovražstvo do Romov ali pa samo nek odpor do njih, saj delujejo iz lastnih prepričanj, katerih jim nima nihče pravice vzeti. Vse, kar lahko naredim, je le, da širim mir in ljubezen med vse ljudi, ne glede na raso, spol, starost ali politično prepričanje. Z zavedanjem le-tega pa vem, da vsak dan po malem pripomorem k bolj pozitivnemu razmišljanju tako mojih bližnjih kot širše okolice.

SANDRA PRODANOVIČ

Nekaj dni nazaj sem se službeno udeležila otvoritve prenovljenih ekoloških otokov v središču mojega domačega kraja. Odlaganje odpadkov poleg posod predstavlja konstantno težavo, zato se je občina v pričakovanju rešitve odločila za novo ureditev v obliki potopnih ekoloških otokov. Medtem ko smo razpravljali o njihovi učinkovitosti, je k nam pristopil gospod srednjih let, ki živi v bližini samih otokov. Nekaj časa nas je poslušal in nato delil z nami svoje mnenje, ki se je glasilo približno tako: »Saj vsi vemo, kdo pušča smeti poleg posod. Tisti od dol, južni, Bosanci. Kdo pa drug!«

V trenutku sem začutila, kako jeza in nemoč preplavljata moje telo. Gospod sicer ni mogel vedeti, da sem tudi jaz od dol, južna, Bosanka. In tako sem se kot že nešteto do sedaj znašla v situaciji, ko sem bila posredno obtožena nečesa, samo na podlagi tega, da moja starša prihajata iz Bosne, čeprav sem sama rojena v Sloveniji. Starša sta se konec sedemdesetih v želji po izboljšanju življenjskih razmer in tudi boljšemu zaslužku preselila v Slovenijo. Tukaj sta se uspešno integrirala v družbo, se zaposlila in si ustvarila družino. Le jezika nista nikoli v popolnosti osvojila in sta bila nemalokrat deležna zbadljivk in posmehovanja zaradi tega. Poudariti pa moram, da se je situacija z leti močno izboljšala in neprimernih opazk skorajda ni več.

Že kot majhna deklica sem hitro ugotovila, da nismo vsi otroci enaki. Bili so ostali otroci in mi, katerih priimek se je končal na ić. In pa večno vprašanje, povsod, mehki ali trdi č. Kot otrok, ki si je želel biti samo sprejet in viden, sem vedno s cmokom v grlu odgovorila mehki ć. Ob tem sem še zardela in se globoko sramovala svojega mehkega ć-ja. Hvaležna pa sem bila, da imam vsaj ime, ki takoj ne razkrije mojih korenin. Tekom odraščanja je bilo situacij, v katerih sem se počutila manjvredno in nesprejeto, samo zaradi dejstva, da nisem Slovenka, nešteto. Živo se spominjam dogodka, ko sva se s prijateljico iz bloka sprli, točnega vzroka se ne spomnim. Spomnim pa se, da sta med kregom ravno prišla njena starša. Njen oče se je začel dreti name, zato sem stekla stran. Tekel je za menoj in ko me ni mogel ujeti, je zakričal: »Jebem ti mater srbsko!« Ali pa ko me je na razgovoru za delovno mesto administratorke delodajalec vprašal, ali znam pripraviti ajdove žgance.

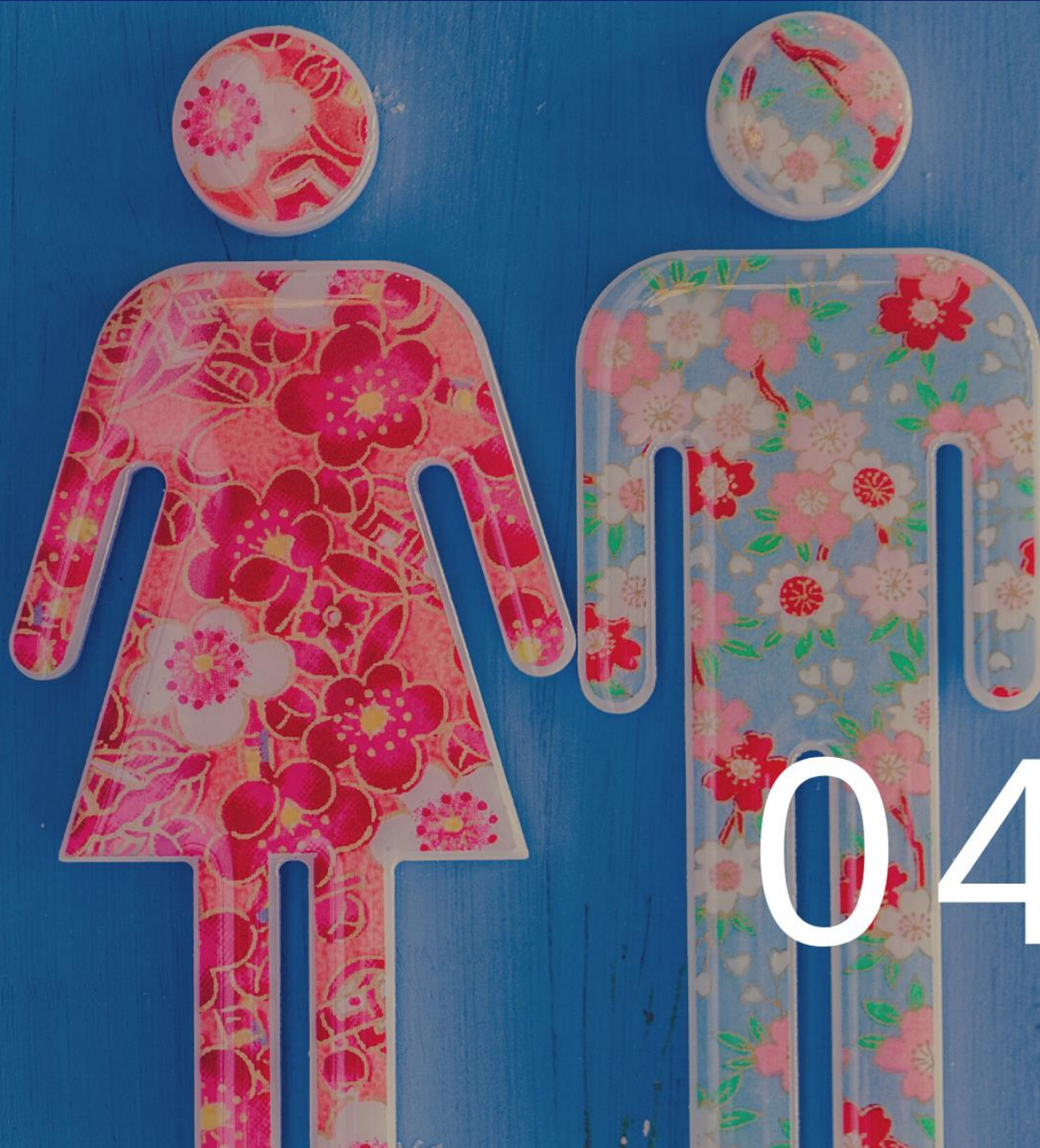
Tovrstni dogodki so pustili v mojem življenju globoko čustveno brazgotino, saj sem se zaradi njih počutila ponižano, nesprejeto in odrinjeno. Razlika, ki sem jo čutila med mano in slovenskimi prijateljicami, je obstajala. Ni bila očem vidna, sem jo pa čutila, od njihovih staršev in včasih tudi od učiteljev. Vsakič, ko sem bila označena za Bosanko v šoli ali pa kje drugje, je bilo to mišljeno slabšalno in z negativnim prizvokom. Velikokrat sem tudi zamolčala svoj družinski izvor, saj sem na ta način preprečila nadaljnjo stigmatizacijo. Želela sem si biti sprejeta in upoštevana, zaradi sebe kot osebe, živega bitje in ne, da me definira poreklo mojih staršev. Nisem mogla in še vedno ne razumem, da sem bila oziroma še vedno kdaj sem drugače obravnavana le zato, ker moji starši prihajajo iz Bosne. Kot majhna deklica si nisem znala razložiti, zakaj do tega prihaja in moja stiska je bila včasih neznosna.

Predsodki in stereotipi do priseljencev iz držav nekdanje Jugoslavije so še vedno stalnica znotraj naše države, ki se izražajo predvsem s podcenjevanjem in zasmehovanjem, včasih celo sovražnim govorom in sovraštvom. Vsakodnevno opozarjanje na drugačnost od slovenskega in poudarjanje »južnjaškega« vedno znova samo krepi nacionalizem in nestrpnost znotraj družbe.

Pojavljajo se nepremostljive razlike, ki samo večajo razdaljo na obeh bregovih. Dokler pa bosta destruktivni nacionalizem in ksenofobija ostajala pomembno orodje v rokah politikov ter medijev, bosta stigmatizacija in diskriminacija, ne samo priseljencev iz držav nekdanje Jugoslavije, ampak tudi migrantov v današnjem času, še vedno močno prisotni. Nujno potrebno je, da družba postane strpna do vseh različnih kultur in ljudi, predvsem pa, da smo vsi ljudje obravnavani enakopravno.

DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLA

.....

04

NIKA NOVAK

Odločila sem se pisati o diskriminaciji na podlagi spola, ker se s to diskriminacijo sama največkrat srečujem in mi je nekako ta tema najbližja. To se pojavlja tako v družbi na sploh, v družini, v službah, skratka skorajda vsepovsod. Ima že zgodovinski izvor, saj je nekoč veljalo, da so bili moški tisti, ki so služili, bili so »glava družine«, vedno vodje in so imeli svobodo govora. Ženske pa so veljale za podrejene moškimi; niso imele svojega jaza, bile so doma z otroki, zadolžene za gospodinjstvo, same niso imele svobode govora in morale so vedno ubogati moške. Skozi leta se je to začelo spreminjati, ampak kljub današnjim razmeram, ki so vsekakor veliko nasprotje tistim nekoč, še vedno opažamo, da so ženske pri marsičem prikrajšane v nasprotju z moškimi. Čeprav se danes že veliko moških loti gospodinjstvih opravil in pomaga pri vzgoji otrok, pa še vedno velja, da je pri večini družin za te stvari zadolžena ženska. Ona je tista, ki po navadi ostane doma z otroki, moški pa se odpravi po svoje. Glede na svoje izkušnje in opažanja lahko trdim, da je še vedno nenavadno in družbeno manj sprejemljivo, če odide ženska za par dni nekam in pusti otroke doma z možem, kot pa če se odpravi moški nekam in pusti doma ženo z otroki. Diskriminacijo na podlagi spola pa lahko opazimo tudi v službenem okolju, kjer se večkrat na mestu nadrejenega najdejo moški kot ženske. Posledično moški tudi več zaslužijo, so finančno varnejši od žensk. So pa tudi »moški poklici«, kot so elektroinženirji in podobno, veliko več plačani kot recimo tipični »ženski poklici«: vzgojiteljica predšolskih otrok, kozmetičarka ipd. Sicer plače niso vezane samo na to, ampak vseeno, večkrat imajo moški večje plače od žensk in posledično so ženske bolj odvisne od moški kot pa oni od njih. Diskriminacije na podlagi spola pa se seveda razlikujejo po svetu, vsaka kultura ima drugačne. Če primerjamo Avstrijo in Slovenijo, je v Avstriji veliko več različnih kultur, narodnosti kot v Sloveniji in posledično se opazi ta razlika med diskriminacijami spola tam in pri nas. Sama sem zaposlena v Avstriji in se velikokrat srečam s tem, da ko ženska v Avstriji postane mama, se bolj posveti otrokom doma, ostane dve leti na porodniški, po porodniški pa se večina žensk zaposli za skrajšani delovni čas. Pri nas v Sloveniji pa je ravno obratno, ženska ima 11 mesecev porodniške, se takoj vrne na delo in večina jih ostane zaposlenih za polni delovni čas. Opazila sem tudi, da se v Avstriji zdi večini čudno, če gre ženska takoj po enem letu delat za poln delovni čas. V Sloveniji pa je spet nenavadno, če ne greš takoj po porodniški delat ali če delaš skrajšan delovnik. Menim, da se v Sloveniji od žensk velikokrat pričakuje, da kljub skrbi za otroke in vsem opravi dom, delaš poln delovnik in imaš tako vedno natrpan urnik. Tako da po eni strani se nas še od nekdanj držijo to, da smo ženske zadolžene za gospodinjstvo, skrb otrok, hkrati pa se v današnjem času od nas pričakuje, da bomo tudi karierno uspešne in služile, kolikor se da. Vse skupaj je zelo zanimivo, saj se mi zdi, da vse to vodi v dve skrajnosti. Menim, da ni mogoče v vse te stvari vložiti sto procentov. Če se bolj posvetiš opravi dom in otrokom, pa zna večkrat zaradi utrujenosti ter napora trpeti služba. Po drugi strani pa če v službi daješ sto procentov od sebe, prideš domov utrujen in se ne posvetiš toliko otrokom, kot bi se lahko. Ženske zaradi vsega tega velikokrat psihično trpijo in so izčrpane, vse to pa lahko vodi v izgorelost, ker se jim zdi, da enostavno morajo vse skupaj zmoči in tak tempo tako dolgo vozijo, da na koncu izgorijo. Zraven skrbi za otroke, dom, službe, nekatere še študija ne najdejo več časa samo zase, kar pa je še dodaten vzrok za stres, slabo psihično in fizično počutje. Kasneje pa še zaradi vsega naštetega nastanejo težave v zakonu, v zvezi s partnerjem. Ženske so pod stresom in velikokrat nesrečne, zato se začnejo velika nesoglasja s partnerji.

Do diskriminacij na podlagi spola pride po mojem predvsem zaradi zgodovine in vzgoje. Še vedno starejše generacije ponavljajo ter »učijo« naslednje generacije, da je normalno, da ženske skrbijo za gospodinjstvo in otroke, da je normalno, da so zraven tega še karierno uspešne in zaposlene enako kot moški. Da bi se neenakost med spoli odpravila, bi sprva morali začeti drugače vzgajati, kot vzgajamo sedaj, in pa tudi spremeniti vedenje v okolju. S tem bi naslednje generacije drugače gledale na razlike med ženskim in moškim spolom oziroma razlik mogoče ne bi bilo več, če bi jih v skladu s tem vzgajali. Na primer, če otrok odrašča v okolju, družini, kjer tako mama kot oče opravljata gospodinjska opravila, sta enakovredna pri vzgoji otrok, bi tudi sam kasneje deloval na tak način. Menim, da smo glede tega na pravi poti. Sama opazim svoje generacije, da jih že veliko živi v okolju, kjer ženski pri vzgoji otrok ter gospodinjstvu pomagajo in enako delujejo tudi moški. Nekateri moški si celo namesto mame vzamejo porodniški dopust in namesto mame ostanejo doma z otrokom. Če bomo nadaljevali tako, bo diskriminacije med spoloma opaziti vedno manj.

KAJA ŠOŠKO

DISKRIMINACIJA ŽENSK

O diskriminaciji žensk se veliko govori, piše, pogovarja, razpravlja, tudi dosegljo se je že zelo veliko, sedaj se pa zdi, da vse skupaj napreduje bolj počasi. Da se še vedno npr. v službi s sodelavkami pogovarjamo, kako je ONA skuhala kosilo/večerjo, pospravila stanovanje, ostala doma na negi zaradi bolnega otroka itn. Da se še vedno govori o porodniških dopustih in otrocih večinoma le v povezavi z žensko. Da ženska zaradi otrok in družine ne dobi zaposlitve ali je prikrajšana za boljše delovno mesto/napredovanje ali pa na delu ni dovolj dejavna in uspešna. Da se še vedno drugače ocenjuje žensko kot moškega in da je le-temu na račun očetovstva omogočeno normalno delovanje v nasprotju z žensko, kateri to ni omogočeno. Kljub temu, da smo v 21. stoletju, smo še, po eni strani, tako »za luno«. Kako se nas drži ta že tako stara mentaliteta. Če pogledamo ves napredek in vse, kar je ženska že dosegla do sedaj in koliko dela dejansko opravi, bi bilo treba vse skupaj le močno ceniti in nagraditi. Kako je mogoče, da ima ena oseba takšno moč, voljo in energijo za vse obveznosti in dejavnosti, ki jih opravlja in so velikokrat kar samoumevne. Ne trdim, da sta tako vedenje in mišljenje prisotna vedno in povsod, sta pa velikokrat globoko zasidrana, še vedno pri veliko posameznikih in družinah.

Omejevanje žensk z dejavnostmi, ki niso nujno samo njene, in dejstvo, da se na koncu tega niti ne ceni, ima lahko samo negativne posledice. V literaturi, člankih in raziskavah na to temo se govori o tem, da človek še ni tam, kjer naj bi bil glede enakosti spolov. Še vedno so razlike, velikokrat tudi zelo velike, pa čeprav naj jih že zdavnaj ne bi bilo več, glede na uvedene zakone itn. Kljub temu, da skozi zgodovinski razvoj ženska napreduje, se v sedanosti nekaj zaustavi, obstane in se nekako ne premakne. Nikakor na tem področju ne pridemo do željenega cilja, saj se stereotipi še vedno zelo močno čutijo in so tudi zelo pogosti.

Tudi raziskave glede nasilja nad ženskami kažejo, da je nasilje še vedno zelo pogosto in velikokrat tabu tema. Ne pride v javnost in žrtve nasilja se le-tega še vedno močno sramujejo. Nasilje nad ženskami je bilo v preteklosti znak nemoči ženske, njene podrejenosti in še danes se kaže na tak način, zato se ga ženske, ki so žrtve nasilja, tudi tako zelo sramujejo. Na nek način kaže njihovo šibkost in podrejenost partnerju. Ženska se ne kaže, kot bi si želela in kot bi se morala. Nasilja je torej še vedno veliko, prav tako pa tudi sramu in nemoči med ženskami. Ozaveščanje glede nasilja je sicer že zelo razvito in prisotno v današnji družbi, a se o tem še kar ne govori dovolj in kot bi se moralo, žrtve ne spregovorijo o tem in se ne zaščitijo, kot bi se morale. Še vedno vse ostaja v domovih, med štirimi stenami. Naj se ozavesti tako žrtve, nasilneže kot samo okolico, naj ne bo nasilje tabu tema, naj ne bo sprejemljivo in naj ne ostaja v domovih, med štirimi stenami žrtev in nasilnežev. O vsaki zlorabi, nasilju bi bilo treba na veliko govoriti, označiti in izpostaviti storilca – mogoče bi se z vsesplošno izpostavljenostjo kaj spremenilo. Če se ne pokaže in ne pove, je tako, kot da tega ni – vsaj tako mislijo nekateri.

Diskriminacija žensk se lahko konča z njihovim glasom, s tem, da se izpostavijo in tem, da povedo na glas, da se zase in za druge ženske tudi postavijo in pri tem vztrajajo. Obstaja že veliko različnih gibanj žensk in veliko je bilo tudi že različnih shodov le-teh, a očitno še premalo. Glas žensk se še ni dovolj razširil med množico. Potreben je zgled tudi za naslednje generacije, da bi mogoče njim uspelo preprečiti diskriminacijo in doseči enakost spolov. Menim, da je ženskam

dodeljenih toliko nalog in funkcij. Kako ne bi mogel človek kloniti pod vso težo, ki se vse od njega pričakuje, konec koncev pa je ženska še sama tako kritična do sebe. Kot navedeno tudi v članku (Svetek, 2019), se velika tekmovalnost čuti prav med ženskami, predvsem uspešnejšimi, kar še izpodbija njihovo moč in uspeh. Članek omenja tudi, da se od ženske že naravno pričakuje skrb za družino in otroke in se jo v nasprotnem primeru lahko celo označi kot slabo mamo in podobno, medtem ko se očeta označuje kot še uspešnejšega in bolj toplega, čustvenega. Tako je moški na delovnem področju lahko le dobro ocenjen in cenjen ter še ni tako vezan na skrb in dolžnosti do otrok, na podlagi tega pa se ga niti ne ocenjuje.

Zakaj ženska kot mati in žena ne bi mogla imeti tudi uspešne kariere in zakaj vloga staršev ne bi bila porazdeljena med oba starša enako, tudi ko govorimo o skrbi za otroke in dom.

Viri:

Svetek, M. 2019. Spolni stereotipi in diskriminacija žensk na trgu dela. Psihološka obzorja. Pridobljeno dne 17.12.2022 s <http://www.dlib.si>

URŠKA JESENKO

DISKRIMINACIJA V POVEZAVI S SPLOMOM

Diskriminacija je tema, o kateri po mojem mnenju premalo vemo. Podrobneje se bom dotaknila diskriminacije v povezavi s spolom. Kljub poudarjanju enakosti med spoloma se tudi v današnjem času opazi diskriminacija žensk s strani moških. Velikokrat je to opaženo na delovnem mestu, kjer ženske za opravljanje enakega dela kot moški prejmejo manjše plačilo. Čeprav se je neenakost na delovnem mestu v današnjem času zmanjšala, saj ženske lahko opravljajo tudi poklice, kot so policistka, vojakinja, voznica tovornjaka ...

Že včasih so bili moški na nek način »vodje« družine, ženske pa so bile velikokrat prikrajšane za kakšno stvar in so se morale podrediti moškim. To se je pokazalo tudi na delovnih mestih, kjer niso imele enakih možnosti kot moški. Če pogledamo malo bolj v zgodovino, so bile ženske prikrajšane tudi za volilno pravico. Z leti so se pravice žensk vse bolj in bolj razvijale in tako so ženske postale enakopravne moškim. Poznamo tudi razne stereotipe in predsodke, ki poudarjajo neenakost med spoloma. To je, denimo, da so ženske slabše voznice ...

V nekaterih verah so ženske še vedno v podrejenem položaju moškim in nimajo nobene pravice, postavljene so v neugoden položaj in se ne morejo same odločati zase. V državah, ki jih oblegajo talibani, so ženske čisto ničvredne, saj z njimi delajo kot z lutkami. Pred leti sem si ogledala razstavo znanega fotografa, ki je fotografiral ženske, ki so bile žrtve posilstva s strani teroristov. Na fotografijah so bile ženske oblečene v bele obleke, kar je prikazovalo njihovo nedolžnost. Pod vsako fotografijo je bila zapisana grozljiva zgodba vsake posameznice. Te zgodbe so me zares pretresle in takrat sem se zamislila, kako necenjene so v nekaterih delih sveta ženske še danes.

Po mojem mnenju se v študijskih procesih ne dogaja diskriminacija med spoloma, saj smo tukaj vsi obravnavani na enak način. Bi pa bilo to treba odpraviti na nekaterih delovnih mestih, kjer ženske, ki so dovolj sposobne, ne morejo doseči višjih plačil in napredovanja. Diskriminaciji bi se lahko izognili na način, da ne bi gledali na posameznika glede na spol, ampak bi posameznika obravnavali kot človeka. Na podlagi tega se diskriminacije ne bi več dogajale in bi bili tako moški kot ženske v popolnosti enakopravni. Ker sem velika nasprotnica neenakosti, bi se z veseljem borila za enakost vseh bitij na svetu. Po mojem mnenju je zelo pomembno spoštovanje med spoloma, tako z ene kot tudi z druge strani. To pa lahko dosežemo samo tako, da na nasprotni spol ne gledamo z viška in ga ne poskušamo nadvladati.

SANDRA TJUKAJEV TRIPLAT

1. UVOD

V svojem eseju oz. prispevku bom predstavila problem drugačnosti ljudi v naši družbi in s tem povezane diskriminacije. V naši družbi je na žalost še vedno veliko oseb, ki se soočajo z diskriminacijo. Največkrat je ta diskriminacija vezana na spol, raso, invalidnost, istospolno usmerjenost in verska prepričanja. Jaz se bom usmerila na diskriminacijo med spoloma ženske-moški.

2. JEDRO

Predsodki, ki se kasneje lahko razvijejo v diskriminacijo, se razvijejo že v zgodnjem otroštvu, torej pri predšolskih otrocih. Lahko bi rekli, da so otroci nedolžna bitja brez predsodkov, vendar to ne drži, saj so otroci del družbe, kjer obstajajo predsodki, drugačnost in diskriminacija, otroci to družbo opazujejo in kot vemo, se otroci učijo s posnemanjem. Torej kaj bo otrok menil o drugih ljudeh in svetu, je odvisno od tega, kaj ljudje okoli njega mislijo, govorijo in delajo. Otroci predsodkov ne razvije zato, ker opazi, da smo si ljudje različni. Razvije jih takrat, ko opazi, da je naš odnos do teh razlik negativen in odklonilen, zaničevalen. Ti predsodki, ki jih otroci razvijejo, se lahko usidrajo globoko v njihovo osebnost in jih s tem prenesejo tudi v odraslo dobo, kjer se lahko samo še okrepijo in globlje razvijejo. Otroci lahko tako že v zgodnji otroški dobi razvijejo neenakost, neenakopravnost med spoloma. Npr. mama je tista, ki opravlja gospodinjska dela, skrbi za otroke in moža ..., oče pa je tisti, ki služi denar in ima glavno besedo v družini. V takšni družini otroci dobijo predstavo, da so moški večvredni in uspešnejši kot ženske. In tudi takšen vzorec vzgoje se potem v odrasli dobi lahko prenaša naprej. Deklice, ki odrastejo, so vzgojene iz svoje primarne družine, da opravljajo vsa gospodinjska dela in v celoti skrbijo za družino, so v podrejenem položaju s partnerjem. Takšna vzgoja je »spolni stereotip«. Ključni vzrok za neenakost žensk in moških na številnih področjih so spolni stereotipi – to je posplošeno in poenostavljeno dojemanje žensk in moških ter njihovih družbenih vlog. Nanje naletimo povsod: v družini, vrtcu, šoli, službi, medijih, pri sami izbiri izobraževanja in zaposlitve, v športu ... Pogosto so tako vpeti v naše življenje, da jih sprejemamo kot samoumevne in se tako tudi obnašamo. Predstavljajo enega najbolj trdovratnih vzrokov za neenakost spolov v družbi, saj med drugim tako vplivajo na ključne odločitve glede interesov, izobraževanja ter kariernih poti moških in žensk. Primeri nekaj spolnih stereotipov: »ženske so slabe voznice«, »moški so rojeni vodje«, »avtomobilčki so za dečke, punčke pa za deklice«. Stereotipi so lahko omejujoči in lahko tudi nevarni, saj lahko prerastejo v predsodke, diskriminacijo ali celo v nasilje do neke družbene skupine. Vplivajo tudi na razdelitev dela v družini, na prikazovanje žensk in moških v medijih in oglaševanju ter posledično na družbeni položaj in stopnjo enakosti žensk in moških v neki družbi.

Neenakopravnost in diskriminacija nad ženskami se v današnjem času kaže v različnih stvareh in na različnih področjih, npr.: ženske z višjo izobrazbo delajo na nižjih položajih kot moški z nižjo izobrazbo, za svoje delo prejemajo nižje plačilo, pogosteje so žrtve nasilja v partnerskih odnosih, pogosteje so izpostavljene revščini, manj žensk je na vodilnih položajih (tudi v politiki), ženske opravijo več neplačanega gospodinjskega dela, pogosteje so izpostavljene spolnemu nadlegovanju, pogosteje so zaposlene za določen čas in s krajšim delovnim časom ... V poslovnem svetu dominirajo moški, kljub temu, da so ženske v povprečju bolj izobražene.

3. ZAKLJUČEK

Slovenija sodi med države, ki se po merjenju različnih indeksov enakosti žensk in moških umešča na visoka mesta. Pa vendar dejanske enakosti žensk in moških nismo dosegli še nikjer na svetu. Stanje se sčasoma izboljšuje, saj živimo v času družbenih sprememb, tudi na področju enakosti žensk in moških. Še pred stoletjem je bilo visoko šolstvo za ženske nedosegljiv cilj, danes pa lahko ženske normalno študirajo tako kot moški. Tudi glede prihoda novorojenčka se je danes marsikaj spremenilo, včasih so moški na porod in prihod otroka čakali doma, danes pa je povsem običajno, da je oče prisoten pri porodu ter da izrabi očetovski dopust. Tudi v politiki stremijo k enakopravnosti med spoloma. Enakopravnost spolov je vključena v vse evropske politike. Prepoved diskriminacije je del temeljne pogodbe o Evropski uniji. Parlament vsako leto 8. marca obeleži mednarodni dan žensk in z organizacijo dogodkov osvešča o problematikah. V Sloveniji imamo tudi različna sofinanciranja s strani države za zaposlitev in prekvalifikacijo ženske na moško delovno mesto (varilci, zidarji, električarji ...) Po mojem mnenju je pri nas v Sloveniji vloženega kar nekaj truda na tem področju, da se odpravlja neenakopravnost med ženskami in moškimi, lahko pa bi bilo to vse skupaj bolj medijsko izpostavljeno, saj se po mojem mnenju v medijih še vedno odraža velika neenakopravnost med spoloma.

LEA PAVKOVIĆ

Ljudje smo si med seboj različni, drugačni, imamo različne značilnosti, sposobnosti, izgled, prihajamo iz različnih koncev sveta in kultur, imamo različne navade in vrednote itd. Z drugačnostjo se srečujemo celo življenje že od majhnih nog, zato je zelo pomembno, da se naučimo biti sprejemljivi in strpni do drugih. Zavedati se moramo, da je biti drugačen pravica vsakega posameznika in zato tudi naša dolžnost, da jo sprejmemo.

Za temo drugačnosti sem si izbrala razlikovanje med spoloma. Ta tema mi je zelo blizu, saj sem to kot ženska velikokrat občutila. Priznati moram, da mi je zelo čudno pisati o spolu kot o drugačnosti. To, da se človek rodi kot moški ali kot ženska, namreč ni izbira, ampak je nekaj, kar nam je dano in zato se mi zdi povsem bizarno, da nas po tem vrednotijo. Poleg izkušenj na lastni koži sem med odraščanjem veliko razlikovanja videla tudi okoli sebe. To sem začela opazovati že v otroštvu, in sicer moj prvi spomin, ki ga sedaj dojemam kot razlikovanje med spoloma, se navezuje na dogodek okrog mojega 7. leta. Spomnim se, da sem se igrala s svojim bratrancem in sestro pred hišo. Naši starši so sedeli nekje v bližini in se počeli druge stvari. Igra je bila precej dolga in ker smo večino časa tekali naokrog, je prišlo večkrat do kakšnega padca in udarca. Točno se spomnim, kako sem se spotaknila in padla na travniku. V hipu sem zajokala in tekla k svojemu očetu in mami. Oba sta me nemudoma pričela tolažiti, me stisnila k sebi in na njunem obrazu sem videla ogromno empatije in skrbi. Občutila sem veliko opore in hitro sem se odpravila nazaj igrat. Kasneje je prišlo do še enega udarca, ampak tokrat se je to zgodilo mojemu bratrancu. Spomnim se, da padec ni bil tako nedolžen, saj je padel s travnika na beton. Pogledala sem ga in opazila, da je postal rdeč v obraz, vendar je zadrževal solze. Obstal je na tleh z zaprtimi očmi in vprašala sem ga, ali je v redu. Odgovoril mi je, da je. Vseeno se mi je zdelo, da moram po njegovega očeta, saj so mu pričele teči solze, on pa jih je hitro brisal. S strani njegovega očeta sem pričakovala tolažbo, vendar sem videla nekaj povsem drugega. Njegov oče ga je postavil nazaj na noge, ga potrepil po hrbtu in rekel: »Daj, daj, saj ni nič hudega.« In zatem je odšel. Meni se je to zdelo precej nenavadno, vendar takrat še nisem razumela, zakaj. Bila sem zelo zmedena in nisem točno razumela, kaj se je zgodilo in kako odreagirati. Pogledala sem bratranca v obraz in videla, da je še precej pretresen. Zdi se mi, da sem bila kasneje zaradi tega precej pozorna, kako se starši vedejo do svojih sinov – predvsem očetje. Ta tema me je začela še bolj zanimati, ko sem prišla v srednjo šolo in se je moja družba začela zelo širiti. Vedno več sem se začela družiti tudi z dečki. Seveda sem začela opazovati razlike v občutljivosti med moškimi in ženskami, ampak takrat sem mislila, da so moški samo manj občutljivi. Niti pomislila nisem na to, da svoje občutljivosti samo ne želijo kazati. To mi je postajalo vse bolj očitno z leti. Da je takšna vzgoja sporna, sem pa najbolj občutila takrat, ko sem začela hoditi na zmenke in graditi globlje odnose s fanti. Šele takrat sem opazila, da večina fantov ni vajena govoriti o svojih občutkih in da je to najverjetneje pogojeno z vzgojo. Osebno sem mnenja, da učenje dečkov, da ne smejo kazati čustev in da ne smejo jokati, zelo vpliva na njihove odnose skozi celo življenje. Na tak način je težko reševati probleme, saj niso vajeni govoriti o čustvih in težavah. In ker je otroku ta sposobnost odvzeta, se lahko to čustvo, ki naj bi bilo žalost, razvije v jezo. Veliko primerov sem že videla, da so moški menjali žalost za jezo, ker so kot otroci žalost tlačili globoko vase in jo ignorirali. Kar pa ne pomeni, da le-ta ne pride slej kot prej na površje v takšni ali drugačni obliki. To lahko prinese veliko problemov v odnosih in posledično tudi ponavljajoče napačne vzgoje otrok. Na takšen način bo otroku odvzeto marsikaj lepega v življenju, predvsem

pa spoznavanje sebe ter drugih na globlji, bolj pomenljiv način ter grajenje lepih, iskrenih odnosov.

Velikokrat v življenju sem se srečala z raznimi negativnimi komentarji glede žensk s strani moških, na žalost pa tudi s strani žensk. »Preveč si občutljiva.«, »Spet jokaš, joj, ve ženske!«, »Kako se pa obnašaš. Imaš mogoče PMS?«, »Nisi tako močna, kot sem jaz, ker sem moški.« S takšnimi, podobnimi in tudi bolj bolečimi komentarji se kot ženska srečujem že celo življenje. Velikokrat mi je bila odvzeta neka stvar iz rok, ker je bila »pretežka« zame, da bi jo nosila sama, ker je bila »preostra«, da bi jo uporabljala, »preveč zakomplicirana«, da bi jo razumela. Kolikokrat mi je bila avtomatsko dodeljena vloga gospodinje v družbi prijateljev brez pomisleka ali dogovora. Kolikokrat sem slišala komentar »Bodo punce kuhale.« ali pa »Saj bodo punce pospravile.« Velikokrat sem slišala tudi nesramne, opolzke komentarje moških in njihov sinov. Kako hitro te besede nekoga lahko razvrednotijo, ne da bi se oseba tega zavedala. Spomnim se trenutka, kako sem se počutila, ko smo prebivalci Slovenije izvolili prvo predsednico. To dejanje me je zelo ganilo in bila sem zelo ponosna na svoj spol in na pozitiven premik naše družbe. Kljub temu pa je bilo prisotnih ogromno negativnih komentarjev glede tega. Nekateri moški so komentirali, da ženska ne more biti na vodilnem mestu in da bodo volili za nasprotnega kandidata samo zato, da se to ne zgodi. Najbolj pa me je prizadel komentar enega dekleta ob najinem pogovoru, ko sem jaz presrečno rekla: »Waw, kar žensko predsednico imamo. Tako sem srečna, kakšen velik premik!« In njen odgovor je bil: »Jaz pa prav nisem.« Mene je ta komentar tako razžalostil, da sem se začela spraševati, ali je sploh mogoče spremeniti kaj v družbi, če se še ženske med seboj ne podpiramo? Kako nas bo kdorkoli resno jemal, če se še med seboj ne jemljemo resno? Kako žalostno je to? Zelo.

Vsak posameznik moškega ali ženskega spola o sebi in svojih izkušnjah z diskriminacijo glede spola našteje zelo različne primere; to so le moje osebne izkušnje in opažanja. Morda se motim, morda osebe, za katere sem opazila, da so bile diskriminirane, tega niso vzele na enak način kot jaz. Srčno upam, da se bo v prihodnosti dalo več pozornosti na to temo in da se bodo ta razlikovanja med spoloma enkrat odpravila. Vsak otrok, ženskega ali moškega spola, ima namreč pravico do joka, do smeha, do objema, da odraste v čustveno stabilnega človeka in konec koncev tudi, da postane predsednik ali predsednica države.

ANA TURK

SODOBNA DISKRIMINACIJA ŽENSK

Tema drugačnosti in diskriminacije se, v skladu s psihosocialnim napredkom, v različnih diskurzih pojavlja vedno pogosteje. Postala je stalnica raznih programov uvedenih v osnovne in srednje šole, delavnic izvedenih v okviru delovnih mest, vse pogosteje zaznavamo tudi opozarjanje na tematiko izpeljano na podlagi posameznikove iniciative z deljenjem raznih objav na socialnih omrežjih, spletnih peticij in podobno. Z različno stopnjo uspešnosti se je z omenjenim marginalizirane skupine, kot so invalidi, pripadniki manjšinske verske opredelitve, drugače spolno usmerjeni, pripadniki različnih ras/narodnosti, ki se sicer še vedno soočajo z nesprejemanjem in diskriminacijo, približalo preostalemu delu populacije in jo začelo izobraževati o strpnosti in sprejemanju drugačnega načina življenja. Slednje zveni precej optimistično, progresivno, dokončno. Morda prav za to diskurz o diskriminaciji marsikomu predstavlja obrabljeno temo brez večjega pomena. Sliši se komentar, "pa ne že spet to", še posebej pogosto takrat, ko debata diskriminacije nanese na ženske in njihovo obravnavo v svetu in Sloveniji.

Kadar v sproščenem okolju (s tem izključujem predvsem akademski in delovni prostor) omenimo pravice žensk, njihovo obravnavo in izkušnje, nemalokrat naletimo na sledeč, za potrebe eseja hudo cenzuriran, odziv: "Kaj pa sploh še hočejo? Tako ali tako imajo vse, kar imajo moški." V bolj prefinjenih, političnih debatah, kjer ena stran neizogibno (poskuša) igrati "hudičevega advokata", pa ob omembi neenakopravnosti med spoloma pogosto zasledimo naslednji, na prvi pogled izjemno na dejstvih temelječ odziv: "Katerih pravic, ki jih ima moški, ženska nima?" Ker je Slovenija pravna in socialna država, ki si skozi pravni aspekt prizadeva za enakopravnost med spoloma z zagotavljanjem volilne pravice, materinskega dopusta, enakega dostopa do izobrazbe in do delovnih mest, kriminalizacije sovražnega govora in spodbujanja/izvajanja nasilja nad ženskami, kar je v kontrastu z marsikatero drugo državo (izguba pravice do splava v Združenih državah Amerike, prepoved visoke izobrazbe za ženske v Afganistanu itd.), marsikdo zapade v prepričanje, da je tema enakopravnosti med spoloma v Sloveniji brez pomenska in pikolovska, saj smo enakopravnost že dosegli. Pomembno pa je izpostaviti, da obstaja več plasti in nivojev diskriminacije in da zakonska podlaga ni edini aspekt, ki ga je treba upoštevati.

Sodobna diskriminacija žensk, ki temelji na patriarhalni ureditvi družbe in njenem zgodovinskem okviru, ni ekvivalentna omejevanju volilne pravice in izobrazbe. Gre za veliko pasivnejšo, a kljub temu škodljivo obliko. Čeprav se vse oblike gibanj/skupin namenjenih za enakopravnost soočajo s kritiko, je feminizem edino gibanje, od katerega se vztrajno zahteva, da naj vključuje tudi člane, ki jim v izvorni obliki ni namenjen. Povsem razumljivo je na primer, da se gibanje LGBTQ ne osredotoča na heteroseksualne posameznike, medtem ko vsakršna distanca feminizma do moških in osredotočanje zgolj na ženske naleti na ogorčenje in obtožbe s seksizmom.

Prav tako se ženske soočajo z veliko družbenega pritiska, osnovanega na patriarhalnih vlogah spolov, kjer je zelo malo prostora za izražanje drugačnosti. Ženske, ki si ne želijo materinstva, so pogosto označene za sebične, lene, ne dovolj ženstvene in nepremišljene. Omenjeni družbeni pritisk ženske sili v sprejemanje odločitev, ki morda za individualno osebo niso optimalne.

Drugi primeri pasivne diskriminacije žensk zajemajo normaliziranje spolnega nadlegovanja in spolnih napadov, dvom v kredibilnost ženskih žrtev, valjenje krivde na žrtve spolnih in drugih zlorab. Slednji se infiltrirajo v številne okoliščine (akademski svet, delovno mesto, družinsko življenje, področje vere, medsebojni odnosi).

Omenjene primere dejanj in rekonstruiranje družbe lahko naslavljamo z vztrajnim izobraževanjem in ničelno toleranco do diskriminatornih vedenj.

BARBARA REŽEK

SPOLNE VLOGE V NEOPATRIARHATU

Kolonializacija identitete, intime in integritete

Ko obravnavamo splošne sociološke, psihološke in politične dejavnike, se porodijo razna vprašanja o spolnih vlogah, ki so pripomogle k političnim izidom sodobne družbe. Kompleksno vprašanje spola se kaže v strukturni razslojenosti družbe. Razni prijemi mizoginije, ki išče nadzor nad ženskim telesom in rodnostjo, sovpadajo s t. i. ekonomskimi krizami, krčenjem političnih pravic ter z neoliberalno »demokratizacijo« postsocializmov (Zaviršek, 2017). Spol kot družbeno konstruirana kategorija (gender) igra pomembno vlogo v izražanju identitete kot pri izpolnjevanju spolnih vlog.

»Spol oz. spolna razlika kot socialno-konstruirana prvina je vpisana v socialna pričakovanja telesa in v govorico vsakdanjosti« (Rener, 1991). V kontinuiranem procesu spolno zaznamovanih vprašanj ne smemo zanemariti same znanosti, saj slednja proizvaja znanje o človeku ter posledično vpliva na razumevanje sebe in svoje realnosti. Vprašanje, kakšno znanje proizvajata obširni vedi psihologije in sociologije v samoizpraševanju spolnih vlog, ni postransko. Kak odnos vzpostavljata vedi do diskriminiranih in diskriminiranega v sami produkciji znanja? Ko naslavljamo družbene vzorce, moramo nasloviti tudi samo znanost, ki te vzorce motri. Če želimo ustvariti drugačno družbo s predpostavko, da je ta možna, moramo najprej odmisлити problematične zastavke ter jo osvoboditi lastnih hipotez in premis. Ana Reberc v besedilu *To je psihologija: Nasproti pozitivnemu projektu kritične psihologije* sam proces osvoboditve vede psihologije opiše kot dekolonializacijo uma, ki bi obstoječ psihološki aparat osvobodila zastarelih sistemov razmišljanja in že uveljavljenih teorij ter s tem vzpostavila empatičen prostor novih načinov bivanja, komunikacije, zavedanja, tvorjenja izkustva, identitete in sveta.

Spolno zaznamovana vprašanja v svojem jedru prevprašujejo ločnice in distinkcije v spolu. Onemogočen pristen izraz v zgodnjih razvojnih fazah deklice občutijo kot tragično izgubo avtentičnosti in odpor. Deklice protestirajo izgubo stika s skrbniki, ki so brezbržni do njihovih resničnih potreb in želja. Carol Gilligan in Naomi Snider (2018) opozarjata, da dekleta od ranih let protestirajo izgubo avtentičnosti. Socialne pobude ustreznosti, ženstvenosti in spodobnosti deklice uvedejo v neiskrene odnose in izkrivljeno doživljanje sebstva, kar se lahko sčasoma prevede v politični upor. Protestirajo odnose, kjer jim je bila odvzeta avtentičnost. Izpovedi o izgubi lastne identitete so nasičene z zastrto, spregledano in potlačeno jezo, izbruhi žalosti, disociacijo ter raznimi drugimi travmatskimi odzivi sebstva. Odnos do sebe in drugih se je za ženski spol nakrhal že v zgodnjem otroštvu. Diskriminacija, ki je osnovana na spolni neenakosti, predstavlja dediščino strukturnih neskladij in podedovanih patriarhalnih vzorcev. Neoliberalna ideologija je proizvedla dojemanje moških in žensk kot bistveno neenakovrednih ter oblikovala vloge in družbena pričakovanja do moških in žensk. Slednje je imelo uničujoče posledice za marginalizirane skupine, ki se soočajo z diskriminacijo zaradi svojega spola ali družbene identitete. Ženska v krasnem novem neoliberalnem svetu odrašča pod taktirko neoliberalnih in konservativnih idealov. Kljub temu da so v evropskih postsocializmih t. i. »arhaizmi« pretežno stvar svojevrstnih razmer, zakonodajna mizoginija še zmeraj narašča in ni stvar preteklosti. Tako se v letu 2023 v Ameriki srečujemo z zakonskimi predlogi, po katerih morajo posameznice, ki

želijo splaviti, pridobiti dovoljenje »fetusovega očeta«. Vrhovno sodišče ZDA pa je nedavno s petimi glasovi za in štirimi proti razveljavilo petdeset let staro zakonitev umetne prekinitve nosečnosti.

Religiozni fundamentalizem in trdožive patriarhalne strukture niso navzoči le na oddaljenih celinah ter v odmaknjenih kulturah. S terminom neopatriarhat označujemo vse tiste procese repatriarhalizacije družbe, ki so prisotni tudi v zibelki evropske kulture. Ko polemiziramo o družinskih celicah, najbolj primarnih in osnovnih družbenih strukturah, smo pogosto priča mnenjem, da je biološka povezanost kljub disfunkcijam, kot je duševno, spolno in fizično nasilje, nujna, dobra in nenadomestljiva. Tako v neopatriarhatu otroci ostajajo dobrina in lastnina ter so privatizirani pod družinski patriarhat (Zaviršek, 2017). Restrukturirana patriarhalna ideologija pa se deduje kot mlinski kamen okoli vratu drugega spola (Beauvoir, 1999) v socialnodemokratični fatamorgani egalitarizma.

Diskriminacija na temelju spola in odtujenost avtentičnosti kot posledica socialnih, patriarhalnih in spolnih vlog je žalna procesija za izgubljeno identiteto. Porodi se dvom; je ženski kot moški spol lahko resnično avtentičen v dobi neopatriarhalne družbe? V odnosu biti moški ali ženska so enako pomembni tako biološki kot družbeni označevalci. Na kakšne načine se družbeno opredeljuje in ocenjuje ženske, ko jim dodeljuje mesto in status v družbi? Spol kot organizacijska os družbe še zmeraj pogojuje družbeno življenje, polarizira spol ter ga sistematično deli na dvoje. Samoumevnost binarne delitve se utemeljuje čez naravne zakonitosti in naravni red, medtem ko sama narava še naprej ostaja zavita v tančico neznank. Drugorazrednost, ki je bila ženskemu spolu dodeljena na osnovi sposobnosti rojevanja, narekuje družbene vzorce z jasnimi zahtevami, normami in vzorci delovanja. Tovrstni koncepti družbe se integrirajo in postanejo del gospodarskega, političnega, verskega ter izobraževalnega sistema družbe, prav tako pa se vtisnejo med vrednote njenih članov (Renzetti in Curran, 1995), spojijo se v psihosocialno, politično in kulturno tkivo družbe. Kljub temu da je diskriminacija med spoloma po ustavi prepovedana, je še zmeraj vpeta v vsakdan. Kot družba stremimo k preseganju samoumevnosti rigidnega, binarnega vzorca t. i. spolnega dimorfizma, ki se v kontekstu zahodne kulturne miselnosti vedno znova postavlja v ospredje. Tradicionalna spolna dihotomija se kleše z medkulturno gibljivim pojavom kategorije spola in njenega dojetja ter nevede opozarja na heterogene vidike, ki se tvorijo v raznolikih kulturah. Konstruiranje koncepta spola in s tem povezane spolne identitete kot spolnih vlog variira skozi in onkraj kulturnih okolij ter kulturno pogojene socializacije.

Feministična politična aktivacija opozarja na orientacijo socialne dominantnosti, strukturna neskladja kompleksnega vprašanja spola in indoktrinacijo spolnih vlog. Izpostavlja mnoge družbeno kulturne vzode, ki jih proizvaja neoliberalna repatriarhalizacija družbe, ter sporoča, da so ti spolno determinirani in pogubni. Ženski spol deprivirajo primarne avtentičnosti, neoliberalne »reforme« trgov dela pa le še hitreje pospešujejo defeminizacijo. Trg dela še danes povečuje moško delovno silo in jo kljub deklarativnemu stremljenju k plačilni enakosti vztrajno bolje plačuje. Tako so ženske dejansko in ideološko izgnane nazaj v patriarhalne strukture, podjarmljene postulatoma neoliberalnih postarhaizmov. Spol kot nevralgična točka sodobne družbe z vsemi perečimi aktualnimi problemi; pravica do splava, nezaželene nosečnosti in upor

proti represiji nad ženskimi telesi maskira skrite, prikrite in spregledane resnice o izgubi svoje avtentičnosti.

Kritika patriarhata kot nedemokratske ureditve opozarja na disproporce, ki jih generira diskriminacija, osnovana na spolu. Prav zato so konstruktivne kritike spola in spolnih vlog, umeščene v javni prostor, nepogrešljiv del teoretskih in praktičnih prizadevanj feminizma, ki s prstom kaže na neopatriarhat, ki ga generirajo populizem, konservativizem in klovnovska politika, ter pojasnjuje, da tovrstna družbenopolitična ureditev ni in nikdar ne bo demokratična.

VIRI IN LITERATURA

Beauvoir, Simone. (1999). *Drugi spol*. Ljubljana: Delta.

Gilligan, Carol in Naomi Snider. (2018). *Why does patriarchy persist?*. New York: Polity Press.

Mekiš R., Žiga in Ema Bohanec (ur.). (2022). *Kaj je psihologija?: Epistemologija in refleksija*. Ljubljana: Društvo študentov psihologije Slovenije.

Renner, Tanja. (1991). »Preliminarije k razmerju med družino in politiko.« *Časopis za kritiko znanosti*, 136/137: 6-11.

Renzetti, M. Claire in Danijel J. Curran. (ur.) (1995). *Women, Men and Society*. Boston: Allyn and Bacon.

Zaviršek, Darja in Irena Šumi. (2017). *Ženska v krasnem novem neoliberalnem svetu*. Delo: Sobotna priloga.

TANJA GRMOVŠEK

V tem prispevku bom pisala o diskriminaciji oziroma neenaki obravnavi žensk na delovnih mestih in na splošno o položaju žensk v družbi. Najprej pa naj opredelim pojem diskriminacija.

V 14. členu Ustave Republike Slovenije je zapisano, da so "v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino." (Ustava RS).

Kot diskriminacijo torej lahko smatramo vsakršno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje osebe zaradi njene narodnostne, rasne, verske pripadnosti, političnega ali drugega prepričanja, spola, izobrazbe, invalidnosti, družbenega položaja ali katerekoli druge osebne okoliščine.

Na podlagi Zakona o varstvu pred diskriminacijo v Sloveniji deluje samostojen organ za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije. V Sloveniji je tako diskriminacija zakonsko prepovedana. Pa kljub temu je diskriminacija prisotna v vseh porah našega življenja.

Položaj žensk se je skozi zgodovino spreminjal in do splošnega izboljšanja položaja žensk je prišlo v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja s pričetkom feminističnega aktivizma, najprej v ZDA in nato v Veliki Britaniji. Kljub temu, da je na tem področju bilo že veliko storjenega, pa v Sloveniji še vedno ne moremo govoriti o enakosti med spoloma oziroma trditi, da ženske niso diskriminirane. Tudi v današnjem času se skoraj na vsakem koraku pojavlja neenakost med spoloma, pa čeprav na subtilni ravni. Še vedno se na primer dogaja, da so moški v istih poklicih bolje plačani od žensk, da imajo moški višje pokojnine kot ženske in da več nagrad za dosežke prejmejo moški. Poleg tega se dogaja, da se žensko na položajih (npr. v politiki) ocenjuje in kritizira na podlagi njenega videza in tega, ali je primerno oblečena ali ne, medtem ko moški v medijih niso deležni tovrstnih kritik ali komentarjev. Diskriminatorno je tudi to, da so ženske zaradi porodniških odsotnosti ali nege otroka na delovnih mestih deležne neprimernih komentarjev in pogosto izključene pri napredovanjih. Nenazadnje pa menim, da so ženske na delovnih mestih posredno ali neposredno diskriminirane tudi na splošno, v različnih fazah zaposlovanja na podlagi njihovih osebnih okoliščin, npr. mlajša ženska, ki še nima otrok, bo lahko na zaposlitvenem intervjuju deležna posrednega vprašanja, kdaj namerava imeti otroke, medtem ko moški kandidat takega vprašanja ne bo deležen. Tako obstaja velika verjetnost, da bo zaposlitev prej dobil moški kot ženska. V kolikor ženska otroke že ima, je zopet večja verjetnost, da bo diskriminirana, saj se domneva, da bo veliko odsotna z dela zaradi nege otroka. Ko so otroci že dovolj veliki in lahko poskrbijo sami zase, pa je ženska že 'prestara' za napredovanje. Skratka, ženska je – zato, ker je ženska – diskriminirana skozi celotno obdobje svoje kariere.

Menim torej, da se neenakost med spoloma oz. diskriminacija žensk še vedno odraža na različnih področjih vsakdanjega življenja, četudi imamo v Sloveniji to področje pravno-formalno dobro urejeno. V slovenski družbi opažam tudi stereotipne šale na račun žensk, ki poglobljajo te razlike. O njih ne razmišljamo kritično, pač pa jih sprejemamo kot nekaj običajnega ali pa jih sploh ne opazimo. S tovrstnim delovanjem ali prepričanju po mojem mnenju ni enakosti med spoloma.

Sicer pa v Sloveniji deluje organizacija Mesto žensk (City of Women), ki je ena izmed prvih organizacij pri nas, ki se usmerja na feminizem in enakost spolov. Prav tako v Sloveniji vsako leto poteka feministični in queerovski festival Rdeče zore, ki ponuja širok nabor feminističnega programa in je po vsebini podoben organizaciji Mesto žensk. Imamo tudi Inštitut 8. marec, ki se med drugim usmerja v enakost med spoloma v širšem družbenem kontekstu.

Menim, da se je v Sloveniji na tem področju naredilo veliko, a je gotovo še prostor za izboljšave.

LARA KERIC

PATRIARHAT – DISKRIMINACIJA ŽENSK

Diskriminacija žensk je ena izmed najpogostejših diskriminacij. Glavna vloga moških in zaničevanje žensk izvira že iz daljne zgodovine in se nadaljuje še danes. Diskriminacija izvira iz patriarhata, ki se je nekoliko zmanjšal, ampak je nadrejenost moških nad ženskami še vedno zelo prisotna tako v javnem kot v zasebnem življenju. Ženske so bile skozi zgodovino brez določenih pravic (npr. volilna pravica), bile so brezposelne, imele so in še vedno imajo nižjo plačo, v politiki so redko vključene, imele so in imajo nižje položaje v poklicih ter niso mogle in še vedno v nekaterih primerih ne morejo odločati o svojem telesu.

Patriarhat je politično družbena ureditev, v kateri imajo glavno vlogo moški. To se kaže tako v politiki in poklicih kot tudi v družini. Že samo ime pove, da je oče glavni v družini, saj beseda pater pomeni oče. Ta družbena ureditev temelji na moški prevladi in na njihovi moči nad ženskami. Patriarhat se je začel, ko sta se uvedla poljedelstvo in živinoreja, posledično pa se je tudi razvila civilizacija. Moški so takrat prevzeli glavno vlogo preskrbe hrane, medtem ko je bila glavna vloga ženske, da so bile doma in skrbele za hišo, otroke in moža. Čufer (1997) je zapisala, da je bilo ženski v antičnih časih prepuščeno domače ognjišče in samo znotraj domače hiše je imela priložnost, da se uveljavi; kot mati, žena, gospodinja. Na drugih področjih se ženske niso mogle uveljavljati, saj jim moški niso dovolili. Ženske so bile brez moža ničvredne. V družini so imeli glavno besedo očetje, zato so že od rojstva vzgajali svoje hčerke tako, da so se naučile biti podrejene moškim. Očetje so svojim hčerkam že dokaj zgodaj poiskali moža, ki je imel moč in je bil ugleden, medtem ko hčerke pri izbiri moža niso imele besede. Ženske, ki niso imele moža, so bile v družbi ničvredne in zaničevane. Poroka s čim bolj uglednim možem jim je komaj dala ugled, spoštovanje in neko potrditev od družbe. Sherrill Cohen (1992) navaja, da so v srednjem veku poudarjali ideal čistosti in pobožnosti, ženska ni smela posedovati premoženja, postavljena je bila na pozicijo neodgovorne in neodrasle osebe (Čufer, 1997). Vse premoženje v družini je pripadalo očetu. Po smrti so premoženje podedovali sinovi, saj hčerke niso bile upravičene do lastnine in premoženja. V tej ureditvi so bili sinovi v družini veliko bolj pomembni in cenjeni kot hčerke. V 19. stoletju so se lahko tudi prvič zaposlile. Najbolj so se zaposlovale v proizvodnjah, saj je primanjkovalo moške delovne sile, ker so se borili v vojnah. Od približno leta 1920 so tudi postopoma po državah začele pridobivati volilno pravico.

Čez celotno zgodovino ženske po navadi niso imele pravice, da odločajo o svojem telesu. To se je kazalo tako, da so v preteklosti morale roditi čim več otrok, da so lahko pomagali na kmetiji in da je družina imela potomce. Danes je zelo aktualna diskriminacija prepoved splava. Prepoved se je uvedla že v veliko državah, zelo aktualna je v Združenih državah Amerike. Zakone so sprejeli moški in iz tega je razvidno, da iščejo načine, kako spet uvesti večjo moč nad ženskami.

Boj za ženske pravice in enakost med moškimi in ženskami se je začel v 19. stoletju. Gibanje žensk za enakopravnost z moškimi se imenuje feminizem in se nadaljuje vse do danes. Ženske so postale veliko samostojnejše, močnejše in bolj enakopravne. Kljub velikemu napredku se neenakopravnost še vedno ni razrešila. Pomembno je, da se otroke vzgaja že od majhnega tako, da se spoštuje tako moške kot ženske in da se jih obravnava enakopravno. Vzgoja v družini se

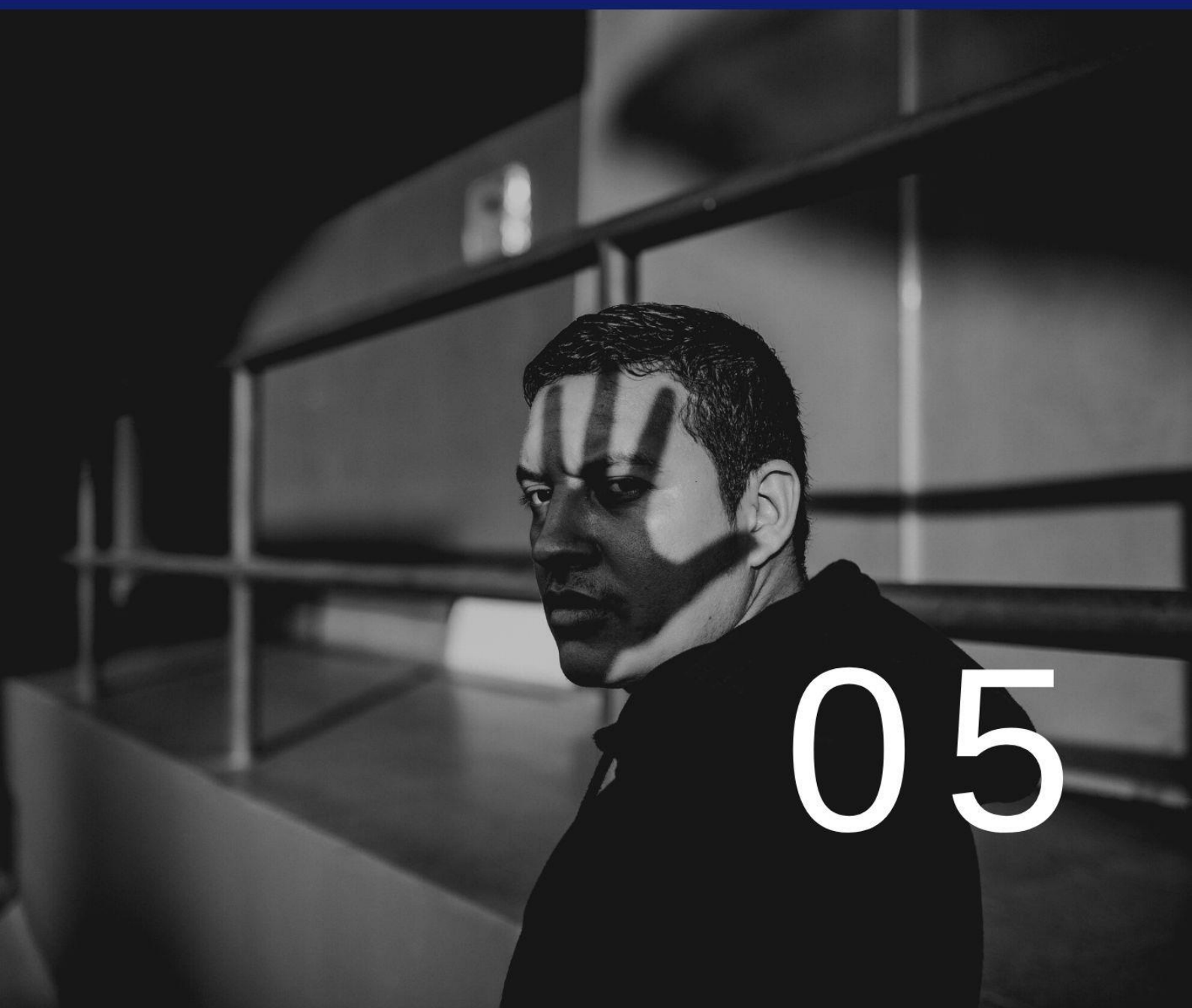
nato mora nadaljevati tudi v šoli, kjer se otroci še naprej učijo o enakopravnosti in o tem, da samo ženske same lahko odločajo o sebi in svojem telesu.

Literatura

Čufer, Andreja. (1997). "Ženske v razmerju do prostora in družbe." Revija Socialno delo. https://www.revija-socialnodelo.si/mma/enske_URN_NBN_SI_DOC-H7WDDJ6Z.pdf/2019042511432823/.

DISKRIMINACIJA MIGRANTOV, PRISELJENCEV

.....

SARA DOBROTINŠEK

DISKRIMINACIJA PRISELJENCEV

Lepo je, če se počutimo sprejeti in spoštovani v družbi. A žal mnogi v Sloveniji in tudi vsepovsod drugje takega občutka ne doživljajo.

Diskriminacija pomeni neenako oziroma manj ugodno ravnanje z osebami na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, spola, veroizpovedi, narodnosti, spolne usmerjenosti, političnih prepričanj, fizičnih značilnosti ...

Priseljenci si s selitvijo pogosto izboljšajo svoj položaj in si vsaj deloma uredijo svoje življenje v skladu z lastnimi željami. A pogosto jih razmere v deželi gostiteljici silijo v brezup, ponižanje ali zgolj nespečnost kot posledico Sizifovega pehanja za uspehom, za tem, da bi tudi oni ujeli svet (Razpotnik, 2004, str. 160).

Selitve ljudi so v človeški zgodovini prisotne že od nekdaj. Najprej so bile pogojene z zagotavljanjem osnovnih pogojev za preživetje, s tehnološkim napredkom na področju prometa pa so postopno dobivale vse širše razsežnosti. Z njihovo širitvijo in pojavom političnih tvorb, kot so države in njihove predhodnice, so migracije in pravica do prebivanja na določenem teritoriju postale varnostno vprašanje ter tudi predmet nadzora in omejevanja (Bučar Ručman, 2014). Klinar (1976), ki velja za enega od pionirjev na področju mednarodnih migracij v Sloveniji, pravi, da je pojem migracija fizično gibanje posameznikov, ki pripelje do relativno trajne spremembe kraja bivanja. Malačič (2010) izpostavlja, da je odločitev o preselitvi na ravni posameznika predvsem investicijska odločitev. Posameznik naredi primerjavo med sedanjo vrednostjo stroškov in koristmi, ki so povezane z migracijami, in se preseli, če se izkaže, da je s tem več koristi. Posamezniki torej primerjajo razmere (socialne, ekonomske, politične itd.) doma in v tujini, kar služi kot osnova za odločitev, ali se bodo preselili ali ne.

Brezigar (2007) opredeljuje diskriminacijo kot ustvarjanje razlike med dvema osebama ali skupinama. Sam pojem ima negativni prizvok, ker se nanaša na dodeljevanje posebnih in neenakih pravic in dolžnosti. Diskriminacija torej pomeni neenako oziroma manj ugodno ravnanje z osebami na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, spola, veroizpovedi, narodnosti, spolne usmerjenosti, političnih prepričanj, fizičnih značilnosti.

Etnična diskriminacija je ena izmed vrst diskriminacije in se nanaša na etnično pripadnost oziroma etničnost kot posameznikovo lastnost, na podlagi katere je uvrščen v skupino, ki je predmet diskriminacije. Kuhar (2009) diskriminacijo opredeljuje kot neprimerno ločevanje.

Pravi, da so »posledice diskriminacije/razločevanja praviloma negativne za posameznika ali skupino, ki je diskriminirana«.

Obstaja veliko različnih oblik, načinov in praks diskriminacije. Najbolj splošna oblika je družbeno izključevanje določenih skupin ali posameznikov. V sociološkem smislu je diskriminacija oblika družbene prakse, ki temelji na predsodkih in stereotipih, ki so globoko zakoreninjeni v kulturo določene družbe. To se kaže v različnih oblikah segregacije, marginalizacije oziroma družbenega izključevanja skupin ali posameznikov (Kuhar, 2009). »Z drugimi besedami to pomeni, da je diskriminacija vsaka praksa, ki določenim posameznikom ali skupinam onemogoči uživanje

njihovih pravic in svoboščin in jih v primerjavi s preostalimi člani in članicami določene politične ali družbene entitete postavlja v slabši položaj in v fizičnem ali simbolnem smislu na rob družbe» (prav tam, str. 15). Diskriminacija priseljencev in njihovih otrok na trgu delovne sile in v družbi lahko škoduje socialni koheziji in zmanjša spodbude za naložbe v izobraževanje. Pomeni lahko tudi ekonomsko škodo za državo gostiteljico. Diskriminacijo je težko meriti, a študije kažejo, da morajo priseljenci in njihovi otroci poslati dvakrat več prošenj kot ljudje brez priseljenkega ozadja, preden so povabljeni na razgovor za zaposlitev, čeprav imajo sicer enakovreden življenjepis. Resnično se zdi, da ima diskriminacija največji vpliv v postopku zaposlovanja, čeprav lahko vpliva tudi na poznejše poklicno napredovanje in plačo (OECD, 2013).

Nihče ne odloča sam, v kakšne razmere in v kateri državi se bo rodil. Vsi si želimo dobrih življenjskih razmer zase in za svoje najbližje in vsi se imamo pravico odločiti, kaj narediti, da te razmere izboljšamo.

Zaradi diskriminacije priseljencev prihaja do sporov, sovraštva, nesprejemanja ter nasilja med različnimi kulturami in družbami. Namesto tega bi se morali učiti drug od drugega, širiti naša obzorja, spoznavati različne kulture in se povezovati med sabo. O diskriminaciji bi morali govoriti javno, izpostavljati, da je to javni problem, ter predstaviti posledice. Hkrati bi morali širiti in učiti sočutje, sprejemanje drugačnosti ter to še bolj aktivno vpeljevati tudi v šolski sistem.

VIRI:

Bučar Ručman A. (2014). Migracije in kriminaliteta: Pogled čez meje stereotipov in predsodkov. Ljubljana, ZRC SAZU.

Brezigar, S. (2007). Pojavi etnične diskriminacije v javni upravi, vojski in policiji v Republiki Sloveniji. V M. Komac (ur.), *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (str. 257–300). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Klinar, P. (1976). *Mednarodne migracije*. Maribor: Obzorja.

Kuhar, R. (2009). *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Malačič, J. (2010). Zaposlovanje tujcev in imigracije v Sloveniji. V M. Bufon, G. Lukič, K. Medica (ur.), *Migranti v Sloveniji - med integracijo in alienacijo* (str. 83–96). Koper: Univerza na Primorskem.

Mednarodno migracijsko pravo: Glosar migracij. (2006). Switzerland: International Organization for Migration (IOM). Pridobljeno s http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_8_slo.pdf

OECD (2013), *International Migration Outlook 2013*, OECD Publishing. doi: 10.1787/migr_outlook-2013-en

Razpotnik, Š. (2004). Preseki odvečnosti: nevidne identitete mladih priseljenk v družbi tranzicijskih vic. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

URBAN HABER

Migracije so del človekove zgodovine že od samega začetka. Najprej je človek migriral zaradi hrane, naravnih surovin, v kasnejših časih zaradi materialnih dobrin, boljših pogojev za življenje, služb, denarja, vojn, naravnih katastrof itd. Prav vsak od nas se lahko v življenju znajde pred preizkušnjo, ki ga vzpodbudi k migraciji v drug kraj, ki ni njegov primaren, ali v drugo državo, celo na drugo celino. Poskušajmo se vživeti v kožo nekoga, ki migrira, pa naj si bo to zaradi ekonomskega vidika, torej zaradi možnosti po boljšem življenju, večjem zaslužku. Ali pa v nekoga, ki migrira zaradi vojn, zaradi naravne katastrofe, ki mu v njegovem kraju/državi ne dovoljuje normalnega humanega preživetja.

Slovenijo so v preteklih letih prešle migrantske krize. Migrantska kriza kot termin, ki se je pojavil leta 2015, pa nekoliko teatralno prikazuje prihod nekaterih marginalnih skupin na naše območje. Odstopa pa od nam že poznane priseljevanja ljudi iz balkanskega bazena med balkanskimi vojnami, ki je Slovenijo v veliko večji meri preplavilo kot migracije v sodobnem času. Veliko vlogo pri tem tabuiziranju migrantov pa predstavljajo mediji. Če prikažem kratko analizo slovenskega medijskega prostora, lahko v grobem razčlenimo na dva dela: mediji, ki so neodvisni in je njihovo poročanje uravnoteženo ter brez točno določenih političnih ozadij, in mediji, ki so konstrukt političnih aparatov. Desno usmerjeni mediji so v večini prikazovali migrante kot samske moške, ki želijo zavestno spremeniti identiteto krajine, v katero prihajajo. Na drugi strani pa imamo migrante prikazane kot pomoči potrebne ljudi, ženske, otroke, ljudi, ki bežijo od vojn in potrebujejo pomoč. Diskriminatorno poročanje in podajanje informacij pa žal ne prikazuje realnega stanja, v katerem se nahajamo. Poročanje o onemogočenju pridobitve mednarodne zaščite, socialne pomoči in tako imenovanih "push backov" pa je praktično neslišno. Paradoks, ki smo mu v zadnjih letih priča v evropskih državah, pa je ravno pomanjkanje delovne sile. Z desno politično agendo, da je obstoj slovenske identitete z migrantskimi krizami ogrožen, pa postavlja situacijo v neenak paradoks in je v diametralnem nasprotju z vseevropskimi potrebami po delovni sili. Diskriminatorno poročanje, potvarjanje resničnih informacij in podatkov je, po mojem mnenju, zavržno dejanje, ki ustvarja sovražno, ksenofobno, homofobno klimo v družbenem okolju. Kot družba pa postajamo manj strpni in sovražno nastrojeni, podkrepljeni s predsodki, ki v veliki meri ne odsevajo realnega stanja, ampak so nam bili podani na politično procesiran način.

Menim, da bo v prihodnje na tem področju potreben konsenz in poenotenje, v osnovi že glede pravilne rabe terminov in ne njihove zlorabe (kaj so ekonomski migranti, kako jim lahko pomagamo in kaj lahko iz nekakšnega problema pridobita obe strani – tako oseba, ki išče in potrebuje finančno, ekonomsko stabilnost, kot država kot morebitni delodajalec. Na drugi strani pa imamo migrante, ki se na naše območje zatečejo iz drugih vzgibov. Ugotoviti bo treba, kako pomagati tudi takšnemu tipu migrantov.

DISKRIMINACIJA OSEB S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

.....

06

TARA GODEC

DISKRIMINACIJA OTROK Z AVTIZMOM

Diskriminacija -e ž (á) dajanje, priznavanje manjših pravic ali ugodnosti komu v primerjavi z drugimi, zapostavljanje: odpraviti diskriminacijo; gospodarska, rasna diskriminacija; diskriminacija ženske delovne sile; novi predpisi ne dopuščajo diskriminacije med posameznimi podjetji / publ.: odpraviti diskriminacije do domačega prebivalstva; to je nova diskriminacija nasproti nezadostno razvitim deželam

Diskriminacija do otrok z avtizmom

Delam v vrtcu kot spremljevalka otroka s postavljeno diagnozo avtističnega spektra. Ko je fant dobil diagnozo, so se začeli pogovarjati celo o njegovi premestitvi v razvojni oddelek. To, da je bil na koncu sprejet v običajno skupino v vrtcu, je prvi korak k sprejemanju njegove drugačnosti. Bil je sprejet v skupino vrstnikov, kjer bi se začela pot vključevanja v družbo.

Trenutno sem kot spremljevalka zaposlena štiri mesece in se konstantno ukvarjam z idejo, da premalo vem.

Za to službo nisem potrebovala nobene specifične izobrazbe, kar mi je na nek način ustrezalo, a vseeno se mi zdi pomembno, da za delo z otrokom z avtistično motnjo potrebuješ vsaj neko osnovno predznanje. Kot spremljevalec nisi le spremstvo otroka v skupini, ampak si oseba, ki mu s svojo prisotnostjo lajša vsakdan v skupini. Spremljevalec je oseba, ki mu nudi prostor in varnost za izražanje in rast.

Ker sama nisem bila dovolj seznanjena z delom z otrokom z avtizmom, sem se podala na različna izobraževanja.

Opazila sem, da so ta izobraževanja še vedno težko dostopna, čeprav živimo v času, ko se vedno bolj na splošno izobražujemo o avtističnem spektru. Izobraževanja je težko najti in so precej draga.

Opazila sem tudi, da sta starša otroka, za katerega skrbim v vrtcu, v veliki stiski.

Z otrokom nikoli ne zapustita doma, razen ko ga peljeta v vrtec. Ne gredo na sprehod, na igrala, v trgovino ali kamorkoli. Ker ju je sram. Ker mi kot družba še vedno ne sprejemamo otrok s posebnimi potrebami; ko ima otrok sredi nakupovalnega središča »izpad«, se kaže nanj s prstom.

Zelo pomembno je, da se otroke, ki kažejo znake avtizma, usmeri na pregled in postavljanje diagnoze čimprej, saj se mu s tem hitreje omogoči pomoč pri učenju veščin za življenje.

Osebe z avtizmom niso »avtistične«, ampak so pred tem osebe. Lahko so to osebe, študentje, otroci, ki imajo avtizem. Izraza avtizem naj se ne uporablja v negativnem ali brezobzirnem smislu.

Za otroke z avtistično motnjo je pomembno, da se jih ne ločuje od svojih vrstnikov, saj se lahko drug od drugega veliko naučijo.

Ob svetovnem dnevu zavedanja o avtizmu, ki ga obeležujemo 2. aprila, je varuh človekovih pravic Peter Svetina leta 2021 odločevalce pozval, da že končno sistematično pristopijo k skrbi zanje. »Skrajni čas je, da se Evropska listina o pravicah oseb z avtizmom, ki je bila leta 1996 sprejeta v Evropskem parlamentu, polno uveljavi tudi v Sloveniji,« je poudaril varuh.

»Otroci s spektroavtistično motnjo nekoč postanejo odrasli. Motnja je vseživljenjska, zato je nujno posebno pozornost posvetiti sistemski ureditvi skrbi tudi za adolescente in odrasle s SAM,« opozarja varuh. »Država mora prizadevanja usmeriti v ozaveščanje in stimuliranje zaposlovalcev in s tem osebam s SAM dati večje možnosti pri vključevanju na trg dela. Omogočiti pa je treba tudi, da mladi in odrasle osebe z avtizmom zaživijo samostojno, zato mora država pripraviti programe, ki bi to omogočili,« še poudarja varuh.

LARA MILOSAVLJEVIĆ

DISKRIMINACIJA PROTI LJUDEM Z DUŠEVNIMI TEŽAVAMI

Discrimination : prejudiced or prejudicial outlook, action, or treatment. (Merriam-Webster, 2022)

Mnogokrat gredo ljudje na bolniško zaradi slabega fizičnega stanja, a redkokdaj zaradi slabega duševnega zdravja. Dokazano je bilo, da ljudje ne govorijo okoli zaradi stigmatizacije, ki obsega duševno zdravje posameznikov, saj jih je strah, da bi jih ljudje obsojali, grdo gledali ali pa ne sprejeli. Čas je, da odpravimo vse oblike stigme in diskriminacije proti osebam z duševnimi težavami. Večina takšnih ljudi je dvojno ogrožena: zaradi vpliva primarnega duševnega stanja in zaradi posledic stigmatizacije. Stigma in diskriminacija imata številne manifestacije; socialna izključenost v zvezi z izobraževanjem, delovnim mestom in skupnostjo; izguba lastnine, dediščine ali volilne pravice in slabša nega za fizično stanje. Stigma močno in negativno vpliva na posameznike, družine, skupnosti in družbo (Rüsch, 2022).

Stigma do ljudi z duševnimi težavami se pojavlja na različnih ravneh. Samostigma je opredeljena kot način, pri katerem se ljudje z duševnimi težavami vidijo kot duševno bolne in zato manj vredne (Arboleda-Flórez, Stuart, 2012). Stigma zaradi povezanosti se nanaša na internalizacijo stigme s strani bližnjih ljudi, ki živijo s posamezniki z določenimi duševnimi zdravstvenimi razmerami (npr. družinski člani) (Cheung, Mak, 2008). Javna stigma (imenovana tudi medosebna stigma) se nanaša na način, kako gledajo ljudje v dani skupnosti ali družbi na ljudi z duševnimi težavami (Corrigan, Nieweglowski, Sheehan, 2016). Strukturna stigma (imenovana tudi sistemska ali organizacijska stigma) se nanaša na diskriminacijo v zakonih, politikah in v kulturnih in organizacijskih praksah (Link, Phelan, 2001). Samostigmatizacija ali ponotranjena stigma se pojavi, ko se ljudje z duševnimi zdravstvenimi razmerami zavedajo negativnih stereotipov drugih, se z njimi strinjajo in jih obrnejo proti sebi (npr. »ker imam duševno bolezen, sem najbrž nesposoben«) (Corrigan, Watson, 2002). Do ponotranjenja pride, ko se ljudje z duševnimi težavami odrečejo pomembnim življenjskim ciljem, kot je iskanje službe ali sklepanje prijateljstev, ker čutijo, da niso vredni ali ne morejo uspeti. Negativna prepričanja lahko vodijo do zmanjšane samozavesti in samoučinkovitosti ter povzročajo posameznikom vprašanje, zakaj bi morali sploh poskušati (Corrigan, Larson, Rüsch, 2009). Samostigmatizacija je le eden od načinov odziva na negativne stereotipe v družbi. Izraz odpornost na stigmatizacijo je bil uporabljen za opis procesa opolnomočenje ljudi z duševnimi težavami, da premagajo ponotranjeno stigmatizacijo in sprejmejo pozitivne ukrepe na različnih življenjskih področjih.

V kontekstu javne stigme in diskriminacije se lahko ta kaže na različne načine, kot npr. izogibanje ljudem, ohranjanje socialne distance ali podpiranje prisilne politike (Rüsch, 2022).

Stigma in diskriminacija sta v nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami in imata resne, slabe posledice na ljudi z duševnimi težavami. Te posledice poslabšujejo marginalizacijo in podpirajo socialno izključevanje, npr. z zmanjšanim dostopom do duševne zdravstvene nege in zmanjšanimi izobraževalnimi in zaposlitvenimi možnostmi. Za boljše ukrepanje in boljše sprejemanje ljudi z duševnimi težavami v družbi ter prenehanju stigmatizacije in diskriminacije bi moralo priti do velikih sprememb pri mednarodnih organizacijah, vladi, delodajalcih, zdravstvenih in socialnih sektorjih, medijih, pa tudi v lokalni skupnosti in civilni družbi. Vsaka izmed naštetih bi morala določiti posebne cilje in uporabiti kazalnike, ki se lahko uporabijo za

razvoj odgovornosti in sprejemanje, za napredek pri odpravljanju diskriminacije in stigmatizacije, povezane z duševnim zdravjem.

VIRI

Arboleda-Flórez J, Stuart H. 2012. » From sin to science: fighting the stigmatization of mental illnesses. « *Can J Psychiatry* 57: 457–63.

Corrigan PW., Sheehan L, Nieweglowski K. 2017. »Structures and types of stigma. The stigma of mental illness—end of the story? « Cham, Switzerland: Springer International Publishing, 43–82.

Corrigan PW, Watson AC. 2002. »The paradox of self-stigma and mental illness.« *Clin Psychol Sci Pract* 9: 35–53.

Corrigan PW, Larson JE, Rüsch N. 2009. »Self-stigma and the “why try” effect: impact on life goals and evidence-based practices.« *World Psychiatry* 8: 75–81

Cheung RY, Mak WW. 2008. »Affiliate stigma among caregivers of people with intellectual disability or mental illness. « *J Appl Res Intellect Disabil* 21: 532–45.

Link BG, Phelan JC. 2001. »Conceptualizing stigma.« *Annu Rev Sociol* 27: 363–85.

Merriam-Webster, dictionary. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/discrimination>. Dostopno 29. decembra 2022.

Rüsch N. 2022, » The stigma of mental illness: strategies against social exclusion and discrimination. « London: Elsevier.

BARBARA RAZBORNİK

DISKRIMINACIJA OSEB S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

“So tukaj, so naši in prav nič dosti drugačni”

Če primerjamo problematiko diskriminacije oseb s težavami v duševnem zdravju skozi zgodovino in sedaj, lahko brez dvoma govorimo o tem, da so bile na tem področju narejene izboljšave. Tisti časi so bili za večino oseb s posebnimi potrebami bistveno drugačni kot sedaj. Duševno prizadete osebe so skozi zgodovino najpogosteje skrivali doma in v raznih hiralnicah, domovih za defektne in takrat imenovanih umobolnicah. Te ustanove so bile največkrat odmaknjene od ostale populacije, na hribih, v starih stavbah z obzidji itd. ... Osebe z motnjami v duševnem zdravju so veljale za čudake, slaboumne, nevredne živeti ipd. Takratno psihiatrično zdravljenje je v ospredje postavljalo bolezen in ne človeka. Tako brez dvoma govorimo o izboljšavah, ampak ali se še vedno premikamo na bolje? Velikokrat je moč slišati, da je to za mnoge dovolj, “nič jim ne manjka”, “kaj pa še hočejo, imajo streho nad glavo in hrano”! Pa je res tako? Ne zmoremo več?

Sama sem že slabe dve leti zaposlena v posebnem socialnovarstvenem zavodu in priznam, da me vsak dan naučijo kaj novega. Preden sem se zaposlila na tem področju, se z diskriminacijo oseb s posebnimi potrebami nisem prav pogosto srečevala. Sedaj pa je to velikokrat žalostna realnost. Kot oseba, ki se z njimi družijo tako rekoč večino dni, ne opazim več teh dramatičnih razlik in zidov, ki si jim marsikdo ustvarja, ko pomisli na duševno prizadete. Ne razumite me narobe, dinamika njihovega življenja se definitivno razlikuje od naše, potrebujejo pomoč pri marsikaterih življenjskih potrebah, nekateri pri vseh, ampak v osnovi delujejo še kako podobno kot mi. Ustvarjajo prijateljstva in vezi, ki jim pomagajo skozi težka obdobja, se zaljubijo in ustvarjajo romantične partnerske odnose, imajo hobije in svoje aktivnosti. Zjutraj vstanejo in velika večina najprej pomisli na mamljiv vonj prve jutranje kavnice, ki jo spišejo ob jutranji rosi na balkonu, nato se uredijo ali jim pri tem pomagamo mi, odidejo na zajtrk itd. Precej podobno kot vsi ostali, vendar oni vse to počnejo z večjimi napori, ki jih s seboj prinesejo njihove duševne motnje. In ne samo to, da se morajo čez dan boriti s specifikami svoje bolezni in se z njimi spopadati, prav tako se jih veliko zaveda tega, kar so imeli, preden je ta bolezen nastopila. So delali, imeli kariere, uživali družinsko življenje, potovali itd. Predvsem pa so imeli svobodo. Lahko si poskusite predstavljati, kako hudo mora biti, da te ljudje diskriminirajo zaradi nečesa, na kar nimaš nobenega vpliva? Čeprav smo jim največkrat edina moralna podpora zaposleni, jih ne moremo obvarovati pred zunanjim svetom. Sprašujem sem, zakaj bi jih pravzaprav morali?

Zakaj še vedno takšna stigma? Zakaj še vedno tako očitni pogledi, ko sedejo za mizo in pijejo kavico? Ko se odpravijo po nakupih ...? Ko nekje slišijo, da je nekdo njihov dom označil za umobolnico, da je to kraj, kjer živijo “norci”. Seveda so odzivi ljudi velikokrat pozitivni, jih sprejmejo z nasmehom, ponudijo pomoč, a kaj, ko je dovolj le ena beseda ali en pogled, da opaziš, da jih zabode direktno v srce.

Zakaj torej še vedno toliko ljudi čuti potrebo po tem, da jih postavijo na “njihovo mesto”, da jih opomnijo, da so drugačni. Sama mislim, da se še vedno premalo govori o težavah v duševnem zdravju, kar lahko opazimo tudi pri problematikah iskanja psihosocialne pomoči in stigmatizacije. Še vedno prevelikokrat slišimo žaljive oznake za ljudi, ki imajo težave v duševnem zdravju, kot da si nekateri ne bi želeli priznati, da smo pravzaprav v osnovi vsi ljudje. Zato mislim, da se

premiki na področju sprejemanja drugačnosti ne bi smeli ustaviti tukaj in da treba še naprej vzpodbujati vključevanje oseb s posebnimi potrebami v socialno okolje ter na takšen način ljudem pokazati, da se nimajo česa bati. Tudi oni so ljudje, le da je njihovo življenje veliko bolj omejeno kot naše, vsi skupaj pa jim lahko to vsaj malo olajšamo z občutkom sprejetosti in pripadnosti.

Mislilim pa, da je najpomembneje, da se o tem čim več pogovarjamo, delimo izkušnje ter da začnemo razbijati mite in tabuje o osebah, ki imajo težave v duševnem zdravju, saj problem ostaja in v situaciji stigmatiziranja se lahko znajdemo prav vsi.

“So tukaj, so naši in prav nič dosti drugačni”

LANA DROBNAK

OSEBE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Nam duševno zdravje pomeni, da kot posameznik prepoznaviš svoje zmožnosti in se znaš spoprijemati z običajnimi življenjskimi težavami in izzivi: sam hodiš v službo in produktivno delaš ter vzpostavljaš zadovoljive medsebojne odnose.

Osebe z motnjami v duševnem razvoju imajo zaradi pomanjkljivo razvitega intelekta velike težave pri učenju in razumevanju. Njihove sposobnosti na področjih, kot so denimo sposobnost učenja, obvladovanje jezika, motorične in socialne zmožnosti, so lahko trajno poškodovane.

Motnje v duševnem razvoju doživlja med enim in tremi odstotki človeške populacije. Vzroki zanje so lahko genetski, vendar so med njimi tudi zunanji dejavniki, ki se pojavijo v času nosečnosti. Osebe z motnjami v duševnem razvoju imajo večino potreb, ki jih imajo ostali ljudje: potrebe po socialnih stikih, varnosti, primerni nastanitvi, izobraževanju, zaposlitvi ipd. Osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju morda potrebujejo nekaj dodatnega usposabljanja, vendar so z nekaj malega pomoči sposobni živeti samostojno. Osebe s težko motnjo v duševnem razvoju pogosto potrebujejo usposabljanja in socialno pomoč vse življenje. Kakršnakoli oblika pomoči, namenjena osebam z motnjami v duševnem razvoju, mora biti usmerjena k povečevanju njihovih zmožnosti in njihovega vključevanja v normalno življenje v družbi. (Zveza Sožitje, 2022)

Osebe z motnjami v duševnem razvoju se vsakodnevno srečujejo z različnimi ovirami in težavami, ki jih sami ne zmorejo rešiti. Vsi občasno doživljajo skrbi, negotovost, tesnobo, dvom, nemoč, žalost, jezo, frustracijo, strah, krivdo, sram in še vrsto drugih neprijetnih čustev ter občutkov, ki so povsem normalni.

Sama delam sedaj s takimi ljudmi in moram reči, da vedno, ko jih vidim, se mi na obrazu prikaže nasmešek. Družba ima do takšnih ljudi velikokrat določene predsodke. Predvsem so mnenja, da se z njimi ne da pogovarjati, da so mogoče nemotivirani, nejevoljni. Največkrat so zaznamovani kot »čudni«. Velikokrat se nam zdi, da so preveč odprti. S tem se strinjam in mislim, da se ne zavedajo dovolj krutosti sveta okrog nas. Ljudi vidijo zelo pozitivno in se z njimi znajo pogovarjati o vsem, tudi kaj bolj intimnega. Velikokrat se zgodi, da je ljudem zelo nerodno govoriti o čustvih, predvsem povedati nekomu, da ga imaš rad. Tudi ko spoznaš nekoga, mu ne boš povedal, kako vesel si, da si ga spoznal. Tu pa osebe z motnjami v duševnem razvoju nimajo ovir. Meni se zdi to zelo pogumno in zanimivo. Ugotovila sem tudi, da imajo razvitih veliko drugih talentov, ki jih morda mi niti nimamo časa razviti, ker smo velikokrat preveč zasedeni. Veliko stvari počnejo in izdelujejo, zelo radi tudi pojejo in jih ni sram. Občutek imam, da se ti ljudje ne sramujejo toliko, kot se sramujemo mi. Čeprav zaradi ovir, ki jih doživljajo, ne morejo sami hoditi po svetu in spoznavati ljudi ter graditi odnosov s komerkoli, so zelo povezani med seboj in z ljudmi, ki jih spoznajo tekom prostovoljstev. Tudi tisti, ki so doma in še pri starših, imajo družinske člane, ki so med seboj zelo povezani. Kljub njihovem duševnemu zdravju so zmožni do neke mere graditi odnose in znajo biti zelo zanimivi sogovorci. Problem nastane, ko se želijo pogovarjati o otrocih in si tudi želijo svojih otrok, ki jim jih ne moremo preprečiti. So ljudje, tako kot smo ljudje mi, in tudi oni imajo pravico do otrok in družine. Čeprav se zavedamo, da ni pametno, da bi imeli otroke in sami skrbeli za njih, bi s tem, da jim rečemo ne, kratili njihovo pravico. Tu nastane etična dilema. Takrat mislim, da je najbolje, da se z njimi samo pogovarjaš, da sami pridejo do

rešitve. Izzivov, s katerimi se še spopadajo, je ogromno, predvsem pri tistih, ki so še gibalno prikrajšani. Tisti ne morejo veliko početi in se vključevati v različne dejavnosti. Vendar koliko sem videla na lastne oči, jim volja do življenja in dejavnosti ne upade. Kljub temu, da mogoče niso sposobni vsega početi, bi rekla, da jih vseeno lahko vključimo v večino dejavnosti, pa čeprav samo poslušajo, opazujejo, pojejo – samo toliko, da se počutijo del nečesa, da se pogovarjajo. Pogovor jim veliko pomeni, zelo radi se pogovarjajo. Zna pa biti kdo tudi zelo zaprt in se ne pogovarja veliko. Takrat nastane problem, saj ne veš, kaj potrebuje. Po navadi obstaja vsaj ena oseba, s katero komunicira, ki mu potem pomaga.

Osebe z motnjami v duševnem razvoju so še vedno velikokrat negativno obravnavane. Glede na razgovore z zaposlenimi sem sicer ugotovila, da se je z leti to kar precej spremenilo na bolje. Veliko ljudi jih je že sprejelo, veliko organizacij in zavodov dela na tem, da lahko normalno živijo. Z mojega pogleda so ti ljudje nekaj posebnega. Vredno se je za njih potruditi, saj boš vedno dobil nekaj v zameno, če ne drugo, pa gotovo ljubezen. Sama imam zdaj izkušnjo z Zavodom za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava in moram reči, da se zaposleni zelo trudijo za dobrobit teh ljudi in tudi sami ljudje z duševnimi težavami so pri njih zelo srečni.

VIRI

Zveza Sožitje. Razlike med duševnimi boleznimi in motnjami v duševnem razvoju. Dostopno <https://www.zveza-sozitie.si/razlike-med-dusevnimi-boleznimi-in-motnjami-v-dusevnem-razvoju.html>. 11. decembra 2022.

GABRIELA MAKSIMOVIĆ

DISKRIMINACIJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Diskriminacija se razlaga kot posebna obravnava oseb, ki so označene kot drugačne, in otroci s posebnimi potrebami so je vsekakor deležni. Pri takih otrocih je možno zaznati drugačne vedenjske sposobnosti in navade, slabšo socialno vključenost, primanjkljaj na različnih področjih učenja, govorne motnje in ostale duševne ter čustvene težave.

Ostali otroci se jih v šoli izogibajo ali pa se do njih obnašajo nesramno. Pogosto so do njih grobi in ne uporabljajo primerne komunikacije ter njihovo drugačnost izpostavljajo pred vsemi. Otroci s posebnimi potrebami tak tretma poglobijo in se počutijo manjvredne in nezaželene. Svoje drugačnosti se še bolj zavedajo in lahko dobijo občutek nesposobnosti. Ker večina otrok v šoli pravzaprav ne ve, kako bi z njimi komunicirali in se vedli, najpogosteje pride do izogibanja. Tako se izogibajo pogovorov, nudenju pomoči in tudi fizičnemu stiku ter se na splošno ob njih počutijo nelagodno. V obdobju odraščanja si vsak otrok želi sprejetosti in vključenosti med vrstnike. Otroci s posebnimi potrebami potrebujejo več časa in primerne obravnave s strani vrstnikov, da bi pridobili občutek zaželenosti; ker pa na splošno vrstniki niso tako ozaveščani o potrebah teh otrok, jih raje pustijo same.

Pomembno je učence seznaniti z realnostjo otrok s posebnimi potrebami, jim poskušati na najprimernejši način razsvetliti problematiko in jo v pozitivni luči tudi predstaviti. Glavna stvar, ki se jo lahko učenci učijo, je spoštovanje drugačnosti in sprejemanje posameznikov ter zavedanje položaja otrok s posebnimi potrebami. Samo tako se lahko diskriminacija zmanjša in se spodbudi pozitivna interakcija med vsemi.

Omenila bi društvo Polžek, čigar poslanstvo je izboljšati kvaliteto življenja otrok s posebnimi potrebami. Delujejo na področju vključevanja v družbo, nediskriminaciji invalidov, socialne pravičnosti in enakih možnosti. Strokovni delavci in ostalo osebje se združujejo z namenom zastopanja in zadovoljevanja interesov otrok s posebnimi potrebami ter invalidov. Prav tako sodelujejo z različnimi inštituti in zavodi ter seznanjajo širšo javnost o problematiki in občasno izdajajo publikacije.

Ozaveščenost širše družbe s to problematiko bi vsekakor prispevala k zmanjšanju diskriminacije.

ANA ŠTANTE

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

Sem Ana Štante, študentka 2. letnika smeri Psihosocialna pomoč, in sem se odločila, da bom obravnavala tematiko ljudi oziroma otrok s posebnimi potrebami.

Otroci s posebnimi potrebami so v prvi vrsti otroci, ki potrebujejo veliko mero našega razumevanja, ljubezni, sprejetosti ter varen prostor, kjer lahko razvijajo svoje zmožnosti in sposobnosti. Varno okolje je za otroka s posebnimi potrebami zelo pomembno, saj je bistven dejavnik za nadaljnje korake in uspeh v otrokovem razvoju. Pri otrocih s posebnimi potrebami je moč zaznati senzibilnost in močnejši čut za doživljanje zunanjega okolja. Tem otrokom je treba omogočiti in zagotoviti več časa za vzpostavljanje interakcij z drugo osebo, so težje prilagodljivi in kažejo manjši interes za okolico. Pri delu z otrokom s posebnimi potrebami je zelo pomembno zavedanje, da je vsak otrok individuum zase in potrebuje obravnavo, ki ustreza njegovi specifikici. Ob tem bi še poudarila, da je zelo pomemben vidik tudi sprejemanje različnosti in drugačnosti za vzpostavitev stika z otrokom, ki sodi pod specifikico posebnih potreb. Le na takšen način se bomo lahko približali njegovemu svetu, razmišljanju in videli svet skozi njegove oči (<https://srcdljubljana.com/blog-srcd/128-otroci-s-posebnimi-potrebami>).

Otroci s posebnimi potrebami so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter dolgotrajno bolni otroci (Otroci s posebnimi potrebami in dodatna strokovna pomoč, 2020).

Integracija otrok s posebnimi potrebami v socialno okolje je pomembna, saj jim omogoča napredek in razvoj njihovih sposobnosti, hkrati pa jim omogoči strokoven pristop do spremljanja in sprejemanja njihovih motenj in drugačnosti, ki so del njihovega življenja. Otrokom s posebnimi potrebami, ostalim otrokom in odraslim nudi možnost razumevanja in spoštovanja vsakega posameznika kot enkratne osebnosti. Vsakega posameznika je treba sprejeti kot individualno bitje, brez etiketiranja in se osredotočiti na človeka kot celoto, najti njegove pozitivne strani ter vedeti, da ima vsak pravico biti unikatni. Osnovno načelo sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji je načelo enakih možnosti, ki temelji na načelih nediskriminiranja in neizključevanja, omogočanja enakih možnosti in ustvarjanja pogojev za osebno rast vsakega posameznika. Vsak otrok s posebnimi potrebami ima pravico do vzgoje in izobraževanja. V institucijah so ustvarjeni ustrezni pogoji za otroke s posebnimi potrebami, ki jim nudijo druženje, igro, učenje ter stalno sodelovanje s strokovnimi delavci različnih strokovnih področij ter sodelovanje z otrokovo družino. Osnovna funkcija strokovnih delavcev je, da se kompleksno vključujejo v načrt dela z otrokom, s pedagoškega, psihološkega in socialnega vidika. Njihova naloga je svetovalno delo z otroki, ki lahko poteka na ravni skupine ali individualno, zelo pomembna naloga je njihovo sodelovanje s starši, načrtovanje in organizacija dela ter zagotavljanje neposredne pomoči, ki jo nudi spremljevalec. Za nudenje optimalne pomoči ima pomembno vlogo zgodnje prepoznavanje znakov in obravnava (Samec, 2010).

Za otroke s posebnimi potrebami je, na podlagi njihovih motenj, ovir ter stopnje in vrste primanjkljajev, v vrtcu omogočen program s prilagojenim izvajanjem ter dodatno strokovno pomočjo in prilagojen program, ki poteka v posebnih oddelkih vrtca. Prvi je namenjen otrokom

z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, slepim in slabovidnim otrokom, gluhim in naglušnim, gibalno oviranim, otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami ter dolgotrajno bolnimi otroki, ki so vključeni med vrstnike. Prilagojen program, ki poteka v posebnih oddelkih vrtca, je namenjen težjim motnjam v telesnem in duševnem razvoju (Samec, 2010).

Zagotovo staršem že od samega začetka ni enostavno, ko izvedo, da bo njihov otrok otrok s posebnimi potrebami in tako so v prvi vrsti starši tisti, ki morajo sprejeti dejstvo in poskrbeti, da bo imel njihov otrok spodobno otroštvo ter mu nuditi potrebne stvari za njegov optimalni napredek in razvoj. Starši se tako soočajo z izzivi, kot so: kam otroka vpisati (v tem primeru je to vrtec s prilagojenim programom in nadaljnje šola, namenjena otrokom s posebnimi potrebami). Starši morajo otroku omogočiti tudi okolje, ki ga le-ta potrebuje, odvisno od njegove bolezni, ter se poglobiti v bolezen samo, da lahko razumejo, s kakšnimi izzivi in težavami se njihov otrok sooča.

V primeru, da je otrok s posebnimi potrebami vključen v stacionarni vrtec, vzgojitelji/-ce poskušajo narediti vse, da se le-ta ob drugih otrocih počuti varno, sprejeto; vsekakor je priporočljivo, da ima spremljevalca – nekoga, ki je tam samo zanj. Tako spremljevalec kot vzgojitelji/-ce se trudijo, da imajo drugi otroci spoštljiv in enakovreden odnos do otroka s posebnimi potrebami kot do ostalih svojih vrstnikov.

V družbi je dandanes za otroke s posebnimi potrebami lepo poskrbljeno, saj imajo na voljo vrtec in kasneje tudi šolo, namenjeno le njim. V šoli za otroke s posebnimi potrebami se odvijajo programi, namenjeni otrokovim zmožnostim in sposobnostim. V okviru šole je za otroke poskrbljeno tudi z različnimi terapijami, kot so fizioterapija, delovna terapija, logopedija, prav tako imajo na voljo različne obogatitvene dejavnosti in terapije, kot so Bownova terapija, hidroterapija, physiokey-scenar terapija, terapije s pomočjo konja, psa, watsu ipd. Menim, da so otroci s posebnimi potrebami v družbi lepo sprejeti in obravnavani, morda so v kakšnem okolju lahko obravnavani kot »drugačni«, vendar vsak, ki malo ve o teh otrocih in ki se je že kdaj srečal z njimi na takšen ali drugačen način, ve, da so to otroci, ki si, tako kot vsi ostali, zaslužijo našo ljubezen in spoštovanje, saj je vsak izmed njih unikaten in neponovljiv.

PATRICIJA FURMAN

DOWNOV SINDROM

Downov sindrom nastane zaradi dodatnega kromosoma v vsaki celici. Posebnost je, da 21. kromosom ni dvojno, ampak trojno prisoten. Takšno stanje kromosomov upočasnjuje tako telesni kot tudi duševni razvoj. Duševne zmožnosti oseb s tem sindromom so sicer ovirane, vendar so bile v preteklosti pogosto podcenjene. V preteklosti je imela družba velike predsodke in zmote o teh ljudeh, imeli so jih tako rekoč za nesposobne. Kmalu pa je začela družba opazovati, da so to vendarle osebe, ki so lahko tudi nam velikokrat vzor, saj so zelo prijazni in čustveni. Do danes menim, da se je na tem področju veliko spremenilo, saj že imamo primere, ko nekatere organizacije zaposlujejo te osebe. Takšen primer je tudi Atelje 21. Prav tako imamo svetovni dan Downovega sindroma (21. marec), ko lahko z neparnimi nogavicami izrazimo, da te ljudi sprejemamo v našo družbo. Konec koncev so to le ljudje, ki prav tako potrebujejo našo pozornost in ljubezen. Zato moramo storiti vse, kar je v naši moči, da jih sprejmemo in da se nazadnje ne le oni, temveč tudi njihovi starši, dobro počutijo v naši družbi, saj za tovrstno bolezen niso krivi sami. Sama imam sestrično, ki ima to motnjo in me velikokrat pokliče na jabolčni zavitek, ki ga naredi sama! Te osebe so pravi biserčki v naši družbi.

DISKRIMINACIJA POVEZANA Z DELOVNIM MESTOM

07

EVA PLUT

DISKRIMINACIJA ČISTILK

Delo čistilk se nam zdi kot nepomembno delo, na katero družba velikokrat gleda zviška. Čistilka bo bolj diskriminirana kot delavec v proizvodnji samo zaradi naziva delovnega mesta. Delo z odpadki naj bi bilo najmanj cenjeno delo. Mogoče nekateri mislijo, da ker delaš z odpadki, si tudi ti odpadek. Ko sem hodila v osnovno šolo, je bila moja sošolka tarča posmeha zato, ker je njena mama delala kot čistilka v zdravstvenem domu. Sošolka je bila zelo mirna in prijazna oseba, vendar samo zato, ker je njena mama delala ta "nezaželen" poklic, je doživljala vsakodnevno travmatiziranje s strani sovrstnikov. In tukaj se je kazala ta neposredna in zelo direktna diskriminacija.

Sama sem zamenjala kar precej delovnih mest. Pri vsakem delu sem sodelovala z vsemi možnimi delavci. Prišla sem do spoznanja, da sem najboljše sodelovala z osebami, ki so delale kot čistilke. Razumevanje, poslušanje, iskanje rešitev, delovni proces, srčnost, skromnost in ljubljenost sem našla v vseh čistilkah, s katerimi sem delala.

Do diskriminacije čistilk prihaja, ker večina delavcev pridobiva komaj minimalno plačo ali pa tudizato, ker za to delo ni potrebna stopnja izobrazbe. Te delavke imajo končano samo osnovnošolsko izobrazbo. Diskriminacija čistilk je povezana tudi z nacionalnostjo delavcev. Zaradi velike priseljenosti iz Bosne, Srbije, Hrvaške, Albanije, Makedonije v zadnjih 40 letih se večinoma priseljencev zaposli v hitro zaposljive službe in službe, kjer ne potrebuješ visoke izobrazbe. Prihajamo v leto 2023, ko se sicer žveliko spreminja in dela na odprtosti države in populacije, predvsem zasprijemanje drugačnosti in enakopravnost za vse. Razmišljamo v pravo smer in stvari se že pravilno odvijajo, vendar bomo potrebovali še veliko desetletij, da bomo diskriminacijo zmanjšali. K sprejemanju drugačnosti bo najbolj pripomoglo že učenje naših otrok od rojstva. Vse je odvisno od načina vzgoje posameznika, saj se razvoj povezuje z moralnimi vrednotami in osebno avtonomijo. Otroci so naša prihodnost in naša dolžnost je, da jih podučimo o enakosti posameznika in kaj lahko posameznik prispeva k družbi.

Verjamem, da bomo dolgoročno lahko prišli do zmanjšanja diskriminacije pri populaciji in spoštovanja drugačnosti. Če bi bili vsi med seboj enaki, bi bil svet dolgočasen. To, da je vsak posameznik drugačen, nam lahko pomaga pri razvoju človeške rase. Različni vidiki posameznika lahko pripomorejo k izboljšavam na ekonomičnem, družbenem, spolnem ... področju. Drugačnost pripomore pri iskanju rešitev na 101 način.

TINA PUHOVSKI

REFLEKSIJA NA IZKUŠNJE DISKRIMINACIJE NA DELOVNEM MESTU

Na podlagi izkušenj iz svojega življenja bom razkrila delček, kako sem jaz doživela diskriminacijo na delovnem mestu in kakšen vpliv je ta pretekla izkušnja imela na današnji čas. Šele sedaj, ko sem posvetila tolikšno pozornost na dogodke iz preteklosti v kontekstu diskriminacije, sem se popolnoma zavedala, kakolahko človek iz vsake izkušnje potegne dobro. Karkoli ti življenje ponudi na poti, je točno to, kar potrebuješ – četudi v danem trenutku dogodkov mogoče ne razumeš.

Diskriminacija žensk pri izbiri kadrov. Nadvlada in moč moškega na najvišjih položajih in jemanje pravic v svoje roke, tako sem si razlagala, ko sem bila na različnih delovnih mestih deležna verbalnega nadlegovanja in neprimernih spolnih opazk ter ponudb na račun fizičnega izgleda. Najraje bi se pogreznila v zemljo, zakričala, namesto tega pa sem bila tiho, se potopila v svoj notranji svet in potopila glavo v temo, ki sem jo čutila v svojem telesu. Kot najstnica sem delala v barih, kjer je bilo v 90-ih »normalno« plačilo na roke, za kar sem bila nemalokrat tudi prikrajšana.

Kasneje, ko sem postala mati drugemu otroku in ko je moja hčerka zbolela, sem bila deležna prekinitve pogodbe o zaposlitvi, zaradi odsotnosti od dela, ker sem kronično bolnemu otroku nudila nego na domu. Zdelo se mi je krivično, saj sem na delovnem mestu dala vse od sebe in ko sem bila z otrokoma, sem se trudila po svojih najboljših močeh. Pa vendar, zgodilo se je in ker sem to hitro sprejela kot dejstvo, sem ta čas s hvaležnostjo posvetila hčerki in verjela, da ko bo primeren čas za iskanje zaposlitve, bom delo dobila.

Nisem bila edina s takšno izkušnjo, marsikatera ženska zaradi svoje ženskosti doživlja neprijetne izkušnje, pa vendar nismo ne jaz in ne prijateljice ukrepale proti takšnemu ravnanju.

Hierarhija delovnih mest na podlagi spolnih stereotipov, frustracij posameznikov in izkoriščanja položaja moči je nekaj, kar bi moralo biti preteklost. Na drugi strani iskanje pozornosti in zadovoljevanje potrebe po pripadnosti, ugajanju in všečnosti, iskanje objema moškega zunaj primarne družine je bil na žalost vse velikokrat temelj za napredovanje žensk na višja delovna mesta v različnih podjetjih. Takšnemu dogajanju sem bila priča sama in tako je bilo slišati tudi iz krogov prijateljic in znancev.

Glede na demografske pojave v smislu staranja prebivalstva in na drugi strani zmanjšano rodnost v Sloveniji bi na prvo žogo rekla, da se pojav nadaljuje morda v zmanjšanem obsegu in previdneje s strani vodilnih. Sama sem imela izkušnjo, da so me delodajalci predvsem ustno spraševali o stanju, morebitnem planiranju družine in podobno. Zaskrbljujoče je, da se mladi zaradi kariere ne odločajo za materinstvo tudi zaradi diskriminiranega položaja pri iskanju zaposlitve, napredovanju in konkurenčnosti z drugimi ženskami v primeru nosečnosti; poleg seveda tudi drugih materialnih, kot je na primer stanovanjska politika. V pogovoru z mladimi zaznavam problematiko pri vprašanju, kako sploh najti pravo ljubezen.

V kolikor primerjam svojo generacijo z današnjo, imam občutek, da mladi »preveč« razmišljajo, ženske so previdnejše in razmišljajo o življenju bolj poglobljeno na način, da morajo že vse imeti in ne, da bi skupaj s partnerjem ustvarjale.

Za zaključek naj dodam, da sem danes kot podjetnica in delodajalka manjšemu številu zaposlenih in študentk deležna sprejemanja odločitev, koga bom kadrovala. Ena od zaposlenih je zanosila in sedaj, ko se je vrnila na delo, me je prosila za skrajšanje delovnih ur iz osem na šest, kar pomeni obojestransko korist in zadovoljstvo. Ona uživa na delovnem mestu, ki ga opravlja krajši čas, hkrati pa ve, da bo drugo polovico dneva lahko preživela s svojo družino. Želim poudariti, da gre za varnost tako mene kot delodajalca, saj sem zelo zadovoljna z njenim delom in vem, da bo zaradi odprte komunikacije vestno opravljala svoje naloge pri delu, kot tudi za njeno varnost, ker ima delodajalca z namero vzpostavitve dobrega okolja in odnosov. Ugotavljam, da so dobre ali slabe izkušnje vedno razlog, da postanemo mi boljši, pa četudi s tem pomagamo samo enemu človeku.

ANEJA GOMBOC

DISKRIMINACIJA NA TRGU DELA

Diskriminacija pomeni neenako obravnavanje posameznika v primerjavi z nekom drugim zaradi narodnosti, rase, spola, invalidnosti, jezika, verskega prepričanja, spolne usmerjenosti, družbenega položaja itd.

DISKRIMINACIJA NA TRGU DELA

Posamezni poklici, na primer šivilja, vzgojiteljica, negovalka, so dobili oznako "ženski" poklici. Voznik tovornjaka, dimnikar, električar pa "moški" poklici. Še dandanes je tako, da kadar delodajalci zaposlujejo nove ljudi za neko delo, mnogokrat izberejo kandidata glede na spol, ki bi bil po njihovem mnenju primeren za opravljanje tega poklica in ne na podlagi sposobnosti predstavnika spola. Spolna diskriminacija pri zaposlovanju pa je le ena izmed oblik diskriminatornega ravnanja, do katerega prihaja na trgu dela. Diskriminacija se pojavlja tako pri plačilu za delo kot tudi pri napredovanju. O spolni diskriminaciji v zaposlovanju govorimo, ko delodajalci različno obravnavajo moške in ženske, ne glede na enake sposobnosti, izobrazbo, izkušnje in delovno dobo. Ženske imajo še vedno omejen dostop do določenih poklicev, delovnih mest, počasneje od moških pridejo do napredovanja na delovnem mestu ali povišanja plače. Prav tako pa jih delodajalci v večji meri zaposlujejo za določen čas. Diskriminacija se lahko pojavi v posredni ali neposredni obliki. Neposredna spolna diskriminacija je, kadar je oseba zaradi svojega spola v enakih ali podobnih okoliščinah obravnavana manj ugodno kot oseba nasprotnega spola. Neposredna diskriminacija je, če delodajalec ne bi zaposlil ali napredoval kandidatke, ker je ženskega spola ali zaradi njene nosečnosti. O posredni diskriminaciji na trgu dela govorimo, kadar delodajalec od kandidatov in kandidatk zahteva, da za delovno mesto izpolnjujejo določene pogoje, ki niso potrebni za opravljanje dela, in s tem ženske postavi v slabši položaj kot moške. Torej spolna diskriminacija je to, kadar moški in ženska nista enakopravno obravnavana pri kandidiranju za neko delovno mesto, čeprav oba izpolnjujeta pogoje, ki so potrebni za to delovno mesto. Ženske in moški bi morali biti enako obravnavani na delovnem mestu, a ni tako. Ženske so mnogokrat diskriminirane, na primer pri napredovanju. Tudi če napredujejo, jim to napredovanje prinese manjšo avtoriteto pri podrejenih, kot bi jo imel moški na njihovem položaju. Izredno malo število žensk je na najvišjih položajih v podjetjih, ker te še vedno zasedajo moški. Ženske so tudi pogosteje izpostavljene spolnemu nadlegovanju na delovnem mestu ali pa opravljajo delo v slabših delovnih pogojih kot moški. Menim, da bi bilo treba diskriminacijo prepovedati in se tega držati. S tem bi lahko dosegli enakost med spoloma. S tem bi imele ženske in moški enake pogoje, razmere na delovnem mestu in tudi na ostalih področjih, kjer se diskriminacija pojavlja.

TINA TEŠANOVIĆ

Z besedo diskriminacija označujemo neupravičeno in neutemeljeno razlikovanje med ljudmi oziroma različno obravnavo oseb takrat, ko med njimi ni relevantne razlike, ali enako obravnavo oseb v situacijah, ki so dejansko različne. Na tej podlagi se je po 2. svetovni vojni v evropskem ustavnopravnem področju uveljavilo načelo enakosti, ki mu je kot komplement sledilo izoblikovanje pravne opredelitve prepovedi diskriminacije.

V Sloveniji sta varstvo pred diskriminacijo in enakost pred zakonom ustavno zagotovljeni temeljni pravici čisto vsakega posameznika. V 14. členu Ustava Republike Slovenije določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Drugi pravni vir varstva pred diskriminacijo v slovenskem pravnem redu pa je zakonodaja EU-ja, ki kot ključni nosilec razvoja protidiskriminacijskega prava v Evropi usmerja in spodbuja (pre)oblikovanje nacionalne zakonodaje držav članic EU-ja na tem področju ter se v nacionalnih sistemih hkrati tudi neposredno uporablja oziroma učinkuje.

Dandanes se o diskriminaciji že veliko govori, vendar gre na žalost ravno v šolah in na delovnih mestih še vedno za precej razširjen pojav. Velikokrat se tega problema niti ne zavedamo oziroma se ga morda ne želimo zavedati in si zatiskamo oči ali pa se preprosto obračamo stran, kadar do tega pride. Rečemo lahko, da razlikovanja na podlagi določenih osebnih okoliščin (npr. spol, starost, versko prepričanje, narodnost, spolna usmerjenost ...) velikokrat izvirajo iz ponotranjenih, nekdam naučenih vzorcev.

V Republiki Sloveniji je načelo enake obravnave in nediskriminacije eno temeljnih družbenih načel, kot tako pa še kako zaznamuje področje ekonomske organizacije, zaposlovanja in dela nasploh. Preprečevanje in odpravljanje diskriminacije pri zaposlovanju in na delovnem mestu v sedanjih razmerah ni zgolj obveznost, za katero naj bi delodajalci poskrbeli, ampak je tudi že praktična nujnost. Podjetja ob naslavljanju diskriminatornih praks dokazujejo pozitivne poslovne učinke znotraj svojega delovanja, in sicer v naslednjih oblikah:

- večja angažiranost zaposlenih za delo,
- krepitev pripadnosti kolektivu,
- splošno zadovoljstvo zaposlenih,
- uresničevanje interesov kolektiva,
- ugodno delovno okolje,
- večja konkurenčnost podjetja.

Enakost je tako demokratična kot gospodarska nujnost. A po EIGE indeksu o enakosti spolov 2021 so neenakosti med spoloma najbolj izražene prav na področju (ekonomske) moči, kjer je delež članic uprav v največjih družbah, ki kotirajo na borzi, v nadzornem ali upravnem odboru, zgolj 24 % (Socialni demokrati b. d.).

Enakovredno sodelovanje ženk in moških v procesih odločanja je tako demokratična kot gospodarska nujnost. Učinkovito upravljanje človeških virov je najpomembnejši dejavnik konkurenčnosti gospodarstva. Če se pri imenovanjih na odločevalske položaje v gospodarstvu ta kadrovske potencial tudi v prihodnje ne bo primerno izrabljali, kvalificirani človeški viri ne bodo mogli doseči optimalnega izkoristka (Socialni demokrati b. d.).

Ustrezna zastopanost žensk v nadzornih in poslovnih organih pozitivno vpliva na upravljanje družbe, saj se, zaradi bolj raznolikega in kolektivnega mišljenja, drugačnih slogov vodenja ipd., izboljšata uspešnost vodstvene skupine in kakovost odločanja. Obstaja pozitivna korelacija med uravnoteženo zastopanostjo spolov na najvišji vodstveni ravni ter finančno uspešnostjo in dobičkonosnostjo družbe. Prispeva tudi k ugledu gospodarskih družb in vpliva na splošno javno dojemanje teh družb. Ima pozitiven učinek tudi na odpravo razlik med spoloma pri zaposlovanju in plačilu (Socialni demokrati b. d.).

Nelson Mandela je človek, ki je že v svoji mladosti postal aktivist za ukinitve apartheida (rasnega razločevanja). Med letoma 1990 in 1994 je bil aktivno vključen v pogajanja za ukinitve apartheida, ki se je končal leta 1994, ko so bile prve volitve, na katerih so lahko volili tudi črnci. Mandela je postal predsednik Republike Južne Afrike in leta 1993 prejel tudi Nobelovo nagrado za mir (Amnesty International Slovenije b. d.).

Diskriminacija je ena najbolj žgočih skrbi na področju varovanja človekovih pravic v Evropi, ki vpliva na milijone ljudi po vsem kontinentu. Organizacija Amnesty International si prizadeva zagotoviti, da bodo vsi – posameznice in posamezniki v Evropi – uživali učinkovito zaščito pred diskriminacijo. Pri svojem delu v Sloveniji se Amnesty International Slovenije osredotoča na dve veliki temi: odpravo krivic izbranim ter dostop Romov do izobraževalnega sistema in vode. Zavzemajo pa se tudi za vse druge diskriminirane skupine in posameznike, cilj pa je tudi pozivanje k spoštovanju človekovih pravic za vse (Amnesty International Slovenije b. d.).

Literatura:

- Amnesty International Slovenije. Diskriminacija. (b. d.). <https://sola.amnesty.si/kaj-je-diskriminacija.html>. Dostopno 17. decembra 2022.
- Socialni demokrati. Drugačno upravljanje gospodarstva za večjo družbeno enakost. (b. d.). <https://socialnidemokrati.si/8marec#drugace>. Dostopno 19. decembra 2022.

MEHMET FATİH BAĞLAR

GENDER DISCRIMINATION AT WORKPLACE

What is gender discrimination?

Gender discrimination, in general, is the unfair treatment of individuals in society because of their gender. It is defined as women's lack of basic services in society, experiencing unequal conditions compared to men in having opportunities and resources, experiencing violence, and low representation in politics and working life.

Gender discrimination at workplace

In many societies, occupations are divided into "women's job" and "men's job". "Women's job" consists of low-status and low-paid, temporary, insecure and unqualified jobs, while "men's job" consists of high-paid, permanent and secure qualified jobs that require authority and responsibility. In dismissals; For reasons such as the fact that the head of the family is thought of as a man and the role of providing for the house is seen as the duty of the man, it is preferred to fire female employees first in times of economic crisis. Mobbing; It is the whole of negative attitudes and behaviors that harm the personality values, professional status, social relations or health of the victims, aimed at intimidating, pacifying or dismissing another person or people by one or more people in the workplace. Another problem is that many women who are still successful today may face obstacles called glass ceilings in their career. The fact that men and women who have the same human capital equipment take part in different job positions in the same profession is defined as glass ceilings.

Sexual harassment is the exposure of a person to sexually explicit offers, jokes, insults and/or visual, verbal or physical behaviors involving them against their will. sexual assault and harassment can be seen in all areas of life, on the road, on the street, at home and at work. Sexual assault and harassment is also a crime. It is a violation of human rights. It is also a crime of discrimination. It is also a violation of the right to work.

How can we solve this?

In solving the problem of discrimination against women, one should first understand the content of the problem, then decide what needs to be done to solve it. However, it is impossible to take a significant step unless we act together to achieve these results. Finally, considering that gender discrimination is a problem that is aimed at the whole of society rather than just at the group that is being discriminated against, it should be fought.

References:

- Çelik, M., & Şahingöz, S. A. (2018). İş yaşamında cinsiyet ayrımcılığı: Kadın aşçılar örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, (3), 370-383.
- Alparslan, A. M., Bozkurt, Ö. Ç., & Özgöz, A. (2015). İşletmelerde cinsiyet ayrımcılığı ve kadın çalışanların sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 66-81.

- Erikli, S. (2020). Çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının görünümü. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 39-60.
- Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları, Editörler Lerzan Gültekin, Gül Güneş, Ceylan Ertung, Aslı Şimşek, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 27-32.

UROŠ KROŠELJ

ENAKO OBRAVNAVANJE ZAPOSLENIH

Kaj je diskriminacija?

Diskriminacija je kršitev načela enakega obravnavanja.

Diskriminacija je razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali postavljanje v neenak položaj, z namenom ali posledico ogroziti ali onemogočiti nekemu uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Diskriminacija je vsakršno negativno razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin, kot so spol, starost, rasa, nacionalnost, kulturna različnost, izgled, fizična ali mentalna oviranost, zakonski stan, seksualna usmerjenost, spolna identiteta, verska pripadnost itd., ki nekoga postavljajo v neenak položaj, prikrajšajo za enako možnosti ali kakorkoli izključujejo.

Zaposleni so upravičeni do enakega obravnavanja v zvezi z zaposlovanjem, delovnimi pogoji, napredovanjem, plačilom, dostopom do poklicnega usposabljanja, poklicno pokojnino in odpuščanjem.

Diskriminacija na podlagi državljanstva je v EU-ju strogo prepovedana.

Vrsta diskriminacije

Zakon delodajalcem prepoveduje diskriminacijo zaposlenih na podlagi:

- spola (napredovanje, starševski dopust),
- rasne in etnične pripadnosti,
- invalidnosti,
- vere in prepričanja,
- starosti,
- spolne usmerjenosti.

Vrste diskriminacije na delovnem mestu

Poznamo več vrst diskriminacij na delovnem mestu, in sicer:

NEPOSREDNA DISKRIMINACIJA pomeni, da delodajalec slabo ravna z zaposlenimi na podlagi prej omenjenih razlogov. Na primer, če delodajalec zavrne napredovanje pripadniku narodnostne manjšine.

POSREDNA DISKRIMINACIJA pomeni, da praksa, politika ali pravilo, ki velja za vse, negativno vpliva na določeno skupino ljudi. Tako je recimo z zaposlitvijo delavcev s krajšim delovnim časom in s tem diskriminira posredno ženske, saj je večina zaposlenih s krajšim časom ravno žensk.

NADLEGOVANJE je ustrahovanje, nezaželeno ravnanje, ki prispeva k sovražnemu delovnemu okolju. Primer je lahko, da šef ali sodelavec pripoveduje šale na temo spolne usmerjenosti pripadniku te skupnosti.

POZIVANJE K DISKRIMINACIJI pomeni vsako spodbujanje drugih oseb k dejanjem, katerih posledica je bila, je ali bi lahko bila diskriminacija po določbah tega zakona. K hujšim prepovedanim ravnanjem šteje zlasti podajanje ali širjenje rasističnih, versko, narodnostno in spolno razlikovalnih pozivov, napeljevanje, ščuvanje, hujskanje k sovraštvu in diskriminaciji ter širše javno pozivanje, ki spodbuja k diskriminaciji.

VIKTIMIZACIJA pomeni, kadar šefi ali sodelavci sprožijo povračilne ukrepe v odziv na pritožbo zaradi diskriminacije.

V Sloveniji imamo tudi Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD).

Zaradi vse več kršitev v preteklosti se je v Sloveniji ustanovil Zagovornik načela enakosti. Zagovornik načela enakosti je samostojen državni organ, ustanovljen za spodbujanje enakopravne obravnave in zagotavljanje varstva pred diskriminacijo. Organ je bil ustanovljen 25. oktobra 2016. Pravica do varstva pred diskriminacijo je zapisana v 14. členu slovenske Ustave. Z ustanovitvijo posebnega organa za enakost je Republika Slovenija izpolnila svojo obveznost iz evropskih direktiv o enakosti.

Zagovornik načela enakosti nudi informacije, svetovanje in zagovorništvo. Sprejema prijave diskriminacije in v uradnem postopku ugotavlja diskriminacijo. Raziskuje in spremlja stanje diskriminacije v Sloveniji, daje priporočila pristojnim in o varstvu pred diskriminacijo osvešča javnost.

Zagovornik sprejema prijave domnevnih žrtev diskriminacije in v uradnem postopku ugotavlja diskriminacijo. Žrtvam zagotavlja neodvisno pomoč pri uveljavljanju njihovih pravic v upravnih in sodnih postopkih, povezanih z diskriminacijo, sodeluje v sodnih postopkih zaradi diskriminacije z zastopanjem ali spremljanjem diskriminirane osebe v sodnih postopkih. Zagovornik ocenjuje tudi diskriminatornost predpisov in lahko vloži tudi zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov ter splošnih aktov.

Vsakdo, ki meni, da je utrpel diskriminacijo, lahko Zagovorniku načela enakosti poda predlog za obravnavo diskriminacije.

VIRI

Zagovornik <https://zagovornik.si/o-zagovorniku/> (2022) dostopno dne 26.12 2022

Pis <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7273#> (2022) dostopno 26.12 2022

Mladi plus [https://www.mladiplus.si/\(2022\)](https://www.mladiplus.si/(2022)) dostopno 26.12 2022

FANI BOGOLIN MEŠKO

DISKRIMINACIJA NA DELOVNEM MESTU ZARADI SPOLA

»Diskriminacija, kaj to je?«

Marsikdo ne ve ali si ne zna pravilno obrazložiti pojma diskriminacija. Lahko se tudi zamenjuje s krivico in se ne razišče, ali je na delovnem mestu prišlo do diskriminacije ali krivice. Kadar govorimo o diskriminaciji, govorimo o neupravičenem dejanskem ali celo pravnem neenakomernem obravnavanju. Govorimo o tem, da se ljudi izključi iz skupnosti ali družbe zaradi vere, rase, spola, narodnosti, invalidnosti, v kakšnem položaju je oseba, ali je bogata ali revna, ženske so velikokrat diskriminirane tudi na delovnem mestu, ko so noseče ali imajo starševski dopust, osebe, ki so istospolno usmerjene in še bi lahko naštevali. Govorimo o izključevanju, razlikovanju in omejevanju.

Sama imam izkušnje na delovnem mestu, da nisem mogla napredovati, ker sem ženska. To se mi je zgodilo pred leti, ko sem opravljala delo v javnem sektorju. V tistem obdobju nisem imela toliko znanja in vpogleda v to, kaj je »diskriminacija«, saj bi sicer lahko uveljavljala pravice, ki jih določajo Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD), Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1) in Zagovornik načela enakosti. Obstaja pa tudi Direktiva evropskega parlamenta in sveta, ki je z dnem 5. julij 2006 začela uveljavljati uresničevanje načel enakih možnosti, enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (kar se je napisalo, so preoblikovali). Tudi ta tema je zapisana na Uradnem listu Evropske unije (Uradni list Evropske unije, 2006). Tako se lahko na podlagi vseh informacij, ki jih imamo, zagovarjamo, kadar vidimo, da se nam dogaja diskriminacija. V vseh dokumentih je jasno opredeljeno, kaj pomeni enakovredno plačilo za isto delovno mesto v zakonu, odlokih, dopolnilih. Tudi zagovornik načela enakosti zagovarjata stališča.

Ker pa sama nisem imela dovolj informacij, sem zadevo enačila s krivico, kar pa tudi ni prav. Pustila sem, da je šel moj trud v nič.

Za svoje napredovanje sem imela veliko predhodno znanje, dosegala nadpovprečne rezultate in s tem prekašala marsikaterega moškega v Sloveniji kakor tudi v tujini, kjer sem opravljala delo. Ko je bil čas, da bi lahko napredovala, sem izpadla. Šla sem na pogovor najprej k prvemu nadrejenemu, vendar mi ni podal oziroma ni znal obrazložiti, zakaj ne morem napredovati kljub dobrim in uspešnim rezultatom ter znanju. Sama sem zahtevala, da grem na pogovor k višjemu nadrejenemu. Tam sem pa izvedela, da kljub vsemu ne morem napredovati, ker sem ženska, enkrat bom mogoče noseča in tako za delodajalca ne bo več koristi z moje strani. Zame je bil to šok, saj menim, da ko postanemo mame, smo lahko še uspešnejše in delamo dobro. Ker sem delala v pretežno moškem kolektivu, je priložnost dobivala moška populacija. Dala sem odpoved in na koncu s tem tudi izkazala svoje kritično mišljenje vsem nadrejenim.

Omenila sem že, da sama nisem imela tolikšnega vpogleda v to, kaj je diskriminacija, in zato sem mislila, da se mi je zgodila velika krivica. V sedanjem času ravnam drugače. Delam v organizaciji za strojem in sem edina ženska, ki to delo opravlja, saj so na tem delovnem mestu zaposleni večinoma moški. Zanimalo me je, koliko sem za to delo plačana sama in koliko so plačani moški kolegi, saj sem želela preveriti, ali imam enake pravice in standarde. Na tem delovnem mestu sem se hitro uvedla in delo tudi dobro in kvalitetno opravljam. Ugotovila pa sem, da sem za to

delo kot ženska plačana manj. V tem primeru sem se zavedala, da gre za diskriminacijo med spoloma na delovnem mestu, in sicer pri opravljanju istega dela. Imela sem pogovor z direktorjem in dala jasno vedeti, da to kar delajo, ni prav in da se bom obrnila na Inšpektorat Republike Slovenije za delo ter na Zagovornika za načelo enakosti, saj so mi s tem kršene določene pravice. Tako sem se spomnila na moje prejšnje delo, ko mi je bila odvzeta pravica za napredovanje. Ko je sam direktor videl, da nekaj znanja pa le imam, so mi povečali plačo. Ko pa sem zanosila, so mi hoteli zopet plačo zmanjšati. Od tega nisem odstopala, saj sem jim povedala, da nisem bolna, ampak noseča in imam enake pravice kot vsi ostali, le da bom začasno opravljala delo, ki ne bo ogrožalo mojega in otrokovega zdravja. Povedala sem tudi, da bom, če bo potrebno, prišla z zastopnikom in bodo plačali globe, ki pa niso majhne, če se dejstva, ki sem jih navedla, izkažejo za resnična.

Delodajalec mora zagotoviti enako obravnavo ne glede na vse: narodnost, spol, postati starš, vera, v kakšnem statusu živiš, invalidnost in podobno. Nobenega razloga ne bi smelo biti, da te manj plačajo, celo dajo na drugo delovno mesto ali celo dajo odpoved. Takšna je politika še vedno v zasebnih organizacijah, da se moškemu še vedno izplačuje večje plačilo kot ženskam za isto opravljanje dela. Vse to se dogaja in ljudje so premalo osveščeni glede tega, zato si nekateri dopustijo, da z zaposlenimi delajo, kot mislijo oni, da je za njih prav in da s tem nič ne kršijo. Če jim pa daš jasno vedeti, da poznaš svoje pravice, pa stopijo korak nazaj ne glede na to, na kakšnem položaju so.

Povzela sem svojo izkušnjo, ko sem bila diskriminirana v napredovanju in plačilu za delovno mesto, ki ga opravljajo moški in ženske, pri tem pa se delajo razlike. Četudi smo v državi in živimo v družbi, v kateri smo si ženske izborile za pravice, še ne pomeni, da smo obravnavane isto kot moški.

To se še vedno prevečkrat dogaja in sama sem mnenja, da bi se morali istastvar, isto delo ali izobrazba obravnavati enakovredno. Velikokrat je težava pri ženski, ko zanosi in izgubi službo ali jo obravnavajo drugače. Sama težko razumem, zakaj se to še vedno dogaja.

Enakovrednost žensk v znanosti je bila v preteklosti prisotna, saj jih niso enačili enakovredno in zato so se morale boriti za pravico do volitev ali za pravico za delo, ki bi ga želele opravljati. V Sloveniji si prizadevajo, da bi se položaj žensk izboljšal v zadnjih desetletjih, sploh kadar govorimo o znanosti. Cilj naj bi bil spodbujanje ženske populacije, da ima enake pravice in možnosti pri razvoju kariere in življenjskem standardu.

Moje vprašanje pa se glasi: ali si res prizadevamo v tej smeri ali je to samo napisano na papirju?

Ne razumem določenih oseb, bodisi moških bodisi žensk, da imajo tako razmišljanje glede določenih stvari, npr. glede nosečnosti in opravljanja dela. Če ne bi ženske rojevale, kako bi bilo za življenje, delovno silo in celoten razvoj. Moje mnenje glede tega je dokaj kritično, saj v določenih pogledih nismo enakopravni in se mora ženska populacija mora še vedno boriti za določene pravice. Naj omenim samo še dejstvo, da so v določenih državah ženske še vedno ničvredne. Kam vse to vodi, bi lahko razpravljali, pa ne bi prišli do zaključka. Rešitev je, da se ljudje zavedamo svojih vrednot, spoštovanja do sebe in zagovarjamo, kar mislimo, da je prav, in ne pustimo, da nekdo dela, kar hoče, tudi če smo drugačni. Imamo vire in zakonodajo, da nas ščiti, da imamo enake pravice in nismo diskriminirani, ker je to v končni fazi tudi prepovedano.

»Biti drugačen – pomeni, da se ne bojiš biti takšen, kot si.« (vir: pozitivnamisel.com)

Slika 1: Korak naprej (vir: WordPress.com ,2022)

NELI BLAGOTINŠEK

V seminarski nalogi analiziramo raznolikost v podjetjih in organizacijah ter primer spoštovanja drugačnosti v praksi v teh organizacijah. Demografske spremembe (večja mobilnost, staranje prebivalstva, migracije ...), nihanje razmer na trgu ter dejavniki globalizacije prispevajo k vse večji raznolikosti delovne sile znotraj organizacij in na trgu dela. Obstaja velika verjetnost, da se na delovnem mestu srečujejo zaposleni z različnimi potrebami, vrednotami, motivacijo, z različnim prispevkom ter načinom vzpostavljanja odnosov. Raznolikost je več kot posameznikov spol, starost ali rasa. V njej se zrcali izkušnja celotnega človeštva. Predstavlja vse ljudi, iz različnih okolij, z različnimi pogledi (Listina raznolikosti Slovenije, 2022).

Raznolikost, vključenost in enakost od nekdaj predstavljajo vir napredka in razvoja pravičnejše družbe. Odpirajo način razmišljanja, ki resnično prispeva k trajnim rešitvam organizacij. V zadnjih desetletjih so se evropska podjetja soočila z večjim številom zaposlenih žensk, pripadnikov manjšin, migrantov, starejših ljudi in različnih narodnosti. Postopoma je spreminjajoča se sestava delovne sile postajala očitna tudi na najvišjih ravneh menedžmenta.

Še vedno pa se mnoga podjetja sprašujejo: »Zakaj bi se morali mi obremenjevati z raznolikostjo?« Običajen odgovor je, da ni prav diskriminirati tako s pravnega kot moralnega vidika (Listina raznolikosti Slovenije, 2022).

Danes pa večji pomen dobiva drug pomislek: bolj raznolika delovna sila lahko poveča učinkovitost podjetja in doseganje ciljev. Dviguje moralo, prinaša boljši dostop do določenih segmentov trga in povečuje produktivnost. (Keil in drugi, 2007)

Skladna politika raznolikosti bo ustvarila vključujoče okolje in vsem zaposlenim dala možnost, da se počutijo vključeni, spoštovani in cenjeni. To pomeni, da se politika upravljanja s človeškimi viri osredotoča na prepoznavanje in spoštovanje posameznikovih spretnosti in ne na posameznikove značilnosti, ki so lahko razlog za diskriminacijo. Direktive EU-ja o nediskriminaciji prepoznajo šest razlogov za zaščito, kar pomeni šest individualnih značilnosti, na katerih ne sme temeljiti različnost obravnave: spol, spolna usmerjenost, invalidnosti, starost, veroizpoved ali prepričanja, rasno ali etnično poreklo (Listina raznolikosti Slovenije, 2022).

Pri tem naletimo na pojem upravljanja raznolikosti. Upravljanje raznolikosti je aktivno in zavestno razvijanje v prihodnost usmerjenih strateških, komunikacijskih in menedžerskih procesov sprejemanja in uporabe razlik ter podobnosti kot potencialov, ki prinašajo dodano vrednost. (Keil in drugi, 2007)

Cilji politike raznolikosti so investiranje v zaposlene in enake možnosti, preprečevanje diskriminacije, prilagajanje na demografske spremembe, preprečevanja izpada znanja, maksimiziranje potencialov in promoviranje raznolikosti kot prednosti, ki prispeva k individualnemu in organizacijskemu uspehu. (Greif, 2009)

Upravljanje raznolikosti (kot sredstvo ali upravljavsko orodje) je način vodenja organizacij. Temelji na spoznanju, da raznolikost odpira alternativne načine razumevanja in ravnanja, ki pripomorejo k izboljšanju klime in odnosov v delovnem okolju, zdravja in varnosti delavcev,

boljšim poslovnim rezultatom ter ugledu organizacij. Spodbuja ustvarjanje okolja, v katerem se vsakdo počuti koristnega in sprejetega. (Keil in drugi, 2007).

Zato obstajajo Listine raznolikosti, s katerimi se organizacija zaveže, da bo spoštovala raznolikost in vedno preprečevala diskriminacijo katerega koli posameznika v organizaciji, ne glede na njegove osebne značilnosti. Prva Listina raznolikosti je nastala na pobudo podjetij v Franciji leta 2004. Danes na evropski in nacionalni ravni združujejo podjetja, NVO-je in javne institucije, ki prepoznavajo, sprejemajo, spoštujejo in vključujejo raznolikost kot potencial, ki predstavlja orodje inovativnosti za trajne rešitve organizacij. Trenutno je nacionalne Listine raznolikosti vzpostavilo 26 evropskih držav. V letu 2017 se je pod okriljem Francoske istine in Evropske platforme vzpostavila tudi slovenska (Listina raznolikosti Slovenije, 2022).

LITERATURA IN VIRI

Greif, T. 2009. Upravljanje raznolikosti v zaposlovanju – Smernice za delodajalce in sindikate. Ljubljana: Društvo ŠKUC

Keil, M, B. Amersh, S. Holmes, H. Jablonski, E. Lüthi, K. Matoba, A. Plett in K. von Unruh. 2007. Priročnik za usposabljanje za upravljanje raznolikosti. Mednarodno združenje za upravljanje raznolikosti. EU. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=1474&langId=sl>.

Listina raznolikosti Slovenije. 2022. <https://www.raznolikost.eu/o-nas/>. Dostopno 19. 12. 2022.

DISKRIMINACIJA OSEB Z IZKUŠNJO SPOLNEGA NASILJA, SPOLNE ZLORABE

.....

08

NINA NACEV

DISKRIMINACIJA DO ŽRTEV SPOLNEGA NASILJA

Spolni napad je resna in travmatična izkušnja, ki ima lahko za žrtev dolgotrajne posledice. Pomembno se je zavedati, da žrtve spolnega napada niso krive za kaznivo dejanje, ki je bilo storjeno nad njimi, in da jih zaradi tega ne bi smeli obravnavati nepravilno ali diskriminatorno. Na žalost se žrtve spolnega napada pogosto soočajo z diskriminacijo in stigmo, zaradi česar težko poiščejo podporo in pomoč, ki jo potrebujejo. To lahko še posebej velja za žrtve, ki jim okolica ne verjame ali jih ne obravnava sočutno in spoštljivo.

Žrtve spolnega napada se lahko borijo z občutki sramu, krivde in samoobtoževanja, zaradi česar težko poiščejo pomoč. Lahko se tudi bojijo maščevanja ali tega, da bi jih drugi obsojali. To lahko vodi v krog izolacije in trpljenja, zaradi česar si lahko še težje opomorejo od travme zaradi napada.

Pomembno je ustvariti podporno in vključujoče okolje za žrtve spolnega napada ter jim zagotoviti sredstva in podporo, ki jo potrebujejo, da se pozdravijo in napredujejo. To lahko vključuje zagotavljanje dostopa do svetovanja, pravne pomoči in drugih virov, ki jim lahko pomagajo pri soočanju s posledicami napada. Prav tako je pomembno izobraževati skupnost o spolnem napadu in si prizadevati za njegovo preprečitev. Z ustvarjanjem kulture spoštovanja in soglasja lahko zmanjšamo število spolnih napadov in podpremo tiste, ki jih je to prizadelo.

Obstajajo številne neprimerne reakcije, ki jih ima lahko nekdo, ko izve, da je bil nekdo, ki ga pozna, spolno zlorabljen. Te reakcije so lahko škodljive za žrtev in jo lahko dodatno travmatizirajo. Nekateri primeri neustreznih reakcij so:

Obtoževanje žrtve: to vključuje obtoževanje preživelega za napad ali namigovanje, da bi ga lahko preprečili. To ni le boleče, ampak odgovornost nalaga tudi preživelemu in ne storilcu.

Postavljanje neprimernih ali vsiljivih vprašanj: ni primerno, da žrtve sprašujete o podrobnostih o napadu ali da brskate po njihovih osebnih izkušnjah. Pomembno je spoštovati meje in zasebnost preživelega.

Zavrnitev občutkov preživelega: ni primerno zmanjšati izkušenj preživelega ali zavreči njegovih občutkov kot pretirane reakcije. Pomembno je, da potrdimo čustva in izkušnje preživelega.

Pritisk na preživelo, naj ukrepa: ni primerno pritiskati na preživelo, naj prijavi napad ali sprejme kakršen koli drug poseben ukrep. Pomembno je spoštovati odločitve preživelega in ga podpirati pri kakršnih koli dejanjih, za katera se počuti udobno. Pomembno si je zapomniti, da morajo biti občutki in potrebe preživelega na prvem mestu.

Menim, da se moramo o spolnem nasilju več pogovarjati in ozaveščati posameznike, kako reagirati, ko in če pride do soočanja s posameznikom, ki je preživel to izkušnjo, saj je vsaka reakcija zelo pomembna za žrtvino pot do okrevanja.

DISKRIMINACIJA ODVISNIKOV

09

MARKO STARC

IZZIVI NA PODROČJU REINTEGRACIJE BIVŠIH ODVISNIKOV OD PREPOVEDANIH DROG PO ZAKLJUČENEM ZDRAVLJENJU

Uživanje drog je v sodobni družbi globalni pojav, s katerim se soočajo skoraj vse svetovne države. Je pa tudi javni, družbeni, kulturni in politični pojav. Dandanes droge v širšem pomenu besede uživamo skoraj vsi: kava, cigareti, alkohol, pomirjevala ... Poznamo različne odvisnosti, ki jih kod družba sprejemamo: oo hrane, dela, adrenalina, računalniških iger do televizije ... Ne dojemamo jih kot družbeni problem, vsaj večina ne. Čisto drugače se v naši družbi gleda na odvisnost od nedovoljenih drog. Tako lahko v grobem trdimo, da čeprav zdravljenje različnih vrst odvisnosti poteka dokaj podobno, saj gre pri vseh za spremembo delovanja naših možganov, pa je družbeni odnos do njih zelo različen. In iz vsega naštetega lahko sklepamo, da je raven diskriminacije in stigmatizacije področja zasvojenosti od nedovoljenih drog še vedno zelo visoka.

Nedovoljene droge navadno definiramo kot družbeni problem ... Družbeni problem je tisto, kar ljudje razumemo kot družbeni problem, kar nam je predstavljeno kot družbeni problem, kar smo pripravljene sprejeti kot družbeni problem. Drugače, družbeni problemi so politično in socialno (medijsko) konstruirane naprave. In v zvezi s tem je dobro vedeti, da veliki družbeni problemi nikoli ne bodo definirani tako, da bi ogrožali najmočnejše skupine, ki so se zasidrale v središču družbe. (Rener v Flaker 2002, 6)

Vprašanje, ki si ga postavljam, se glasi: Kako pomembna je vloga družbene stigme in diskriminacije pri vzdrževanju abstinence in posledično uspešni reintegraciji bivšega odvisnika od prepovedanih drog do enakopravnega člana družbe. Kako vsa ta negativna družbena nastojenost vpliva na njegove notranje strahove, na motivacijo in nenazadnje na odnos njegove bližnje družine do njega pa tudi do okolice.

Zaključku terapevtske obravnave v komuni oziroma zdravljenju sledi eden najpomembnejših sestavnih delov trajne abstinence, to je reintegracija ali ponovno vključevanje bivših odvisnikov v družbo. Reintegracija nekdanjih uživalcev prepovedanih drog v družbo pomeni njihovo vključevanje na vseh ravneh in področjih družbe. Predvsem pa pomeni razvijanje socialnih veščin, spodbujanje izobraževanja in zaposlovanje. Pomeni tudi čim večjo stopnjo socialne participacije. Reintegracija pomeni tudi zmanjševanje, če ne že odpravo, socialnih vzrokov, ki so privedli do uživanja prepovedanih drog in posledično pogostokrat tudi socialne izključenosti. Zato je, po zaključku bivanja v komuni, zelo pomembno vzpostaviti nekakšne skupine za pomoč pri reintegraciji, kjer si lahko bivši odvisniki podelijo mnenja, se soočajo s težavami, si jih zaupajo, poizkušajo najti rešitve za nastale situacije. Skratka si medsebojno pomagajo in spodbujajo, vendar še vedno ob ustrezni strokovni pomoči.

»Reintegracija je opredeljena kot vsako posredovanje z namenom vključiti nekdanjega ali trenutnega problematičnega uživalca drog v skupnost. Pomeni omogočanje in pomoč posamezniku, ki je zaradi odvisnosti in s tem povezanim neustreznim življenjskim stilom pristal na robu družbe, da ponovno vzpostavi zdrave socialne odnose v družini in družbi ter si najde ustrezno zaposlitev oziroma nadaljuje šolanje.« (Hvala-Cerkovnik, 2008)

Po zaključenem zdravljenju v komuni oziroma že prej se pri mnogih odvisnikih pojavi vprašanje, kako naprej. In eno prvih in pomembnejših je tudi, kje stanovati po odhodu iz komune. Za tiste, ki že imajo svoje družine, odločitev največkrat ni težka, za ostale pa je odločitev lahko prelomna, kar se tiče spremembe življenjskega sloga. »Vračanje na prejšnji teritorij je za veliko odvisnikov težko, kar verjetno velja za vsakega abstinenta in povratnika v domači kraj. Pri tem je treba opozoriti na dva procesa: prvič, povratnik občuti stigmo močnejše, ker se hoče vrniti domov, za druge je zaznamovan in tuj ter hkrati domač; drugič, siceršnje praznine stikov, ki bi jo doživel, če bi bil v resnici odsoten, ne more upravičiti, zato je uživanje zanj tudi zdaj drama.« (Flaker 2002, 163–164) Stigma ne izgine po vzpostavitvi abstinence in vrnitvi v domače okolje, ampak je še vedno prisotna, kar dodatno otežuje in demontira bivšega odvisnika pri vzdrževanju abstinence. Zato je toliko pomembneje, da se zdravljeni užívalce po vrnitvi iz terapevtskih skupnosti nemudoma vključi v program reintegracije, ki bi jim pomagal prebroditi občutke stigme in omogočil lažjo ponovno vključitev v družbo.

»V sodobnem vsakdanjem jeziku stigma še vedno pomeni zaznamovanost, vendar ne nujno čisto telesu vidno, temveč bolj kot neki atribut nezaželenosti, zavrženosti. Stigma je interakcijski pojem in je posledica stereotipiziranja družbenih reakcij. Stigma namreč nastopi, ko nekdo ne izpolnjuje pričakovanj, ki jih do njega imamo, ko namreč ni tisto, kar se zanj predpostavlja, da je. Je oznaka, ki človeka razvrednoti.« (Flaker 2000, 45) Stigmatizacija pomeni vir ločenosti, razpoznavnosti od drugih s praviloma negativnim pripisom. Stigma označuje takšno posameznikovo lastnost, ki ga loči od večine skupnosti, tako da ima večina in hkrati tudi on sam to lastnost za odklonsko.

Po zaključku zdravljenja v terapevtski skupnosti in vrnitvi v isto ali drugo socialno okolje se bivši odvisnik največkrat počuti močnega in trdnega, premalokrat pa se zaveda, da je za družbo še vedno tisti, ki jemlje mamila. In prav na testu vsakodnevnega dokazovanja nove poti, ki si jo je bivši odvisnik izbral, včasih tudi po več let, pade marsikateri odvisnik, ki je bil na dobri poti k popolni ozdravitvi. V naši družbi še vedno velja stereotip odvisnika kot nekoga, ki je len in nasilen ter kriminallec – se pravi ne hodi v službo in se preživlja s kriminalnimi dejanji. Zato je, po zaključenem zdravljenju v komuni, zelo pomembna takojšnja vključitev v programe, nadaljnje izobraževanje ali iskanje zaposlitve ter skupine za bivše odvisnike. To je pomembno z vidika graditve novih socialnih mrež. Pa tudi z vidika motivacije, kajti če vključitve v socialno okolje ni na voljo takoj, motivacija upade in marsikdo ponovno zapade v odvisnost.

Flaker pove, da je stigmatizirajoč in socialno izključujoč odnos za odvisnike povsem sprejemljiv in normalen pojav. (Flaker, 2002, 57). Vendar ko odvisnik enkrat abstiniira, pa zna biti tak odnos do njih zelo obremenjujoč in marsikdaj vodi nazaj v drogiranje. Kajti za to, da bivši odvisnik zdrži pritisk stigme na raznih področjih, je potrebno marsikaj. In zato je treba v prvi vrsti v programe vključevati tudi starše ali svojce ter kolikor lahko tudi lokalne skupnosti. Odnos staršev do drog, tudi ali pa predvsem do alkohola, je eden najpomembnejših dejavnikov odnosa do drog pri otrocih. Zato je pri zmanjševanju stigme odvisnika zelo pomembno obveščanje in ozaveščanje širše populacije ljudi.

Kar se tiče stigme, velja poudariti tudi to, da ja stigma nalezljiva. Če je posameznik z nekom, ki je stigmatiziran, pomeni, da se bo del stigme prenesel tudi nanj. Večina ljudi se zaradi tega stigmatiziranih ljudi izogiba in nočejo imeti opravka z njimi. Družba pa največkrat od stigmatiziranega prepričuje, da se bo počutil bolje v okolju, kjer so ljudje, ki so mu podobni. S tem ga družba vse bolj potiska na njeno obrobje, kar vodi v nadaljnje propadanje posameznika.

VIRI:

Flaker, Vito. 2002. Živeti s heroinom I: Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji. Ljubljana: Založba /*cf.

Flaker, Vito. 2000. Delo in stigma: socialna posledica uživanja heroina. Odvisnosti 1.

Hvala-Cerkovnik, Mojca. 2008. Pomen in specifika socialne reintegracija spolno zlorabljenih uživalk prepovedanih drog. Magistrsko delo. Fakulteta za družbene vede.

DISKRIMINACIJA DRUŽIN

10

LIDIJA PAUREVIĆ

DRUŽINE – DRUGAČNOST IN DISKRIMINACIJA

1. Družina

Po definiciji je družina skupnost članov, ki jih vežejo bivanjske, prijateljske in sorodstvene vezi. Večini posameznikov pomeni družina najpomembnejšo skupnost, v katero so vključeni. Posamezniki v družini vidijo zatočišče, kamor se lahko zatečejo v težkih trenutkih in jim le-ta nudi varnost in oporo.

Tako kot so se skozi čas spreminjale in se spreminjajo vse stvari, so se spreminjale in se še spreminjajo tudi družine.

Še vedno ljudje ob omembi družine pomislijo na tradicionalno družino, ki jo sestavljajo oče, mati, otrok oziroma otroci. Včasih so le-te tudi prevladovale. Vendar pa se je v zadnjih letih in desetletjih povečalo tudi število družin, ki jih ne pojmujemo kot tradicionalne.

Zaradi ločitev se je povečalo število družin z ločenimi starši. Zaradi smrti in drugih okoliščin je več enostarševskih družin. Naraščati je začelo število družin brez otrok, družin starejših in pa enočlanskih družin, če jih lahko med družine prištevamo. Prav tako pa se je povečalo število istospolnih družin.

V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na tri vrste družin, ki jih ne štejemo med tradicionalne, in sicer:

- družine z ločenimi starši,
- enostarševske družine,
- istospolne družine.

1.1 Družine z ločenimi starši

Med družine z ločenimi starši štejemo družine, kjer je prišlo do razveze zakonske zveze, vendar pa starša še naprej opravljata vlogo očeta in matere. Otroci imajo še naprej oba starša, kljub temu, da ne živijo več skupaj.

Po podatkih statističnega urada se tretjina zakonskih zvez konča z ločitvijo.

Le-ta pusti posledice tako na starših kot na otrocih. Ponavadi je veljalo prepričanje, da se ljudje ločijo zaradi konfliktnih situacij, ki jih imajo med seboj, zaradi slabe komunikacije oziroma odsotnosti le-te, ločitev nastopi zaradi nesodelovanja. V nekaterih družinah pa nastopi ločitev zaradi nerazumevanja in različnega življenjskega sloga partnerjev. Ločitev, če ni civilizirana in sporazumna, v veliki meri vpliva na otroka, ki je prav tako močno vpleten v postopek ločitve. Ob vseh svojih težavah starši pogosto nanj pozabijo, kar lahko privede do tega, da je otrok zmeden, ne ve, kaj se dogaja (velja predvsem pri predšolskih otrocih), vendar pa občuti strah, napetost in nelagodje.

1.2. Enostarševske družine

Sem sodijo družine, katerega lik enega od staršev ni prisoten. Ponavadi je to lik očeta. V primeru, ko lik enega od staršev manjka, ponavadi prisotni starš prevzame obe vlogi. Težave enostarševskih družin so predvsem finančne narave in velikokrat živijo v težjih socialnih razmerah. Delež takšnih družin se je začel povečevati v 70. letih. V Sloveniji po podatkih Statističnega urada v letu 2012 živi kar četrtnina takih družin.

1.3 Istospolne družine

Istospolne družine so družine, kjer sta partnerja istega spola in se odločita imeti otroka s pomočjo umetne oploditve ali posvojitve. Od leta 2006 je v Sloveniji mogoča registracija istospolne skupnosti. To ni poroka in tudi istospolne družine niso izenačene oziroma enakovredne heteroseksualnim družinam.

2. Razlike med družinami, drugačnost in diskriminacija

Medtem ko so včasih veljale za nesprejemljive enostarševske družine, danes največji tabu predstavljajo istospolne družine. Zaradi neznanja in predsodkov se nekateri še vedno sprašujejo, ali lahko istospolni pari enakovredno vzgajajo otroke in da le-ti ne postanejo istospolno usmerjeni. Ti otroci so postavljeni v vlogo žrtve, kar je diskriminatorno do istospolnih družin. Predvsem velja prepričanje, da naj bi ti otroci imeli težave pri oblikovanju svoje spolne identitete, da jih bodo starši vzgojili v istospolno usmerjene, ter da bodo diskriminirani s strani okolja. Ironično pa je, da so diskriminirani ravno s strani okolja, ki se po svojem prepričanju bori za njihove pravice.

Za enostarševske družine velja prepričanje, da so nepopolne družine in da otrok v taki družini ne bo v celoti vzgojen. Kar naj bi preprosto pomenilo, da take družine vzgajajo nepopolne otroke. Tudi taki otroci so pogosto stigmatizirani s strani okolja, saj večina ljudi še vedno misli, da so otroci, ki živijo v taki družini, prikrajšani za enega od staršev in da to na njih pušča nepopravljive posledice.

Za družine, v katerih partnerja ne živita skupaj, oziroma za ločene družine velja, da naj bi se starša prepirala, si »nagajala« in preko otrok reševala svoje frustracije in nezadovoljstvo. Še vedno nekako velja, da je bolje, da partnerja kljub nesporazumom ostaneta skupaj zavoljo otrok.

Tako kot so danes obravnavane istospolne družine, so bile včasih obravnavane ločene in enostarševske družine. Te družine so bile nekaj drugačnega, nekaj sramotnega za družino. Prevladovalo je namreč mnenje, da je zakonska zveza večna in da je ločitev sramotna. Prav tako, kot je bila za družino sramota mati samohranilka. Kljub različnim predsodkom sta danes ti dve vrsti družine v družbi bolj sprejeti, medtem ko je življenje istospolnih družin še vedno nesprejemljivo.

3. Zaključek

Danes še vedno prevladuje mnenje, da je edina prava družina tradicionalna družina. Kar je še bolj sporno, je dejstvo, da je to po mnenju nekaterih tudi edina sprejemljiva družina. To se dogaja predvsem zaradi neznanja in nerazumevanja ter ničelne tolerance do drugače mislečih.

Vendar pa je na drugi strani vse več ljudi, ki take družine sprejemajo in se jim njihov način življenja ne zdi sporen. Tako kot tradicionalne družine so tudi vse zgoraj naštetih ne-tradicionalne družine konec koncev le družine. Kar zadeva mnenja o netradicionalnih družinah, so ta še vedno polna predsodkov in nič ne kaže, da bi bilo kmalu bolje. Predvsem se mi zdi sporno dejstvo, da bi ljudje, posamezniki odločali o življenju in sreči drugih ljudi ter njihovi izbiri. Še bolj zaskrbljujoče pa je dejstvo, da smo kot družba še vedno bolj tolerantni do tradicionalnih družin, v katerih prevladujeta nasilje in alkohol, kot do netradicionalnih družin.

Kot sem zapisala že v uvodu, je družina skupnost članov, ki jih vežejo bivanjske, prijateljske in sorodstvene vezi.

Izrednega pomena je, da se otroci v družini počutijo varne in sprejete ter da dobijo oporo in podporo, kadar jo potrebujejo. In glede na to, da je bistvo družine nudenje opore in varnega zatočišča, menim, da ni pomembno, kdo so člani družine, temveč kakšni so odnosi med njimi, njihova sreča in zadovoljstvo. Le v primeru sreče in zadovoljstva staršev bodo v takih družinah srečni in zadovoljni tudi otroci.

4. Viri in literatura

- Družine po številu otrok in tipu družine, statistične regije ...

<https://podatki.gov.si>

- Družinski zakonik

<http://www.pisrhttp://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556s.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>

- Republika Slovenija. GOV.SI.

<https://www.gov.si/teme/partnerska-zveza/>

- Zaviršek D. 2009. »Med krvjo in skrbjo: Socialno starševstvo kot širitev koncepta starševstva v današnjem svetu.« Socialno delo. 48 (1-3), 3-16.

RAZMIŠLJANJA O DRUGAČNOSTI IN DISKRIMINACIJI

.....

11

NINA MAJNIK

Zaposlena sem v vrtcu kot vzgojiteljica – pomočnica vzgojiteljice predšolskih otrok. Pri svojem delu se velikokrat srečujem z družinami, ki so diskriminirane zaradi svoje, lahko bi rekla, t. i. drugačnosti. Največkrat je ta položaj drugačna narodnost ali pa slabši socialni status staršev. Ta se največkrat kaže med odnosi s starši na skupnih druženjih ali roditeljskih sestankih, na katerih je prisotna večina staršev. Otroci v predšolskem obdobju so zelo odprte osebe in še nimajo tako izdelanih okvirjev, ne sodijo, kdo je OK in kdo ne, tako da diskriminacije med otroki ne opažam v veliki meri, čeprav je prisotna. Bi pa želela poudariti, da se vzgojiteljice resnično trudimo, da bi bili ti otroci sprejeti in enakopravni ostalim.

Pred leti sem imela v oddelku dečka, ki je prihajal iz Bosne. Starši po nekaj letih bivanja v Sloveniji še vedno niso znali ali pa niso želeli govoriti slovenskega jezika, kar je ostale starše v njegovi skupini zelo motilo. Prav tako je bil socialni status te družine nizek, tako s finančnega položaja kot same izobrazbe staršev. In deček je veljal za vzgojno zelo zahtevnega. Kar pomeni, da je bil v očeh staršev krivec za vse. Ta deček je v naš vrtec hodil že tri leta, preden je prišel k meni/nama s sodelavko v oddelek. S sodelavko sva dobili celo skupino otrok, starih od 4 do 5 let od druge vzgojiteljice, s katero polovica staršev naj ne bi bila zadovoljna. Glede na slišano letos pri predmetu Participacija in pomoč v skupnosti sem žal prišla do zaključka, da je v tem primeru vzgojiteljica izvajala sistemski rasizem nad nekaj otroki, katerih starši niso bili slovenske narodnosti.

V tej skupini ni bilo povezanosti ne s strani otrok kot tudi ne s strani staršev. Vladala sta dva pola, en pol je bil sestavljen iz tujcev in drugi pol so sestavljali slovenski starši, ki bi ga lahko opredelila kot beli privilegij.

Kaj hitro sva opazili, da je ta deček kot črna ovca. Za vse je bil kriv, če je bil v vrtcu ali ne. Prav tako sva to opazili s strani staršev na govorilnih urah, ki so nama razlagali, kako tepe njihovega otroka, čeprav sva vedeli, da se otroci ne igrajo skupaj in imajo zelo malo skupnih interakcij.

Naj opišem nekaj situacij, pri katerih sem opazila elemente diskriminacije, rasizma, nesprejemanja. Na začetku vsakega vrtčevskega leta morajo starši na roditeljskem sestanku izpolniti kar nekaj obrazcev, soglasij, itd. ... Oče tega dečka ni razumel ničesar in je potreboval pomoč pri izpolnjevanju. Medtem ko sem sprejemala ostale starše, sem opazila poglede že prisotnih staršev, ko so opazovali tega očeta. V njihovih pogledih je bilo začititi prezir. Teh pogledov se še danes v živo spominjam. Očetu ni pomagal nihče. Ko sem sprejela vse starše, sem pristopila in mu pomagala pri izpolnjevanju. Prav tako se je diskriminacija kazala med skupnimi druženji s starši, katerih se starša sprva nista želela udeleževati, ker jima je bilo zelo neprijetno, saj sta se čutila nesprejeta – takosama kot njun otrok. Prav tako nista imela dobrih izkušenj s prejšnjo vzgojiteljico in se na podlagi prejšnjih izkušenj nista želela udeleževati tovrstnih druženj. S sodelavko sva ju celo leto spodbujali, naj prideta s sinom. Zavedali sva se, da se bodo na ta način začeli slej ko prej povezovati z ostalimi starši in otroki. Socialni odnosi so, za nas ljudi, zelo pomembni. Po štirih letih vrtca sta starša zbrala pogum in prišla s sinom na druženje, kjer smo izdelovali novoletne okraske. To »prvo« druženje je bilo zelo težko tako za njih kot za naju s sodelavko. Sprva noben starš ni želel sesti poleg njih za mizo, zato sva se jim pridružili midve. Na ta način sta pristopila še dva starša in tako se je krog širil. Ko pomislim nazaj, so ostali starši, t. i. drugi pol, potrebovali zares dolgo časa, da so to družino sprejeli

medse. Vendar je bilo nekaj najlepšega opazovati, kako sta se počasi oba pola staršev povezovala med seboj in si nudila pomoč, ko je bila ta potrebna. Na to sva s sodelavko zares ponosni še danes.

S sodelavko sva vključili tudi svetovalno delavko, s katero smo organizirale tematski sestanek na temo »Drugačnost je OK«. Tematski sestanek je bil pomemben predvsem s tega vidika, da so se začeli starši med seboj poslušati. Naš cilj je bil, da jim ponudimo prostor, kjer sta bili obe strani slišani. Imele smo občutek, da so se starši tisto popoldne »začutili«, da lahko delujejo kot celota kljub vsej različnosti. Zanimivo mi je bilo, da so se zavedali pojma diskriminacije in njenega pomena – istočasno so bili proti njej in jo hkrati izvajali v resničnem življenju. Spomnim se tiste tišine, ki je sledila. Od tistega srečanja je bil viden napredek v odnosu med starši in otroki.

Skozi vrsto pogovorov s starši, tako individualnimi kot skupinskimi, smo počasi izrinili ta dva pola v to, da so se začeli tako otroci kot starši med seboj povezovati. Te skupine se bom spominjala vse življenje. Lahko bi rekla, da je bila ta izkušnja nekaj, česar ne moreš verjeti, dokler je ne doživiš. Med temi 24 otroki so bile tri vrste vere in vsaj toliko različnih kultur, štiri različne narodnosti in štirje otroci s posebnimi potrebami. Prvo leto sem hodila domov povsem izčrpana, ampak na koncu je bila to moja najljubša generacija oz. skupina otrok. Še danes se spomnim vsakega od njih in ko jih srečam na ulici, se objamemo. Res sem ponosna na to, kaj sva s sodelavko uspeli doseči.

In nikoli, res, nikoli ne bom pozabila mame dotičnega dečka, ko je prvi dan prišla ponj in mi segla v roko s solznimi očmi in se mi zahvalila, ker nisem imela besed čez njenega otroka. Povedala mi je, da v treh letih, odkar je deček v vrtcu, ni doživela, da bi ji vzgojiteljica rekla, da je bilo vse ok. In takšni trenutki so vredni mojega, našega dela.

ELONA MAVRIQI

Predsodek se vedno zgodi na podlagi nečesa. Pa naj bo to iz preteklih izkušenj, anekdot drugih oseb ali predispozicij določene družbene skupine, rasne skupine ali spola. Kot primer lahko navedem: »Italijani imajo radi pico.« Seveda to ne velja za popolnoma vse osebe, saj vsepovsod obstajajo posebnosti in deviacije. Vsak človek je drugačen in po svoje unikatni. Diskriminacija se mnogokrat zgodi zaradi predsodkov, kar pa je popolnoma naraven pojav in tendenca ljudi, saj nam je v naravi – tako smo se tudi razvili, in sicer da se učimo iz preteklosti in poslušamo mnenja bližnjih iz razloga osebne in skupinske previdnosti ter boljšega sprejemanja odločitev. Skeptičnost in previdnost sta povsem običajna pojava pri ljudeh. Slednje lahko opazimo tudi pri živalih. Če pride nova oseba v skupino amazonskega plemena, bodo domačini nanjo najprej usmerili svoje sulice in se previdno približevali – sploh če je oseba drugačne rase. Novost lahko prinese nevarnost. Bela rasa je za njih zelo drugačna in zato nenavadna. Določena mera strahu in previdnosti je nujna za uspešno preživetje in razvoj družbe. Seveda pa ni prav, da neko osebo popolnoma diskriminiramo, sodimo in ji ne damo možnosti zaradi vnaprej sprejetih domnev o njej. Tudi amazonsko pleme čez nekaj časa sprejme tisto osebo medse, če ta pokaže, da ni nevarna in da ji lahko zaupajo.

Takšno obnašanje je manj smiselno v današnjem svetu. Ampak tudi v moderni civilizaciji večina ljudi ne bo kar tako sprejela nove osebe v svoj krog prijateljev (lahko je morilec, psihopat ali karkoli, kar bi lahko bilo nevarno ali odvrtačo). Tako si mora vsako bitje na nek način izboriti zaupanje in sprejemanje v družbi. Vsaka oseba ima svojo pravico, da spušča v svoje življenje tiste ljudi, ki jih želi. To je lahko težavno v mestih, kjer živi veliko različnih pripadnikov skupaj. Ljudje smo še vedno prvinska in nagonska bitja. Mnogi so deležni krivic. Lahko je v osebni življenju, lahko je v poslovnem življenju. Pripadnik romske skupnosti bo pri nas veliko težje dobil zaposlitev kot pa etnični Slovenec. Pa čeprav je lahko ta Rom odličen delavec, se bo srečal z veliko skepticizma. Delodajalec se bo spomnil na svoje pretekle izkušnje, opazovanje splošne romske skupnosti, za katere velja, da ne delajo trdo in da niso poštene. Sem pa podpornica tega, da ima vsak delodajalec pravico, da se sam odloča o tem, koga bo zaposlil, saj je v tej poziciji v podjetju ali organizaciji in ima odgovornost, da sestavi čim boljšo ekipo za doseg nekega cilja. Tako nanj pade prosta presoja. Jaz bi v takem primeru dala enako možnost vsem osebam. Knjige se težko sodi po platnicah. Za to je potrebna oseba z dobrim smislom za karakterno presojo.

Diskriminacija je sinonim za sovraštvo. Sovraštvo izvira predvsem iz strahu. Zakaj so pripadniki manjšin deležni toliko sovraštva v državah, v katerih prebivajo? Zaradi občutka ogroženosti prvotnih prebivalcev. S tem je že nekaj let veliko težav v Severni Evropi. Ne želijo si, da bi njihovo ljudstvo postalo manjšina v svoji državi in tako na nek način izgubilo svojo deželo, kulturo in navade. Ljudje smo ustvarjeni tako, da prepoznavamo obraze, ki so nam podobni. Podobni obrazi v naših možganih vzbudijo pozitivne občutke. Nevroni sporočajo, da smo na varnem. Obratno se zgodi, ko zagledamo obraze, ki so nam tuji. Ali zaslišimo tuji jezik. Ljudje smo teritorialna bitja. Ne želimo, da nas ogrožajo tuja »plemena«. Zgodovina Zemlje je prepita z osvajanjem novih dežel in vojskovanjem. Lahko bi rekli, da je to osrednja zgodba naše preteklosti. Konstantno se gradijo civilizacije, ki se kasneje širijo, tako da pobijejo ostale civilizacije in razširijo svoje. S tem kažejo svojo nadvlado in širijo svoj imperij. To je eden od sistemov narave, ki pravi, da le najmočnejši preživijo. To se dogaja tako dolgo, dokler

civilizacija ne propade ali pride neka močnejša civilizacija, ki jih uniči. Tako le tiste zmagovalne civilizacije širijo svojo kulturo, znanje, tehnološke napredke in svoje gene.

Genetska diskriminacija. Naši čuti zaznavajo tudi genetsko strukturo drugih oseb. in sicer če so geni močni ali šibki. To je najbolj razvidno z našimi očmi. Najboljši pokazatelji so obrazni razvoj, višina, fizična moč. Slabo razvite te 3 karakteristike so dober pokazatelj šibkih in inferiornih genov, gledano iz strogo biološke perspektive. Simetrični obrazi signalizirajo pravičen razvoj. Ob pogledu na te obraze čutimo pozitivne občutke in tem osebam pripisujemo višji status. Po opravljenih raziskavah naj bi bili direktorji na uspešnih podjetjih povprečno za okoli 5 cm višji od ostalih zaposlenih. Komplikacije v nosečnosti, slaba prehrana, prisotnost zdravil ali drog, okoljskih strupov in manj kvalitetni geni povzročijo spremembe v razvoju otroka. Višja je dovzetnost za bolezni. Alergije v otroštvu povzročijo specifične obrazne poteze, ki devirirajo od normalnega razvoja obrazne strukture. To je eden od večjih podzavestnih signalov, da ta oseba prenaša šibke gene. To pomeni tudi nižjo ali nepravilno vsebnost moških ali ženskih hormonov, torej substance, ki se prenašajo po krvi in vzpodbujajo naše celice k določenim dejanjem (ženski ali moški fizični izraz, obnašanje in razmišljanje). To je vse iz evlucijskih razlogov. Evlucija nam je dala sposobnost, da podzavestno vemo, kdo ima višje število spolnih hormonov in kdo nižje. Seveda pa so spolni hormoni sploh odgovorni za našo sposobnost razmnoževanja. Tako si bomo spolne partnerje iskali glede na te karakteristike. Oseba s šibkejšimi geni, slabim zdravjem in nizkim nivojem hormonov, ki bi izražali njeno spolnost, bo z več težavami pridobila spolnega partnerja. Te karakteristike človeški možgani prepoznajo v manj kot sekundi. (dimorfizem). Wikipedija pravi: »Spolna dvoličnost ali s tujko spolni dimorfizem je pojav, da se predstavniki moškega in ženskega spola neke vrste dosledno razlikujejo med seboj po telesni zgradbi ali drugih znakih, kot odraz različne vloge spolov pri spolnem razmnoževanju.« Temu lahko rečemo neke vrste spolno-genetska diskriminacija. Ponovno z razlogom, da se širijo le najbolj zdrave celice.

Takšne diskriminacije so mnogokrat deležni tudi pripadniki različnih etničnih skupin. V očeh ženskega spola so mnogokrat pripadniki določene rase videni kot primernejši za partnerstva. Evropejci imajo močnejše obrazne poteze in so v povprečju višji (še posebej v severnejših predelih Evrope) kot njihovi prijatelji iz azijskih, latino-ameriških in afriških držav. Študije kažejo, da imajo še posebej moški vzhodnoazijskih držav in Indije manjše možnosti za pridobitev naklonjenosti nasprotujočega spola v primerjavi z ostalimi. Moški v Aziji so v povprečju mnogi nižji (okoli 160–170 cm v večini Azije. Moški v Laosu so povprečno visoki 155 cm). Višina je znak dominancje in moči. Azijci prav tako kažejo nižje stopnje obraznega spolnega dimorfizma. V Indiji se dogajajo tako imenovane »breeding parties« ali »oploditvene zabave«, ki se organizirajo z namenom, da se Indijke oplodi s semenom belskega moškega, saj je želja po belih otrocih pri indijskih ženskah tako velika. V državah Južne Amerike in Azije je bela polt videna kot statusni simbol in privlačna, željena karakteristika. Zelo velik je trg raznih lepotnih pripomočkov in krem za beljenje kože. Temu bi lahko spet rekli neke vrste rasna diskriminacija. Evropejci imajo v teh deželah mnogo večje zaposlitvene možnosti, pa čeprav ne kažejo zadostnega znanja. Mnogo anekdot govori o tem, da zaposlijo kogarkoli, le da je Evropejec. Podjetja najemajo Evropejca kot model, da pozira v fotografijah za predstavitev podjetja. Tako se pokažejo javnosti v boljši luči. Nekateri etnični priseljenci v državah zahodnega sveta se pritožujejo nad težavnostjo pri iskanju romantičnih zvez. Tudi ženske iz njihove etnične

skupine raje izbirajo ostale pripadnike. Stopnja osamljenosti in samomorov azijskih moških v Evropi in Ameriki je na alarmantnih nivojih. Obsedenost azijske družbe z evrocentričnimi potezami se kaže še posebej v njihovi »anime« kulturi. To so risanke, ki so vedno upodabljale like z evrocentričnimi potezami, ki pa živijo na Japonskem in govorijo v japonščini. Takšen je tudi film iz leta 1971 z naslovom »Death in Venice«, v katerem igra igralec Bjorn Johan Andresen. Na Japonskem je bil pravi fenomen. Japonci so bili tako navdušeni nad izgledom tega igralca, da je tam postal zvezda, začeli so ga upodabljati na mnogih risbah in postal je inspiracija za današnji tipični videz japonskih anime risank.

To so nekateri od primerov družbene etnične in genetske diskriminacije ali celo rasizma, ki pa je lahko pozitiven ali negativen – oziroma pozitiven za eno skupino in negativen za drugo. Je pa to diskriminacija, ki ne sloni na predsodkih ali sovraštvu, ampak na naši genetiki in obnašanju nevronov v naših možganih, čustvih in signaliziranju hormonov.

Viri in literatura:

Wikipedia. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Diskriminacija> (Dostopno:29.12.2022)

ITA VELIKONJA

V vsakdanjem življenju je drugačnost še vedno velik tabu, čeprav se o njej veliko govori. Ljudje si o drugačnosti ne želijo ali ne upajo govoriti. Nekateri so do nje odprti, drugi ne. Sama mislim, da se drugačnosti ne govori dovolj, glede na to, da je to že dokaj vsakdanje. Kaj bi ljudje sploh označili pod pojmom, da si drugačen. Vsak izmed nas ima svoj pogled na svet, svoje navade, lastnosti in želje. Danes si drugačen, če se po nečem razlikuješ od večine, bodisi je to drugačna glasba, stil, oblačenja, pobarvani lasje, veliki uhani. Toda zunanji videz ne definira osebe. Da bi lahko sodili, moramo počistiti najprej pred svojim pragom in se zavedati dejstva, da nihče ni popoln. Stvari so lepe, če so drugačne. Čudovito je odkriti, da niti dve celici, rastlini, človeka ali živali na svetu nista enaki. Če se ne skladaš z okolico in z ljudmi, si torej drugačen na negativen način. Vendar pa nekateri ljudje ne sprejemajo recimo revščine, ki je dandanes kar velik problem, s katerim se sooča veliko ljudi. Postavljeni so na dno družbe, saj ne dosegajo kriterijev te ozkogledne družbe. Velikost denarnice nam ne pove, kakšna je ta oseba, kakšen je njen pogled na svet. Velikokrat so to bogatejši ljudje kot tisti, ki svet zajemajo z veliko žlico. Cenijo skromnost, svojo družino in pristne poglede ter nasmeh. Veliko denarja še ne pomeni veliko sreče. Omenila bi tudi istospolne zveze, ki se prav tako soočajo z veliko diskriminacijo, še posebno v Sloveniji, kjer je istospolnost prepovedana tema, sramota, zasmehovanje. Zakaj bi se nekdo odrekel sebi, svojim načelom, ljubezni, zato ker bi bil s strani drugih zasmehovan? Zameje iskrenost tista, ki velja v odnosih, ki jim delimo z žensko ali moškimi. Zaradi tega nisi slab človek, ne povzročiš slabega vpliva, nisi zlonameren, zagrenjen, zloben. Zakaj bi se torej tega moral sramovati? Ljubezen je nekaj neverjetnega, ko jo občutiš s pravo osebo. Naj pa vsak zase izbere, s kom jo bo želel deliti in jo nadgrajevati.

Diskriminacijo bi opisali kot vsako neupravičeno pravno neenako obravnavanje, izključevanje in omejevanje. Nedopustno ali krivično dogajanje, ki ga sami doživljamo, večkrat označimo kot diskriminacijo. Prispeva k temu, da se ljudje, ki to doživljajo, počutijo ponižane, prizadete ali pa imajo občutek nemoči. Slednje jim omejuje svobodo. Ta oseba je obravnavana slabše in neenako zgolj zaradi osebnih značilnosti, kar se je pojavilo že v devetnajstem stoletju v Združenih državah Amerike, kjer so veljali diskriminatorni predpisi. Tako so temnopolte prebivalce omejevali pri volitvah in jih omejili sredstva, potrebna za ekonomski ter socialni razvoj. Družba, v kateri živimo, še ni imuna na diskriminacijo. Veliko ljudi je drugače obravnavanih na podlagi svoje polti, verske pripadnosti, spolne usmerjenosti, starosti, izobrazbe in še bi lahko naštevali. Te osebe so prikrajšane za enakopravno opredeljevanje dolžnosti na različnih področjih. Vsi ne delujemo enako, nismo narejeni na isti način in tudi naše razmišljanje ni vedno enako z drugimi ljudmi. Napaka, ki jo ljudje delamo, je primerjanje z drugimi ljudmi in iskanje podobnosti, po želji, da ne izpadeš drugačen, čuden in izstopaš na negativen način. Vedno se bo našla oseba, za katero boš čuden, neprimeren, drugačen, vendar je to pravzaprav normalno. Trudimo se sprejeti drugačnost in svet bo lepši. Večkrat bi se morali vprašati, kaj čutimo, ali to potrebujemo, smo srečni in kako določene stvari vidimo in slišimo. Najprej moramo vedno zadovoljiti sebe, ker takrat bomo zares srečni.

KLARA ŠKRJANEC MAJC

Beseda drugačnost včasih v nas sproži negativne misli ali občutke. Skoraj da pomeni, da je to nekaj posebnega in prav to smo vsi ljudje na svetu. Nekaj posebnega. Nekateri to drugačnost popolnoma sprejmejo, drugi se ji upirajo, tretji morda sovražijo, četrti pa se s tem sploh ne obremenjujejo. Problem, ki ga že od nekaj zaznavamo, se imenuje diskriminacija. Na kratko, to je izločitev posameznika ali skupine, ki ne ustreza kriterijem drugih. Diskriminacijo lahko doživljamo zaradi vere, izobrazbe, zdravstvenega stanja, revščine, spola itd. Diskriminacija je izjemno širok pojem, s katerim se danes soočamo po vsem svetu. Povzroča nasilje, tako fizično kot psihično, vojne, nesoglasja, sovraštvo oziroma na splošno nemir. V mnogih državah se diskriminacija kaznuje, obstaja pa tudi veliko organizacij, ki se proti neenakostim borijo oziroma podpirajo ljudi, ki se z določeno neenakostjo soočajo. Poznamo ogromno primerov, v katerih je možno zaslediti močno diskriminacijo. Ljudem je zaradi različnih okoliščin omejeno delovanje, s tem pa tudi pravice, ki naj bi jih vsi imeli enake. Jaz se bom usmerila v diskriminacijo glede na zunanjo podobo človeka. Ljudje smo živa bitja, ustvarjena, da komuniciramo, rastemo, se razvijamo, poslušamo, gledamo itd. V naravi nam je, da nam je ljubše ali slajše tisto, kar nam izgleda lepo. Kar se sveti, je lepe barve in oblike. Notranjost pa morda ni pri vsaki stvari, hrani ali človeku tako sijajna kot na prvi pogled izgleda. Sploh danes lahko vsak človek opazi, da je poudarek na lepoti, da smo lepo oblečeni, da imamo urejene, lepe domove in da je naše življenje popolno. Socialni mediji so odličen dokaz, kaj od nas danes zahteva družba, da bomo v okolici lahko sprejeti, cenjeni in spoštovani. Kar je narobe. Ogromno ljudi trpi zaradi tega, ker so izločeni iz družbe samo zato, ker niso lepo oblečeni ali niso prav lepi. Prav tako je ogromno izločenih, ker ne dosežajo lepotnih standardov današnje družbe. Velikokrat se zgodi, da je človek ignoriran, ker je invalid, ker mogoče nima ene roke, ne vidi ali ima morda deformiran obraz. Nekdo, ki je tako za nekoga »lepši«, bo lahko zaradi tega zunanjega izgleda nekje prišel hitreje na vrsto ali preko vrste dobil neke možnosti, ali je to v zdravstvu, v trgovini, v šoli, na delovnem mestu ... Nekdo bo morda na isto delovno mesto sprejel osebo, ki ni dovolj kompetentna, a je lepšega videza. Izkaže se, da bolj atraktivni ljudje več služijo, si hitreje najdejo dobro situiranega partnerja in lahko jo bolje odnesejo, ko v banki prosijo za kredit. Se pravi, so danes ljudje, ki se rodijo ne dovolj lepi, obsojeni, da se bodo v življenju morali veliko bolj truditi, da uspejo. Žalostno je, da se danes diskriminacija opazi že med otroki. Nedolgo nazaj sem slišala primer punčke v osnovni šoli, ki je izrazila, da se ne bo družila s svojo sovrstnico, ker nima lepih oblačil. Tvrsten problem verjetno izhaja iz družine, kjer so že starši nagnjeni k temu. Drugi primer sem prav sama doživela, ko sem se v oblačilih, ki jih nosim doma (malo raztrgan pullover in trenirka), odpravila v trgovino hitro iskat nekaj sestavin za kosilo. Ljudje so me tako gledali, drugače rečeno »skenirali«, kot da sem res iz drugega sveta. Ko sem lepše oblečena, imajo nekateri ljudje čisto drugačen odnos, nekako te bolj spoštujejo in drugače govorijo s teboj. Podoben primer je doživel moj prijatelj, ki je prav tako v trgovino vstopil z blatnimi, umazanimi oblačili ter spraševal za najdražjo različico nekega izdelka. Trgovec mu je odgovoril z vprašanjem: »Gospod, pa a vi veste, da je to najdražji izdelek, med ostalimi, ki so lahko mnogo cenejši?« To nam samo pove, da smo takoj dobili obsodbo in da so nas ljudje že nekam umestili, ne da bi poznali naše ozadje, naše stanje. Veliko je zaznati tudi sramovanja zaradi zunanje podobe tako v družini kot v partnerskem odnosu, med prijatelji itd. Ponekod sem tudi sama zaznala, da ljudje izbirajo prijatelje glede na všečen način oblačenja, da ima lep obraz ali lepo telo. Napačno je obsojanje ljudi glede njihovega

izgleda, ne pa vpogled v njihovo delovanje, energijo in srce. Merilo za druženje bi moralo biti predvsem humanost, ne izgled. Že po nekaj primerih lahko vidimo, da se človeku hitro lahko zaprejo določene poti, je nekje izločen ali ignoriran. To pa ne pomeni, da nekje ne bo sprejet. Zavedam se, da si nikoli ne bomo vsi všeč, da nikoli ne bomo vsi popolnoma sprejeti. Na vsakega vpliva vzgoja, okolje, človek sam. Drugačni smo si. Nekje bomo za to sprejeti, nekje izločeni, vendar zaradi tega še vedno ne bi smeli delati razlik, ko se dotaknemo človekovih pravic. Pri teh bi morali biti ne glede na drugačnost obravnavani vsi enako. Kdaj pa lahko izpostavljeno vrsto diskriminacije opredelimo kot pozitivno? Dober primer prihaja iz Amerike, kjer je zobozdravnik odpustil svojo asistentko. Razlog pa ni bilo slabo opravljeno delo, temveč se je zobozdravniku zdela preveč seksualno atraktivna, da bi delal z njo; bil je mnenja, da bi lahko tako ogrozil svoj zakon. Čisto na kratko bi se dotaknila še diskriminacije živali zaradi njihovega izgleda. Veliko jih je zapuščenih, ker so se rodili z »napako«, ker niso družbi »popolni«. A prav tako so to čuteča in nežna bitja, ki bi bila rada deležna človeškega dotika. Danes se bomo težko izognili ali minimalizirali diskriminacijo. Menim, da bi se morali najbolj posvetiti takim oblikam, pri katerih je zaznati veliko nasilja ali kakršnegakoli drugega nadlegovanja človeka. Veliko dela bi morali opraviti na ozaveščanju vsakega posameznika, da je prav, da smo si različni in da sprejemamo drugačnosti drugih in z njimi živimo, čeprav nam morda niso všeč. Ker nekaj ni tako, kot bi mi želeli, ne pomeni, da moramo biti do soljudi nesramni, nerazumni in nepravični. Velikokrat zasledimo, da so neke oblike diskriminacije globoko zakoreninjene v družini, nas samih, družbi in narodu, na kar pa so lahko vplivale življenjske izkušnje, dogodki in stanja. Pomembno je, da ne sodimo knjige po platnicah.

SARA LUKAN

Verjetno se vsak od nas kdaj vpraša, kdo pa jaz sploh sem? Ali sem lahko to, kar sem? Me bo družba sprejela takšnega, kot sem – drugačnega, ali se moram za voljo sprejetosti pretvarjati, da sem nekaj drugega, ker bom na tak način bolj sprejet in bo moje življenje vsaj za odtenek lažje, ker bom preprosto padal v vse okvirje in izpolnjeval vsa pričakovanja, ki jih ima okolica do mene. Kaj pa moja pričakovanja, ki jih imam jaz do okolice? Ali pa preprosta želja, da me imajo radi in me sprejmejo takšnega, kot pač sem, četudi »štrlim« izven vseh okvirjev in standardov. Težko bi se fokusirala na eno skupino ljudi, ki trpi zaradi sovražnosti in diskriminacije, ker je tega preprosto in na žalost preveč. Kako veliko ali malo je potrebno, da izstopaš iz okolja? Zakaj so določene drugačnosti sprejete in druge spet ne? Kdo je tisti, ki odloča, kaj je sprejemljivo in kaj ni? Težko je najti odgovore na vsa ta vprašanja, pa sem jih zgoraj naštel le nekaj, v realnosti jih je precej več. Verjetno se naše dožemanje »normalnosti« začne že v naši primarni družini in okolici, s katero smo obkroženi, ko odraščamo. Sem ena izmed tistih, ki je imela oziroma imam to srečo, da imam družino, ki ni ozkogleda in je odprta za vse, tudi za tiste drugačne. Verjetno tudi za to, ker mi nismo v »regljah« in so naše prioritete in navade malo drugačne od ostalih. Meni se je to vedno zdelo nekaj lepega in posebnega. Nikoli nisem imela občutka, da me ne bi razumeli ali da ne bi bila sprejeta takšnaž, kot sem, svoje glava. Ne rečem, gotovo je bilo in je še vedno včasih težko, ampak kako bi si lahko kdo jemal pravico, da bi sodil, kaj je prav in kaj ne, če s svojim početjem ali razmišljanjem nikomur ne škoduješ. Vedno so me učili, da je vsak zase lep in svet točno tak, kot pač je, in tak način se mi zdi tudi edini človeški in pravilen. Ljudje nismo delani v tovarni in nimamo serijskih števil, kljub temu, da nas sistem na nek način sili v to, saj je postavljen za vse enako. Toliko kot je ljudi na svetu, toliko je različnih duš, ki iščejo svoje mesto na tem svetu. Zakaj ne bi dozoreli do ravni, kjer lahko odpremo naše glave in srca in vse te drugačnosti sprejmemo kot nekaj čudovitega in popolnega, saj nam vsak posameznik lahko da svojo edinstveno izkušnjo in odpira vrata v nova spoznanja, nove poglede. Zakaj najdemo problem v barvi kože ali v tem, kdo bo koga ljubil, se sprašujemo, zakaj je on tak čudak, zakaj ona hodi po svetu gola, saj se to res ne spodobi na našem planetu?! Pa se res ne? Menim, da bi si morali večkrat zastaviti vprašanja: Pa zakaj hudiča bi me to motilo?. Mi škodi ali na kakršen koli način negativno vpliva na moje življenje? Sem skoraj prepričana, da ne, na žalost s tem nesprejemanjem škodimo samo sebi, saj se na tak način oropamo vseh lepih trenutkov in izkušenj, ki bi jih bili lahko deležni z nekom, ki je na srečo drugačen od nas. Ja – na srečo, a ni to lepo, da nismo vsi enaki? Kako dolgočasen bi bil ta svet, če bi pogledal okoli sebe in povsod videl samo sebi enake. Menim, da je čas, da ustvarimo svet, kjer bo prostor za vse in kjer bo vsak lahko našel svoj dom, dom, kjer se bo počutil varno in ljubljeno, saj je to tisto, po čemer vsi hrepenimo, kajne?

Vsak človek je zase svet,

čuden, svetel in lep

kot zvezda na nebu ... (T. Pavček)

METKA VES

OD MARGINE K ŠIRŠIM DRUŽBENIM SPREMEMBAM

Margína -e ž (i) rob, obrobje družbenega ali kulturnega dogajanja, življenja.

Sam naslov članka bi me ob prebiranju časopisa prepričal, da obrnem stran, poiščem zanimivo slikovno predlogo, precej manj terminološko zaznamovan odebeljen tisk ter nekoliko krajše čtivo, ob katerem mi ne bi bilo treba tako globoko razmišljati. Sama besede margina še nikoli nisem slišala, a sem ob definiciji besede spoznala, da se z njo srečujem vsak dan. Prečkam brezdomčevo "domačo" klop v parku, ga vljudno pozdravim in se odpravim svojo pot. Ob vhodu v trgovino pričakujem prodajalca Kraljev ulice, ki ga dobro poznam, vem, od kod prihaja, kakšna je njegova zgodba, a tudi njega le vljudno pozdravim in se odpravim po svoje. Marginalizirana družba je točno taka, kot jo definiramo. Odmaknjena. Njihovi problemi so njihovi, naši pa ostajajo naši, čeprav smo mi njihov in oni naš problem.

Mladi generaciji primanjkuje empatije do marginalizirane družbe, za kar krivim svoje izkušnje, družbeno normo ter stereotipe, ki nam jih starši vcepijo v glavo že kot otrokom. Besede brezdomec sem se naučila kasneje kot besede "klošar". Prva asociacija je star, bradat, zavaljen in od vina umazan vaški postopač, ki omamljen od alkohola sredi dopoldneva spi pod avtobusno postajo. Babice, dedki, starši in učiteljice otroke primejo za roke, odvrnejo od dogajanja ter opozorijo na brezdomca kot nekoga, ki se ga moramo izogibati. Starejši kot smo, bolj kot razumemo segmentacijo družbenih slojev, bolj dojemamo brezdomce kot dno družbene lestvice, nekoga, s katerim se nočemo družiti, in nekoga, ki mu ne želimo biti podobni. Sama se vedno sprašujem, kaj človeka vodi v tak propad, kakšno zgodbo nosi in kako, če sploh upravičuje svojo trenutno pozicijo v družbi.

Življenje je pravično – knjiga o zakonu vzroka in posledice (Brian Hines) zagovarja neizpodbitno dejstvo, da vzrok, bodisi dejanje, dogodek, ravnanje prinese določeno posledico. Kakšen vzrok, koliko teh torej stoji za posledico brezdomstva? Koliko napačnih odločitev je moral nekdo sprejeti, da so ga peljale do sem? Kdo sem, da obsojam človeka, in kaj mi daje pravico, da nanj gledam zviška, in najpomembneje: ali si on, tak, kot je, zasluži drugo priložnost? Bolj kot se obremenjujemo z vzroki, manj pozornosti posvečamo posledici. Gola posledica, brez ekonomske oznake, pozicije v družbenem sloju in birokracije je človek, ki je sam, lačen in brez strehe nad glavo. Pomoč in solidarnost sočloveku mora biti zato predstavljena kot nekaj, kar prinaša tako meni kot tebi nekaj dobrega in nama nič ne vzame. Torej je vprašanje, ali kupim izvod Kraljev ulice, podarim svoja stara oblačila ali z nekom delim sendvič, odvisno od tega, koliko empatije premorem in kako racionalen je moj pogled na družbo. V pesti lahko držim nekaj kovancev in si mislim, da sem jih zaslužila s svojim trdim delom. Kot otrok sem obiskovala osnovno šolo, nato študirala, se prijavila na razgovor za službo, zgodaj odhajala na delo in se pozno vračala nazaj domov, da lahko teh nekaj kovancev spravim v žep, skrbno varčujem in si kupim stanovanje. Lahko pa jih podarim nekemu, ki nikoli ni imel priložnosti, ki je morda imel priložnost in jo zavožil. Kovance vržem v star, zmečkan lonček za kavo in si mislim, da sem opravila dobro delo, kljub temu pa me še vedno jezi vprašanje, ali je življenje res pravično.

Po mojem mnenju živimo v svetu, kjer je vsak odgovoren zase, za svoja dejanja, torej zagovarjam vzgojo, ki uči o prevzemanju odgovornosti. Ne zagovarjam pomanjkanja empatije,

segregacije družbe in vzvišenosti sloja, ki sam sebe označuje za višjega, po določenih kriterijih boljšega, v končni fazi pa le drugačnega. Drug drugemu moramo pomagati. Vsi smo krvavi pod kožo, pa vendar verjamemo, da nas od "življenja na socialni" varuje pogodba o zaposlitvi, mama, oče, morda dobra karma, ne tako z veseljem pričakovana dediščina ali z leta v leto višji varčevalni račun. Dejstvo, da se lahko vsak izmed nas enkrat znajde na cesti, je skoraj nepredstavljivo, zato je diskurz o pravičnosti življenja iz lastnih čevljev včasih težko zagovarjati.

Postavljam vprašanje, ali je obrobljena družba postavljena na rob ali se na rob odmika sama.

Sklepam, da velja oboje, kar se v praksi izkaže kot problem birokracije. Družba postavljena na rob, zaradi pomanjkanja, odvzema ali izgube materialnih oziroma finančnih sredstev, kot so žrtve družinskega nasilja, bolezni, goljufij ali naravnih katastrof, ter družba, ki se na rob odmika sama – ljudje, ki socialno pomoč izkoriščajo, delujejo le po svojem sistemu, v katerem si predpisujejo vlogo žrtve, opravičujejo svojo lenobo ter se sami kot posamezniki ne trudijo boriti za svoj obstoj oziroma položaj v družbi v smislu dela za plačilo in upoštevanja družbenih norm. V marginalizirani družbi so tako ljudje, ki so do socialne pomoči upravičeni, ter ljudje, ki pomoč tako posameznikov kot državnih institucij izkoriščajo, kljub temu pa je delo vsakega posameznika na tej točki neprofitno – v smislu "brezdomec si in brezdomec boš ostal". Problem torej nastane, ko se član marginalizirane družbe dejansko želi vključiti v širšo družbeno okolje in se znebiti svoje značke. Brezdomec lahko opravlja službo, ki ni služba, in lahko živi v domu, ki ni dom. Državne institucije, določeni projekti in mediji tako omejujejo posameznikov razvoj in mu preprečujejo, da se vključi v družbo prav zato, ker projekt jasno navaja, da gre za delo brezdomcev, ker je v medijih deležen pomilovanja, primoran k izpostavljanju svoje preteklosti, kljub svojim dejanjem, dosežkom, poštenemu in trdemu delu še vedno izpostavlja le vzroke za svojo trenutno pozicijo v družbi, omenjeno tudi v članku (stran 62) "Vloga soustvarjalcev projekta, ki so determinirani kot manj sposobni". Ob tej oznaki lahko torej prodajo časopisov Kraljev ulice in prodajo časopisov v mestni trafiki enačimo z učnim sistemom prilagojenega ocenjevanja.

Če povzamem, družba tako loči "dobre" in "slabe" brezdomne ljudi, ki so kljub vsemu še vedno žrtve segregacije, označeni kot brezdomci ter omejeni na bivanje v svojem sloju družbe ne glede na njihovo ravnanje, soustvarjanje in opravljanje družbeno koristnega dela.

Nastop strokovnih delavcev državnih in drugih institucij s področja socialnega varstva za brezdomne ljudi v članku (stran 63) navaja pomanjkanje objektivnega pristopa do vsakega posameznika, odnos stroke naj bi bil torej močno povezan s tradicionalnim odnosom do revščine, ki po mojem mnenju ni vzrok za enačenje "dobrih" in "slabih" brezdomcev. Odnos strokovnih delavcev po mojem mnenju izhaja iz preteklih izkušenj, priučenih stereotipov in pomanjkanja empatije, zmožnosti enačenja svojega položaja in položaja človeka, ki je pomoči potreben. Naslanjam se na odstavek o značilnem diskurzu neliberalne ideologije, po kateri neenakost ni posledica sistemskih, strukturnih značilnosti, temveč sposobnosti, ambicij in moralnih izhodišč posameznikov (Radej, 2004). Strokovni delavec je tako postavljen pred vprašanje, ali ravna v skladu s sistemom ali v skladu s svojimi moralnimi načeli, kar lahko pripelje do pasivizacije in posledično omejevanja statusa prejemnika pomoči, na drugi strani pa je lahko prejemnik pomoči le izkoriščevalec sistema, ki s svojim statusom in ravnanjem krepi stereotipe in s tem še pripomore k že močni segregaciji marginalizirane družbe.

Vsak posameznik, bodisi strokovni delavec ali povprečen državljan, ne glede na finančni, generacijski in družbeni status, opravlja z omejeno količino sredstev. Član marginalizirane družbe je zato deležen le dela pozornosti, zanemarljivega materialnega oziroma finančnega prispevka, ki ne ogroža statusa člana širše družbe, ki prej skrbi za utrjevanje svojega položaja, zadovoljevanja svojih lastnih potreb in ambicij, ki v primerjavi s potrebami prejemnika pomoči niso nujno povezane z golim preživetjem. Če povzamem, je torej količina pozornosti in podarjenih sredstev širše družbe že omejena na manjši del, ki se ponovno deli med člane marginalizirane družbe, med katerimi so nekateri do tega dela opravičeni. Problem je torej v razporejanju pozornosti med člani marginalizirane družbe, ki so tako kot omenjeno v članku večkrat deležni enačenja, posploševanja in stereotipov – posledica je nepravilno razporejanje socialne pomoči med izkoriščevalci in upravičenimi prejemniki.

Mediji na tej točki zato izpostavljajo tragične zgodbe neenakosti, nepravilnosti življenja in nesreče posameznikov, da opravičijo njihov položaj in v širši družbi vzbudijo empatijo. Na tej točki se mi zdi odnos medijev na prvi pogled človeški. Mediji poskušajo zgodbe posameznikov približati širši javnosti na način, ki bi vzbudil občutek empatije in približati sliko realnosti obrobne skupnosti ter s tem aktivnemu delovanju proti segregaciji marginaliziranih ljudi. Izpostavljen član marginalizirane družbe je zato lahko deležen večje pozornosti, ki pa v ozadju deluje proti njegovemu osebnemu razvoju. Kot navedeno v končnem delu članka (stran 66) Primož Časl brezdomstvo opredeljuje kot stanje zavesti. Zavestni del človeka, ki se označuje za brezdomca, se torej oklepa svojega statusa, bodisi ker je prepričan, da je brezdomstvo njegova realnost, njegova manifestacija v prihodnosti ni drugačna od njegove sedanosti. Napoleon Hill je nekoč rekel, da kar um proizvede in verjame, lahko tudi doseže. Kar mislimo, to postanemo. Na tej točki lahko odnos javnosti, medijev in državnih institucij s področja socialnega varstva brezdomnih ljudi označimo za neprofiten. Širša družba pripomore k utrjevanju statusa marginaliziranih ljudi in segregaciji celotnega "nižjega" sloja že v samem procesu izvajanja pomoči, kar ne moremo označiti kot kontradiktorno, saj s svojim aktivnim delovanjem dejansko pripomorejo h kvaliteti življenja posameznika marginalizirane družbe, hkrati pa krepijo segregacijo družbenega sloja, kot že navedeno: "brezdomec si in brezdomec boš ostal".

Prilagam povezavo do članka, ki govori o ogroženi skupini brezdomcev: (Dekleva, Bojan. 2008. Posebno ogrožene skupine brezdomcev. <https://www.kraljiulice.org/library/402/bojan-dekleva-osebno-ogrozene-skupine-brezdomcev.pdf> Dostopno 13. oktober 2021)

Članek o ogroženi skupini se pogloblja v problem, ki je kot predstavljeno v članku Od margine k širšim družbenim spremembam posploševanje celotne marginalizirane družbe s strani sistema institucij s področja socialnega varstva za brezdomne ljudi. Na članek se prav tako naslanjam, ko govorim o segmentaciji marginalizirane družbe na tiste, ki pomoč potrebujejo bolj kot drugi, tiste, ki pomoč izkoriščajo, in tiste, ki jo namenoma ali ne-namenoma zavračajo.

Celostno sliko je težko ustvariti prav zaradi posploševanja ljudstva, zato je vključevanje ne le ogroženih, temveč vseh skupin marginalizirane družbe v skupnostno ekonomijo, širšo družbo in okolje nujno. Razprava o poteku vključevanja pa je kritična glede na to, da samo vključevanje na posameznika marginalizirane družbe lahko z določenih vidikov nanj vpliva negativno. Na podlagi članka sklepam, da je aktivno sodelovanje brezdomnih ljudi v projektih koristno, tako

za posameznikov osebni razvoj kot tudi za njegov položaj v družbi. Odnos državnih in drugih institucij s področja socialnega varstva za brezdomne ljudi je deležen ostre kritike, kljub temu, da v končni fazi deluje v korist in izboljšanje kvalitete življenja prejemnika pomoči. Menim, da je segregacija in razslojevanje družbe stvar sistema, ki sicer ščiti nižji sloj, vendar ga hkrati tudi omejuje. Strokovne delavce na podlagi navedenih izjav omenjenih v članku (primer, stran 64) "udeleženi ni hotel delati, ker je len" zagovarjam. Upravičen prejemnik socialne pomoči je lahko na podlagi diskriminacije in stereotipov, zaradi lenuhov in izkoriščevalcev, postavljen v slabši položaj, ni deležen potrebne pomoči ter v svoji tragediji meče slabo luč na celoten sistem, ki deluje nepravilno. Z vključevanjem marginaliziranih posameznikov bi lahko celoten sistem prepoznal tiste, ki svoj položaj opravičujejo in so za svoj preporod pripravljeni sodelovati, delati ter upoštevati družbene norme, kar kaže tudi na kasnejši razvoj in obstoj v širšem družbenem sistemu. Sistemske omejitve, predstavljene v članku, so šibki in neraziskani deli sistema, ki marginalizirano družbo vrtijo v krogu, zato marginalizirana družba ostaja odmaknjena družba, svoj sistem, s svojim slojem "klošarjev" in le v praksi, ne na papirju zaposlenih brezdomcev.

LEJLA MAJKIĆ

Danes ljudje radi rečemo, da živimo v sodobni, napredni družbi, da smo boljši od prejšnjih generacij, da smo kot družba odprti in sprejemamo vse in vsakega. Vendar pa sama še vedno pogosto dvomim v te trditve in hvale, saj se v življenju vedno pogosteje najdem v situacijah, ko mi ljudje dokažejo nasprotno, in ko vidim, da drugačnost še vedno ni sprejeta.

Priznam, da znam biti nekoliko posebna. Taka sem že celo življenje in to se z leti vedno bolj kaže. Nisem oseba, ki bi spadala v ta sistem kapitalizma in se strinjala z večino. Oče me je vedno učil, naj bom upornik z razlogom, in zdi se mi, da mu je to kar dobro uspelo. Že kot otrok sem se težko vključila v šolski sistem, ker mi preprosto ni bil zanimiv. Z leti sem našla način, kako lahko združim naš dolgočasni šolski sistem, v katerem nisem videla smisla, z nečim, kar me je veselilo. Tako sem večino srednješolskih dni preživela izven naše matične učilnice in nabirala koristna znanja in izkušnje za življenje, hkrati pa sem uspela opraviti tudi vse obveznosti pri pouku in ohraniti odličen učni uspeh, ki je bil pogoj za moj izostanek od pouka. Seveda je to zmotilo nekaj profesorjev, ki so strogo verjeli, da mora dijak poslušati razlage in delati domače naloge, da lahko dobi dobre ocene. V drugem letniku še nisem imela preveč težav s svojo drugačnostjo, saj je šlo samo zame. Imela sem dijaško podjetje Zrolanka in se udeleževala številnih tekmovanj, kar mi je vzelo kar nekaj časa, pridobila pa sem neprecenljivo znanje, ki mi koristi še danes, in čudovite izkušnje, saj sem se med drugim lahko udeležila tudi mednarodnega tekmovanja Genius Olympiad v Ameriki. Nekoliko bolj občutno je bilo to nesprejemanje drugačnosti v tretjem letniku, ko sem na šoli začela z Dijaško razvojno skupino. S tem sem želela doseči, da bi bili dijaki aktivnejši in se naučili tudi česa uporabnega za življenje. V skupini smo bili tako dijaki iz različnih smeri in letnikov, ki smo se skupaj učili skozi projekte, ki smo si jih izbrali sami. Našega dela niso nadzorovali profesorji, kar se je izkazalo kot nekaj zelo pozitivnega, saj smo uspeli ustvariti sproščeno in pozitivno vzdušje, hkrati pa smo dokazali, da znamo biti tudi mladi odgovorni, saj smo za delovanje skupine imeli določene pogoje s strani ravnateljice. Glede vseh projektov smo se prej posvetovali z ravnateljico in občasno povabili tudi kakšnega profesorja, da je z nami delil svoje znanje in izkušnje. Dijaki so skupino res lepo sprejeli in vsi so nas radi srečevali na hodnikih, ko smo kaj ustvarjali. Večji problem je nastal pri profesorjih, saj določeni ponovno niso sprejeli dejstva, da dijaki želimo nekaj več in da znamo biti dovolj odgovorni. Sčasoma so se umirili in sprejeli naš drugačen način dela.

Moja drugačnost pa je vedno opaznejša tudi sedaj, saj včasih ne ustrezam družbenim normam. Nekako ne znam biti tisto tipično, ženstveno dekle, ki bi pridno študiralo in cele dneve sedelo za knjigami, delalo v pisarni, kuhalo in pralo perilo. Vedno bolj me zanimajo moška dela in tudi moj stil oblačenja ni ravno dekliški. Pri tem pa se pogosto srečujem z mnenji ljudi, da določena dela niso za ženske ali da nečesa ne zmorem, ker sem ženska, za povrh sem pa še suha in zagotovo nisem močna. Najbolj sem to občutila, ko sem iskala študentsko delo. Nekako sem upala, da najdem razgibano delovno mesto, ki mi bo vsaj malo zanimivo. To pa so bila večinoma delovna mesta, kjer je bilo potrebno fizično delo, zato nisem bila sprejeta. In pri tem mi ni pomagalo dejstvo, da sem prostovoljna gasilska, ki je aktivna na področju operative, kar pomeni, da sem fizično dobro pripravljena. Trenutno želim opraviti tudi voziški izpit za C kategorijo, pri čemer sem prav tako prejela kar nekaj začudenih pogledov, občasno celo kakšen komentar, da ženske ne znamo voziti.

Zavedam se, da smo si ženske in moški različni, vendar menim, da stvari in dela ne bi smeli deliti na moško in žensko, vendar na to, kdo je sposoben za opravljanje le-tega in kdo ni. Seveda smo ženske po strukturi telesa drugačne od moških in nam določene stvari predstavljajo večji izziv kot njim ter obratno, ampak če bi se vsak zavedal svojih zmožnosti, bi bilo vse v redu. Menim, da je čas, da začnemo kot družba sprejemati ženske v "moškem" delu in moške v "ženskem" delu ter končno nehajo z začudenimi pogledi in deljenjem vsega na moško in žensko. Tudi ženske lahko žagajo drva in tudi moški lahko operejo in zložijo perilo.

LAVRA LAVRIČ

MOJA DRUGAČNOST IN MOJA DOŽIVETA DISKRIMINACIJA

Pisalo se je leto 1980. 4. januarja je bila mama napotena v porodnišnico Ljubljana. Z očetom sta bila pripravljena na novega družinskega člana. Zgodilo se je to, da sva se rodila dva. Jaz in moj brat. Ženska in moški. Presenečenje je bilo zelo veliko, saj tega ni bilo opaziti, je pa res, da v tistem obdobju niso imeli ultrazvoka. Po srečnem dogodku so kar hitro sledili tudi žalostni. Socialna stiska zaradi pomanjkanja denarja nama je požrla odraščanje med sovrstniki v vrtcu. Odraščala sva doma, eden z drugim na kmetiji, ob družbi babice in dedka. Leta 1991 nas je oče zapustil, v BIH je divjala vojna, sledilo je težko življenje.

V osnovni šoli sva z bratom prvič občutila sramoto, na račun porekla najinega očeta. Ker sva bila drugačna. Drugačna od rojstva. Bila sva edina otroka z južnjaškim priimkom v malem in pa tudi zelo vernem mestu. Najbolj me je prizadelo to, da naju je skritizirala razredničarka, ki je bila mamina bivša sošolka.

Evropska unija, katere del smo, danes priznava in spoštuje demokracijo, svobodo in vse človekove pravice ter svoboščine (Listina o temeljnih pravicah Evropske unije). V 21. členu je tako prepovedana vsakršna diskriminacija, katere podlaga bi lahko bil spol, rasa, narodnostna pripadnost, socialno poreklo, genetske značilnosti, vera, barva kože, jezik, prepričanje, politično mnenje, premoženjsko stanje, rojstvo, invalidnost, spolna usmerjenost, starost, pripadnost narodnostni manjšini.

V mojem pogledu je diskriminacija vse, kar izziva nestrpnost in poziva k sovražnosti ter neenakopravnemu obravnavanju glede na narodnost, raso, veroizpoved, spol in izobrazbo. V svojem življenju sem se srečala z njo, jo doživela, na žalost se še vedno občasno srečujem z njo, a se je zavedam. Žal smo mali ljudje prešibki in se neuspešno borimo proti njej. V naslednjih odstavkih bom povzela svoje osebne izkušnje in izkušnje ljudi, ki so mi blizu.

Če je oseba ali skupina oseb zaradi določene osebne okoliščine bila, je ali bi lahko bila v enakih ali podobnih situacijah obravnavana manj ugodno kot druga oseba ali skupina oseb, govorimo o obstoju neposredne diskriminacije. Primer take diskriminacije je na primer oglas za delo, v katerem za administrativna dela iščejo zgolj ženske, stare pod 30 let, čeprav to delo lahko opravljajo tudi mlajši ali starejši vseh spolov. Primer take diskriminacije je tudi objavljen razpis za prosto delovno mesto v državni upravi (razpis se prilagodi kompetencam in izobrazbi že v naprej izbranega kandidata, gre za zelo pogost način izkoriščanja političnih položajev za zaposlovanje v državni upravi).

Posredna diskriminacija obstaja, kadar je oseba ali skupina oseb z določeno osebno okoliščino bila, je, ali bi lahko bila zaradi navidezno nevtralne določbe, merila ali prakse v manj ugodnem položaju kot druge osebe. Posredna diskriminacija se pogosto pojavi ob na videz nevtralnih merilih, ki naj bi bila enaka za vse, v praksi pa se pokaže, da imajo diskriminatoren učinek za določene posameznike ali skupine. Kot primer navajam razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj v Sloveniji. Stanovanjski sklad RS kot enega od prednostnih kriterijev za dodelitev neprofitnega stanovanja postavi kriterij višje stopnje izobrazbe. Tak kriterij, ki je navidezno

nevtralen, nesorazmerno zapostavlja populacijo, v kateri je izobrazbena struktura izrazito nižja v primerjavi z ostalo populacijo.

Varstvo materinstva je bistvenega pomena za zdravje in dobro počutje žensk ter njihovih otrok. Tudi kljub zelo veliki zaščiti nosečih delavk v zakonodaji še vedno prihaja do številnih diskriminacij. Ko enkrat postaneš mama, moraš imeti res srečo, da delaš v takem delovnem okolju, kjer so bolniške odsotnosti zaradi nege otroka nekaj normalnega in sprejemljivega in da zaradi tega nisi manjvreden delavec. Staršem ni v interesu ostajati na dolgih in pogostih odsotnostih, žal pa sta zdravje in razvoj otroka na prvem mestu. Z odsotnostjo prejemaš nižje plačilo za opravljeno delo, po drugi strani pa zaradi tega prihaja tudi do šikaniranja s strani vodstvenega kadra oz. nadrejenih.

Šikaniranje na delovnem mestu pomeni namerno povzročanje nevšečnosti, neprijetnosti, zapostavljenosti in podobno. O šikaniranju govorimo, kadar hoče nekdo drugemu škodovati oziroma kadar delodajalec vodi postopek v zvezi z delavčevimi pravicami ali obveznostmi izključno z namenom škodovati delavcu.

Biti zdrav fizično in mentalno je danes ključnega pomena. Izgorelost na delovnem mestu, upad kognitivnih sposobnosti, pojav tesnobe in anksioznosti sta zelo pogost pojav v današnjem času. Človek s kroničnim obolenjem je lahko za svojega nadrejenega manj- vreden delavec in zato posledično manj in slabo ocenjen.

Mama, skrbnica otroka (gre za enostarševsko družino) koristi bolniški stalež zase in za nego otroka. Odreka se nadurnemu delu, saj bi s tem preživela veliko manj kvalitetnega časa z otrokom, utrujena že od prvega dneva nosečnosti poskuša že sedmo leto delati službo in pol, da si lahko privošči drago najemnino v Ljubljani. Pridna oseba tako v službi pridobi sloves nesposobne osebe.

Na splošno o diskriminacija v delovnem okolju

Ko delaš dvajset let in nič ne dosežeš, zna biti kar težko psihično breme. Žal pa obstajajo nizko plačane službe, ki ne omogočajo profesionalnega in osebnega razvoja. Te službe so v gospodarstvu in v javnem sektorju. Ta dela je pač treba opraviti. Nekdo ga mora opraviti. Kdo bo to delo opravil? Družba deluje samo kot celota. Direktor gre v pekarno po kruh, vemo, da je hrana nujna dobrina. Nujno dobrino gospod kupi pri osebi, ki opravlja manj plačano delo, a hkrati je to delo zelo pomembno.

Diskriminacijo na delovnem mestu vidim tudi v tem, da je opis del in nalog za nekoga z nižjo stopnjo izobrazbe lahko zelo slab, če lahko tu govorimo o vrednotenju nekega delovnega mesta (slabe zadolžitve, naloge, ki poneumljajo, ki ne omogočajo profesionalnega in osebnostnega razvoja ali celo kariere). Fizična dela so premalo plačana. Na podlagi opisa del in nalog ter na podlagi izobrazbe se določi višina plače in odgovornost za to delovno mesto. Opažam, da se ljudje počutijo manjvredne zaradi tega pojava. Pravico imajo samo opravljati slabo plačano delo, opravljati slabe delovne naloge, biti tiho in slediti navodilom nadrejenega.

Vemo, da je socialni sistem v Sloveniji zelo slab, zato prihaja do velikega izkoriščanja s strani določenih ljudi, ki mislijo, da jim pripada vse. Ti ljudje leta in leta izkoriščajog socialno denarno

pomoč, medtem ko na drugi strani pridni delajo tudi po dve službi. Na koncu se zna zgoditi, da bodo prejeli isto pokojnino!

Socialni sistem je diskriminatoren do družin, ki ločeno živijo. Predvsem gre za primer, ko je mama skrbnica otroka in od očeta prejema majhno preživnino. Lahko je zgodba tudi obratna. Preživnina za preživljanje otroka je določena z aktom sodišča. Znesek za preživnino je vključno znesek za preživljanje otroka. Ta znesek se ne bi smel upoštevati pri izračunu otroškega dodatka in drugih socialnih transferjev. Trenutni sistem ta znesek upošteva, skupni prihodek pa deli s številom članov otrok (npr. mama, ki ima skrbništvo, in en otrok). Pravično bi bilo deliti s številom tri, če se zraven upošteva še preživnina.

Sodni akt je še vedno nad posameznikom. V ugotovitvenem postopku bi se lahko ugotovilo dejansko stanje o prejemanju zneska preživnine (akt se izvršuje, je samo na papirju) Podajam primer, ki ga osebno zelo dobro poznam. CSD na podlagi sodnega akta izračunava otroški dodatek, prišteva kot prihodek tudi preživnino, ki je mati dejansko ne prejema.

Vsi se bomo nekega dne postarali, to je dejstvo. Diskriminatorno je to, da gre trenutno visok bruto za nekoga, ki je na vodilnem položaju, v sklad za pokojnine. Na podlagi tega bo ta oseba imela 2-krat višjo pokojnino kot recimo nekdo, ki je opravljal nizko plačano delo. Kje je tu solidarnost?

Borba proti diskriminaciji je težka in težko se jo zajezi. Škarje in platno imajo rokah večje skupine ljudi, predvsem pa politične stranke, lahko bi rekli kar država. Žal se stanje pri nas še ne spreminja. Zaenkrat se lahko borimo proti njej samo tako, da se obvarujemo pred diskriminacijo z izobraževanjem ljudi; v smeri strpnejšega dojemanja drugačnosti.

JURE UMNİK

DISKRIMINACIJA

Z diskriminacijo se na osebni ravni ne srečujem pogosto. Ali pa je samo to, da je ne začutim. V mislih imam seveda tisto v relaciji do mene, ko bi bil sam žrtev. Sicer sem najbrž, kot moški, kdaj bil, a temu ne posvečam pozornosti.

V preteklih dneh sem pri obravnavi etike v svoji nalogi uporabil dva citata iz knjige Petra Singerja (2008) *Praktična etika*: »Etika od nas zahteva, da sestopimo z »jaz« in »ti« na univerzalen zakon, univerzalno sodbo, gledišče nepristranskega opazovalca.« »Če privzamem, da morajo biti etične sodbe izrečene z univerzalnega stališča, privzamem tudi, da moji lastni interesi ne morejo, zgolj zato, ker so moji, veljati več kakor interesi nekoga drugega. Ko mislim etično, mora biti moja sicer zelo naravna skrb za moje interese razširjena na interese drugih« (Singer 2008, 23). Citata se mi zdita vredna omembe tudi, ko gre za diskriminacijo. Sam se tega sicer poskušam vedno držati. Imeti v mislih tudi tedaj, ko gre za udejstvovanja, ki temeljijo na prevladi (v znanju, moči ...). Najbrž bi to razmišljanje moralo biti osnova vsakega izmed nas. V tem primeru o diskriminaciji niti ne bi bilo treba govoriti ali bi govorili bistveno, zelo bistveno manj.

Večkrat se sprašujem, zakaj se o diskriminaciji toliko govori že nekaj časa. Je je toliko več? Smo bolj osveščeni? Da bi bili bolj osveščeni, se mi ne zdi. Morda bolj obveščeni, a obveščenost ni osveščenost. Ali je diskriminacije več kot včasih, ne vem. Opažam pa, da s(m)o posamezniki bolj amoralni, neetični. O etiki in morali se sicer zelo veliko razpreda, a se nanju pozabi takoj, ko je ogrožen »moj« interes. Seveda pa zelo radi pridigamo o tem drugim. Ker se fino sliši in smo moderni. Ker smo »woke«. Takšno vedenje je navadna hinavščina.

Poskušam se domisliti, kdaj sem bil sam priča diskriminaciji pri študiju ali na delovnem mestu. Študent sem postal pri svojih sedeminštiridesetih letih. Morda sem celo najstarejši študent v letniku »psihosocialcev«. Sem bil zaradi tega kdaj diskriminiran? No, na začetku sem imel občutek, da me kdo gleda z neko nejevero: »Kaj pa ta tu dela?« A najbrž je bil to samo moj občutek. Sicer se mi pa zdi, da sem bil, zato ker sem toliko star, kvečjemu pozitivno diskriminiran, kar pa me seveda ne moti. ☺ Sem tudi zaposlen, kakopak. Nimam sponzorja. Pred delom, ki ga opravljam sedaj, ki je »moško«, sem delal kot komercialist na terenu. Večinoma sem delal s kosovskimi Albanci. Tu sem se občasno srečeval z diskriminacijo. Predvsem s strani slednjih. Ker sem bil Slovenec v poziciji prodajalca, so mi pač dali vedeti, da sem stopnico nižje. Včasih tudi povsem odkrito. A me sicer ni motilo. Jemljem kot nekaj, s čimer se znam spoprijeti. Na trenutnem delovnem mestu je manjši kolektiv samih moških. Žensk ni. Pa ne, ker bi bile diskriminirane. Delo poteka ponoči, fizično pa je dokaj težko. Torej je moško. Zaradi tega se mi zdi, da je prav, da takšno delo opravljajo moški, čeprav bi se kake prijetne dame v kolektivu zelo razveselili. Obstajajo pač »moški« poklici kot tudi »ženski« poklici. Pa ne, da bi jih delil po spolu, le v nekaterih je ženska narava zanesljivejša, primernejša, boljša ... V nekaterih pač moška. Ne vidim pa problema v mešanju spolov tudi v takih poklicih. Kdor je dober, je pač dober, ne glede na spol.

VIR: Peter Singer 2008. *Praktična etika*.

Projekt: Krepitev podpore posebnim skupinam študentov (S4S)

Brošura je nastala v okviru predmeta Participacija in pomoč v skupnosti, ki ga izvajata doc. dr. Janja Mikulan in asist. Manca Koren.

Vodja projekta (S4S): Andreja Slejko Rojc

Oblikovanje: Andreja Rijavec

JANUAR 2023